651 2

IACOBI ZABARELLÆ NOBILIS PATAVINI PHILOSOPHIAE

In Gymnaſio Patauino Profeſſoris pręclariſsimi,

TABVLAE LOGICAE.

In quibus ſumma cum facilitate, ac breuitate ea omnia explicantur, quæ ab alijs prolixè declarari ſolent.

Nunc primum ab Antonio Compagna Siculo in lucem editæ.

CVM LICENTIA SVPERIORVM.

VENETIIS, Apud Paulum Meietum,

M. D. C I.

IACOBI ZABARELLAE NOBILIS PATAVINI

TABVLAE

In introductionem Porphyrij.

- Quicquid prædicatur, vel prædicatur,
  - De vno, & dicitur indiuiduum, quod vel eſt:
    - Vagum, quod propriè vocatur particulare, vt aliquis homo.
    - Signatum, quod propriè vocatur ſingulare, vt Socrates
  - De pluribus quorum vel ſignificat
    - Eſſentiam, & eſt vel
      - Genus prędicatur .n. de ſpeciebus, & de indiuiduis, ipſorumque eſſentiam ſignificat, ideſt partem eſſentialem, quæ locum habet materiæ.
      - Differentia, prædicatur enim de ſpeciebus, & de indiuiduis, & eorum eſſentiam conſtituit tanquam forma.
      - Species, prædicatur enim de indiuiduis, & eſt tota ipſorum eſſentia.
    - Accidens
      - Proprium, ita auocatum, quia vni tantum ſpeciei competit, & omnibus indiuiduis ſub ea contentis, vt riſibile homini, ideo definitur à Porphyro, quod ſoli ſpeciei competit, & omni, & ſemper.
      - Commune quod à Porphyrio vocatur Accidēs, vt ipſum diſtinguat à proprio; pluribus enim ſpeciebus commune eſt, vt album, & à Porphyrio definitur, quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem, ſeu quod poteſt ſeparari vel
        - Re, vt ambulatio ab homine.
        - Mente, vt nigredo corui, nō ꝙ imaginemur accidens ſine ſubiecto, ſed ſubiectum ſine illo accidēre.

Verbum, prædicari, & verbum eſſe, idem ſignificant, ordine tamen contrario, nam animal prædicatur de homine .i. homo eſt animal.

In quid: quia illud prædicatum reſpondetur ad interrogationem factam per quid, qua quæritur ſubſtantia rei; ſic prædicatur genus de ſpecie, & ſpecies de indiuiduo; nam ſi quis quærat, quid eſt homo? reſpondetur, eſt animal; ſi quærat, quid eſt Socrates? reſpondetur, eſt homo.

Prædicatio eſt vel … In quale

- Eſſentiale: Sic differentia prædicatur de ſpecie in quale, quia reſpondetur ad interrogationem de ſpecie factam per quale; ſed hæc talis qualitatis interrogatio non fit niſi poſt reſponſionem ad interrogationem factam per quid, vt, quid eſt homo? eſt animal; quale animal? rationale, ſic enim eſſentialis qualitas interrogatur, quæ eſt forma eſſentiam ſpeciei conſtituens.
- Accidentale: ſic accidens de ſubiecto prædicatur, vt album de homine, quia cum hominis eſſentia nullam affinitatem habet.
- Medium inter eſſentiale, & accidentale: ſic prædicatur, proprium de ſpecie, & de indiuiduis eius ſpeciei, & aliquam cum eſſentia ſpeciei affinitatem habet, non quòd illam conſtituat, ſed quia illam iam conſtitutam inſequitur, & ab illa deriuatur, vt riſibile ab eſſentia hominis.

Quinque vocum communitates, & diſcrimina, quæ in prædicatione conſiſtunt, hæc ſunt.

Genus eſt	quod prædicatur de pluribus	differentibus ſpecie	in quid	vt animal eſt genus, quod de homine, & boue, & aſino prædicatur in quid.
Species eſt	quæ prædicatur de pluribus	differentibus numero	in quid	vt homo eſt ſpecies, quæ de Socrate, & Platone prædicatur in quid.
Differentia eſt	quæ prædicatur de pluribus	differentibus ſpecie	in quale eſſētiale	vt rationale eſt differētia, quę prædicatur de homine, & de angelo in quale poſt reſponſionem factam ad quid.
Proprium eſt	quod prædicatur de pluribus	differentibus numero	in quale	vt riſibile eſt propriū hominis, quod de Socrate, & de Platone prædicatur in quale.
Accidens eſt	quod prædicatur de pluribus	differentibus ſpecie	in quale	vt nigrum eſt accidens, quod de coruo, & de Aethiope prędicatur in quale,

Differt aliquid ab aliquo vel

- Specie — quando differt natura, & eſſentia, vt homo ab equo.
- Numero ſolo — quando eadem eſt vtriuſque natura, differunt autem ſola accidētium collectione, vt Plato, & Socrates: eadem enim eſt in vtriſque natura humana, & aliquod etiam accidens poteſt in vtriſque idem reperiri, vt ſi vterque ſit philoſophus, vel grammaticus; ſed tota omnium accidentium collectio, quæ in Socrate eſt, non poteſt in vllo alio homine eadem reperiri.

Genus vel eſt
- Generaliſſimum, quod eſt genus, & non eſt ſpecies, quia non habet ſupra ſe aliud genus, vt ſubſtantia.
- Subalternum, quod eſt genus, & ſpecies, genus quidem ſpecierum inferiorum, ſpecies autem generis ſuperioris, vt animal.

Species vel eſt
- Specialiſſima, quæ eſt ſpecies, & non eſt genus, quia non habet ſub ſe alias ſpecies, ſed ſola indiuidua, vt homo.
- Subalterna, quæ eſt ſpecies, & genus, ſpecies quidem generis ſuperioris, genus verò ſpecierum inferiorum, vt animal.

Differentia eſt id, quo res differt à re, & eſt vel
- Accidentalis, quæ non facit aliud, ſed alteratum, quæ vel ſumitur ab aliquo,
  - Accidente ſeparabili, & dicitur differentia communiter dicta, vt ambulatio eſt accidens ſeparabile faciens differre hunc hominem ab illo, & eundē etiam à ſeipſo, qui prius non ambulabat.
  - Accidente inſeparabili, & vocatur differentia propriè dicta, vt coruus differt à multis auibus per nigredinem, quæ eſt accidens inſeparabile; ſic differt Aethiops ab alijs hominibus; ſic aliquis homo per cicatricem differt ab alijs.
- Subſtantialis, quæ facit aliud, vt rationale adueniens animali: facit hominem, qui eſt aliud ab animali, aliam enim definitionem habet homo, aliam animal, hæc appellatur tum
  - Diuiſiua reſpectu generis ſuperioris, quia ipſam diuidit in ſpecies, vt rationale, reſpectu animalis, diuiditur enim animal per rationale, & irrationale.
  - Conſtitutiua reſpectu ſpeciei inferioris, qa ſpeciei ſubſtantiam complet, atq; conſtituit, ideo vocatur differentia ſpecifica, quia aduenieſ generi ſpeciem facit, vt rationale reſpectu hominis. Hæc ſola ſumitur in definitione ſpeciei, ex genere enim tāquàm materia, & hac differentia tanquàm forma definitio ſpeciei conflatur.
    Hęc ſola tertiam Porphyrij vocem conſtituit. differentiam verò accidentalis ſub accidente potius continetur, quàm ſub differentia.

Socrates, Plato, & alij homines indiuidui.

Genera omnia, & ſpecies, & indiuidua, quę in linea media continentur, dicuntur vnum prædicamentum conſtituere, quod ſumit nomen à genere ſupremo : quia illud prædicatur de omnibus inferioribus generibus, & ſpeciebus, & indiuiduis ; nam omne ſuperius de omni inferiori prædicatur tam propinquo, quàm remoto. Illud igitur, quod ſupra deſcriptum eſt, vocatur prædicamentum ſubſtantiæ, in quo ſola genera, & ſpecies, & indiuidua dicuntur propriè, & directè contineri ; differentiæ verò in lateribus prædicamenti deſcriptæ non ſunt in prædicamento directè, ſed ſolum reductiuè, quatenus ſunt eſſentiales partes ſpecierum ab eis conſtitutarum.

Vox

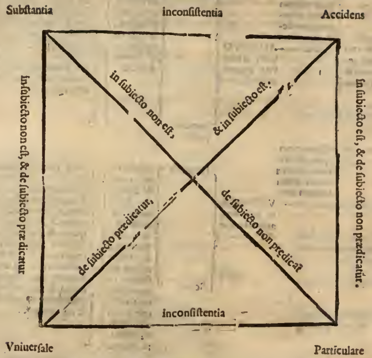
Vox omnis pluribus rebus communis, ſi —

- Nullam habeat eiſdem rebus communem definitionem, dicitur — AEQVIVOCA, vt hæc vox animal reſpectu —
  - hoīs viui
  - hominis picti
  - Nulla enī eſt cōmunis definitio aīalis, in qua cōueniant viu᷒ homo, & pictus
  - ideo quando aliquid de aliquo prædicatur ſecundum nomen, ſed non ſecundum definitionem, dicitur prædicari æquiuocè, vt albū de homine: prædicatur enim de homine nomen albi, ſed non definitio albi.
- Cōmunem quoque habeat eiſdem rebus definitionem dicitur — VNIVOCA vt hæc vox animal reſpectu —
  - Hominis
  - Bouis
  - prædicatur enim de homine, & de boue, & commune nomē animalis, & communis definitio eius nominis: vterque enim eſt ſubſtātia animata ſēſitiua.
  - ideo quando aliquid de aliquo prædicatur, & ſecundum nomen, & ſecundum definitionem, dicitur prædicari vniuocè, vt genus de ſpecie, & ſpecies de indiuiduo: nam & nomen hominis, & eius definitio prędicatur de Socrate, ſic nomen animalis, & eius definitio prædicatur de homine, & ita vniuocè.

Quando vox aliqua ab alia voce deriuatur, & idem eſt vtriuſque vocis initium & finis eſt.

- Diuerſus, nomen illud dicitur DENOMINATIVVM, vt nomen (Grammaticus) dicitur à Grammatica ſcientia, & differunt hæ duæ voces ſolo caſu.i.ſola cadentia, quia in initio non differunt: ideo nomen (Grammaticus) dicitur denominatiuum à Grammatica; ſic albus ab albedine, & fortis à fortitudine.
- Idem dicitur nomen æquiuocum, vt mulier Grammatica dicitur à Grammatica ſcientia æquiuocè, ſed non denominatiuè, quum Ariſtot. hanc denominatiuorum conditionem exprimat, vt differant in fine vocis ab eo, à quo habent appellationem; Grammatica igitur eſt nomen æquiuocum ſignificans & mulierem præditam arte Grammatica, & artem ipſam.

Diuiſio eorum, quæ ſunt

Subiectū duplex ē, alterū vocat

- inhærentiæ quale ſubiectum eſt ſubſtántia reſpectu omninm accidentium, eſt enim fundamentum, in quo accidentia omnia inhærent, vt exiſtant, & de ipſo non prædicantur, niſi ęquiuocè. Ideo taleſubiectum ſignificauit Ariſtot.cum prępoſitione,in, qñ.n.dixit,eſſe in ſubiecto, vel non eſſe in ſubiecto, ſubiectum inhærentiæ intellexit.
- Prædicationis vniuocę, quale ſubiectum eſt ſpecies reſpectu generis, & indiuiduum reſpectu ſpeciei, & generis in eodem pręadicamento; non.n.dicitur ſpecies ſubiecta generi quia genus in ipſa inhęreat, ſed quia genus dę ſpecie vniuocè pręadicatur, & ſic ſpecies de indiuiduo. Hoc ſubiectum ſignificauit Ariſt.cum pręapoſitione,de,quando enim dixit,dici de ſubiecto ſubiectum vniuocæ Pręadicationis intellexit.

Proprium eſt omnis ſubſtantiæ non eſſe in ſubiecto inhęrentiæ.
Proprium eſt omnis accidentis eſſe in ſubiecto inhærentiæ.
Proprium eſt omnis vniuerſalis dici de ſubiecto pręadicationis vniuocæ.
Proprium eſt omnis particularis non dici de ſubiecto prædicationis vniuocæ, quia nihil ſub ſe habet.

Caput de ſubſtantia in duas partes ſecatur, in prima declarat Ariſt.naturam ſubſtantiæ quantum tironibus ſatis eſt, in ſecunda quaſdam ſubſtantiæ proprietates conſyderat; & nomine ſubſtātiæ ſolas compoſitas ſubſtantias complectitur, quæ continentur in media linea prædicamentu, videlicet genera, & ſpecies, & indiuidua.

Naturam ſubſtantiæ vult Ariſt. in hoc conſiſtere quòd alijs ſubeſt, per hoc enim & ſubſtantiam omnem ab accidentibus, & ſubſtantias à se inuicem diſtinguit Subſtantia enim eſt illa, quæ ſubeſt; & magis ſubſtantia, quæ magis ſubeſt; per quam ſubſtantiarum inter ſe diſtinctionem, & earum ſeparationem ab accidentibus natura ſubſtantiæ pro occaſione ſatis declarata erit.

Subſtantia — Superiora de inferioribus prædicantur vt de ſubiecto, i. vniuocè.

Corpus

Viuens — Genera, & ſpecies dicuntur ſecundæ ſubſtantiæ, inter quas magis ſubſtantia eſt inferior, quàm ſuperior.

Animal

Homo

Indiuiduum — quod dicitur prima ſubſtantia quæ ab Ariſtot. vocatur principaliter, & propriè, & maximè ſubſtantia, & ita definitur. Quæ neque de ſubiecto prædicatur neque in ſubiecto eſt; Cum enim ipſa nullum habeat ſubiectum quod ei ſubeſt, ſed ipſa omnibus alijs rebus ſubeſt, eſt maxime omnium ſubſtantia: ſubſtat enim ſecundis ſubſtantijs, quæ de ipſa prædicantur, & ſubſtat accidentibus, quæ in ipſa inhærent.

Nouem prædicamenta accidentium, quæ ſunt in prima ſubſtantia vt in ſubiecto, & de ea prædicantur ſecundum nomen ſolum, i. æquiuocè. — Quantum. Quale. Relatio. Situs. Vbi. Quando. Habere. Agere. Pati.

Primæ partis declaratio.

Primæ ſubſtantiæ cum alijs rebus, i. cum ſecunda & cum accidentibus omnibus. — Sic ſola prima ſubſtantia maxime omnium meretur nomen ſubſtantiæ, ipſa enim alijs rebus omnibus ſubſtat, nam eſt ſubiectum ſecundæ, quia de ipſa prædicantur omnes ſecundæ ſubſtantiæ; & eſt ſubiectum accidentium, in quo inſunt; eſt igitur rerum omnium fundamentum, & ea ſublata neceſſe eſt omnes alias res auferri, i. ſecundas ſubſtantias, & accidentia omnia.

Subſtantiarum triplex fieri poteſt cõparatio.

Secundarum ſubſtãtiarum inter ſe, nempè ſpeciei cum genere. — Sic ſpecies eſt magis ſubſtantia, quàm genus, quod probat duplici argumento.

Primo, quia ſpecies eſt propinquior primæ ſubſtantiæ, quàm genus, i. magis ſignificat eius naturam, quàm genus, nam ſi interrogemur de aliqua ſubſtãtia prima quid ſit, magis propria eſt reſponſio ſi reſpõdeamus ſpeciem, quàm genus, vt ſi quis quærat de Socrate quid ſit, magis propriè reſpondemus hominem, quàm animal; ſed illa eſt magis ſubſtantia, quæ propinquior eſt primæ, quæ maximè omnium eſt ſubſtantia; quod enim in vnoquoque genere primum eſt, debet eſſe norma, qua cætera eius generis magis, vel minus talia eſſe iudicemus.

Secundo, quia ſpecies eſt ſubiectum, de quo genus prædicatur; ergo ſicuti prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quàm ſecunda, quia prima ſubijcitur ſecundæ & ſecunda non ſubiicitur primæ, ita inter ſecundas dicendum eſt ſpeciem eſſe magis ſubſtantiam, quàm genus, quia ſpecies ſubſtat generi genus autem non ſubſtat ſpeciei.

Secundarũ ſubſtantiarum cũ accidentibus omnibus,

Sic præter primã ſubſtantiã ſolæ ſecundæ merentur vocari ſubſtãtiæ, quod probatur ſimiliter dupli ci argumento.

Primo, quia ſolę ſecundæ ſubſtantiæ ſignificant naturam primæ ſubſtantiæ, nam illæ ſignificant naturam rei, quæ reſpondentur ad quæſtionem quid eſt, atqui de aliqua prima ſubſtantia interrogati quid eſt, reſpondemus vel ſpeciem, vel genus, licèt magis propriè ſpeciem, accidentia verò non reſpondemus, hæc igitur non ſignificant naturam primæ ſubſtantiæ, quare nullo modo ſunt ſubſtantię, ſed ſolæ ſecundæ ſubſtantiæ præter primam ſubſtantiam merentur nomen ſubſtantię.

Secundò, quia ſicut primæ ſubſtantiæ ſunt maxime ſubſtantiæ, quæ ſubſtant omnibus, ita ſecundæ ſubſtantię ſunt dicendę ſubſtantiæ, quia ſubſtant accidentibus, accidentia enim etiam in ſecundis ſubſtantijs inhærent, vt in ſubiecto; accidentia verò nulli amplius ſubſtant, ergo nullo modo nomen ſubſtantiæ merentur,

Solæ igitur inter omnia entia primæ, & ſecundæ ſubſtantię nomen ſubſtantię merentur.

1. Non eſſe in ſubiecto, quod probatur duplici ter.

Per inductionem, quia prima ſubſtantia nõ eſt in ſubiecto, ſpecies verò, & genera prędicantur quidem de ſubiecto, ſed non ſunt in ſubiecto.

Quia quę ſunt in ſubiecto, prędicantur de eo ſecundum nomen, i. æquiuocè, at ſecundę ſubſtantię prędicantur vniuocè de ſubiecto, ergo non ſunt in ſubiecto.

Cum ſumatur hic ſola ſubſtantia compoſita, hoc nõ eſt verè proprium, quia non ſoli conuenit, quoniam etiam differentię, quòd autem differentia non ſit in ſubiecto probatur hoc modo: Differentia prędicatur vniuocè de ſubiecto, vt de ſpecie; quæ prędicantur vniuocè de ſubiecto, non ſunt in eo vt in ſubiecto, ergo differentia non eſt in ſubiecto.

Hic ſoluitur dubium de partibus ſubſtantiarum, vt manu, & pede hominis, vidẽtur enim eſſe in ſubiecto, quia ſunt in toto, ſed ſoluitur, quia hic intelligitur eſſe in ſubiecto eſſe in alio, & non eſſe eius pars, vt dictum eſt in cap. 2.

Proprium eſt omnis ſubſtantię.

2. Vniuocè prædicari: Probatur per inductionem, nam ſpecies prędicatur vniuocè de indiuiduis, & genus de ſpecie, ergo omnis ſubſtantia vniuocè prædicatur. Hoc non eſt verè proprium, quia non omni ſubſtãtiæ conuenit, non enim primę, quia indiuiduum non prædicatur; neque etiam ſoli, quia etiam differentiæ prædicantur vniuocè de ſpeciebus. Poterat dicere Ariſt. quòd etiam accidentia vniuocè prædicantur, quia habent ſua genera, & ſpecies, ſed ſatis fuit per differentiam oſtendere quòd non ſoli ſubſtantiæ conuenit.

3. Significare hoc aliquid. Videtur omni ſubſtantiæ conuenire, non tamen verè eſt, quia ſoli primæ ſubſtantiæ conuenit, non ſecundæ. ratio eſt quia ſola prima ſubſtantia ſignificat verè vnum, quod non eſt diuiſibile in plura, & ideò demonſtrabile eſt, & verè hoc aliquid; ſecunda verò ſubſtantia videtur ſignificare qualequid potius, quàm hoc aliquid, non quòd ſignificet qualitatem, ſed qualitatem ſubſtantialem, quod dictum Ariſt. eſt potius vulgare, quàm verum.

4. Non

4 Non habere contrarium. Probatur per inductionem, quia primæ ſubſtantiæ nihil eſt contrarium; ſimiliter neque ſpeciei, neq; generi, ergo nulla ſubſtantia habet contrarium.
Non eſt verè proprium; quia licèt omni ſubſtantiæ conueniat, non tamen ſoli, nam multa alia præter ſubſtantiam non habent contrarium, quæ non nominat Ariſtoteles, ſed ſolam quantitatem, quæ & ipſa nullum habet contrarium.

5. Non ſuſcipere magis & minus. Non intelligitur comparando inferius cum ſuperiori. Nam dictum eſt inferiora eſſe magis ſubſtantias, quàm ſuperiora, ſed intelligitur, quòd ea eſt natura ſubſtantiæ, vt non poſſit intendi, nec remitti, neque in vno, neque in diuerſis eiuſdem gradus; aliqua vero accidentia vtroque modo intenduntur, & remittuntur, vt album.
Non eſt verè proprium, quia omni ſubſtantiæ conuenit, ſed non ſoli, ſicut etiam non habere contrarium, hæc enim proprietas ſequitur illam.

6. Cùm vna, & eadem numero ſit, eſſe ſuſceptiuam contrariorum. Maximè proprium ſubſtantiæ eſt, quoniam ſoli conuenit, nam accidentia licèt mutentur de contrario in contrarium; non tamen manet idem numero accidens. Dubium eſt de oratione, quæ eſt quantitas, & de opinione, quæ eſt qualitas, harum enim vtrauis eadem numero manens contraria ſuſcipit, i. veritatem & falſitatem; ſoluitur dupliciter; primùm per fiduciariam reprobationem, dato, & non conceſſo quòd hæc ſuſcipiant contraria, tamen eſt differentia in modo. Subſtantia enim cum mutatione, ideſt alteratione ſui contraria recipit, oratio verò, & opinio fit vera, & falſa ſine aliqua ſui alteratione; ſoluitur ſecundò per inſtantiam negando eas ſuſcipere contraria; nam quod ſuſcipit, patitur, at in his nulla fit paſſio, ſed in alio, ideſt in ipſa re, ergo oratio & opinio non ſuſcipiunt contraria.

Ex ſe proprijs ſubſtantiæ quatuor ſunt maximè omnium repellenda, primum, ſecundum, quartum, quintum, quia non ſoli ſubſtantię conueniunt, verùm etiam alijs, magis enim neceſſaria conditio hęc eſt quòd ſoli conueniat, quàm quòd omni; reliqua verò duo, nempe tertium, & ſextum ſoli quidem conueniunt, ſed non omni, quoniam ſoli primæ.
Quare dubitatur quomodo Ariſtot. dixerit ſextum eſſe maximè proprium, cùm non omni conueniat, quod ſi ſit ſatis ſoli conuenire, & ſi non omni, dicam ego ſimiliter & tertium eſſe verè proprium, quia ſoli & non omni conuenit. Reſpondet Ammonius tertium proprium non eſſe verè proprium, quia non eſt aliquid reuera ſubſtantiæ inexiſtens, ſed in ſola noſtra appellatione conſiſtit; ſextum verò etiam nobis non appellantibus ineſt per ſe ipſum ſubſtantiæ, imò verè ſequitur naturam ſubſtantiæ. nam ſi ſubſtantia dicta eſt à ſubſtando, proprium eius ſolius erit ſubſtare poſſe contrarijs, quare ex eius natura ſuperiùs declarata videtur pendere: fuit igitur ab Ariſtotele antepoſitum tertio ſextum. Ad dubium verò reſpondere poſſumus Ariſtotelem non dixiſſe hoc eſſe verè proprium, ſed maximè aliorum quinque, hoc enim inter alia præcipuum eſt; poſſumus etiam dicere quòd competit omni ſubſtantiæ quodammodo, quia dicimus, proprium eſt omnis ſubſtantiæ quod omnia eius indiuidua ſunt ſuſceptiua contrariorum, cum ipſa eadem numero maneat; efficimus enim quodammodo commune & ſecundis ſubſtantijs, nam & indiuiduis corporis, & indiuiduis animalis, & aliarum ſecundarum ſubſtantiam, hoc proprium conuenit.

Notandum eſt non intelligi ſubſtantiam ſuſceptiuam contrariorum eodem tempore, ſed diuerſis temporibus præterea non eſt proprium ſubſtantiæ ſuſcipere contraria, ſed eſſe ſuſceptiuam, i. habere poteſtatem ſuſcipiendi, ſicuti etiam Porphyrius dixit non eſſe proprium hominis ridere, ſed riſibilem eſſe, ideſt habere facultatem ridendi.

Caput de Quanto in duas diuiditur partes, in prima Ariſt. docet naturã quanti, in ſecunda proprietates quanti declarat; Naturam quanti in hoc conſiſtere vult quòd per proprias partes menſuratur: menſuram enim habet internam ſi. partem, quæ multoties ſumpta conſumit totum; cætera autem entiá præter quantum menſuram internam non habent, ſed menſurantur per quantitatem connexam, vt albedo dicitur tanta, quia tanta eſt ſuperficies, in qua eſt; actio dicitur longa, quia longum eſt tempus, quo menſuratur; hæc igitur non per ſe menſurantur, ſed per quantum. Per hoc ſeparans Ariſt. quantum ab alijs prædicamentis, & ſpecies omnes quanti declarans docet nos pro occaſione naturam huius prædicamenti.

- **Quantum aliud eſt**
  - **Diſcretum, cuius partes in communi termino non copulantur.**
    - Numerus; quòd ſit quantum diſcretum manifeſtum eſt, quia partes omnes, quæ ſunt vnitates, diſiunctas habet, & in nullo communi termino copulatas.
    - Oratio; probatur quòd ſit quantum, quia per proprias partes menſuratur, nempe per ſyllabas longas, & breues. probatur etiam quòd ſit diſcretum, quia ſyllabæ omnes diſiunctæ ſunt; & in nullo communi termino copulantur. Intelligitur autem illa oratio, quæ per vocem fit. nam illa, quæ eſt in mente, eſt potius Qualitas, quàm Quantitas.
  - **Continuum: cuius partes in communi termino copulantur.**
    - Linea: longitudo ſine latitudine, cuius partes copulantur in communi termino puncto, ideo eſt continua.
    - Superficies; longitudo cum latitudine ſine profunditate, cuius partes copulantur in communi termino linea, ideò eſt, quantum continuum.
    - Corpus; longitudo cum latitudine, & profunditate; cuius partes copulantur in communi termino linea, vel ſuperficie, ideo eſt continuum.
    - Locus; eſt continuus, quia corpus, qđ eſt in loco, eſt continuum, locus enim eſt æqualis locato.
    - Tempus; Eſt continuum, quia eius partes præterita, & futura copulantur in cõmuni termino, qui vocatur Nunc, ſiue inſtans.

Communis terminus, in quo partes iungũtur, intelligẽdus eſt poteſtate, nõ actu; non .n. poteſt ſumi actu, niſi diuidatur continuum, & tũc non eſt amplius continuum.

Probat Ariſt. ſingulum iſtorum eſſe continuum, vel diſcretum, vt prædictum eſt; quòd autem ſint quanta non probat, ſupponit enim notum eſſe quòd per proprias partes menſurantur; de ſola tamen oratione hoc probat, quia obſcurius erat quòd ſit Quanta, quod ipſe oſtendit per propriam naturam Quanti.

Alia quanti diuiſio

- **Quantum aliud habet partes.**
  - **Habentes poſitionem inuicem vt**
    - Linea.
    - Superficies.
    - Corpus.
    - Locus.

    Hæc quatuor dicuntur habere in ſuis partibus poſitionem, Ea habent has tres conditiones, quæ requiruntur ad habēdam partium poſitionem,
    1. vt omnes partes in termino communi copulentur, quo fit vt nullū quātum habeat in ſuis partibus poſitionem.
    2. vt partes ſint ſitæ alicubi, ita, vt conſpici poſſint.
    3. vt omnes partes permaneant, ac ſimul ſint, nec fluant.
  - **Non habentes poſitionē inuicem, vt**
    - Tempus; cuius partes non habent poſitionem inuicem, quia duę conditiones deſunt, 2. & 3.
    - Numerus; cuius partes nō habent poſitionem inuicem, quia deſunt eis omnes conditiones.

      Licet non habeant poſitionem partium, tamen habent ordinem partium naturalem, quia prius eſt ſecundum naturam præteritum futuro, & binarius ternario; quem ordinem peruertere nos nō poſſumus, quia eſt naturalis.
    - Oratio; cuius partes non habent poſitionem inuicem, quia deſunt eis omnes conditiones.

      Neq; poſitionem partium habet, neque ordinem naturalem, ſyllabæ nanque à nobis diſpoſitæ ſunt, non à natura, quare mutari quoque, & tranſponi à nobis poſſunt.

Si quis de motu quærat cur inter ſpecies Quantitatis non ponatur, dicendum eſt eum reuera quantitatis ſpeciem non eſſe, imò in nullo eſſe determinato prędicamento; quia non eſt ens perfectum, ſed via in ens, proinde in eo eſt prædicamento, ad quod fit tranſitus, videlicet vel in ſubſtantia, vel in Quanto, vel in quali, vel in vbi, vt mox dicetur in poſtprædicamentis, vel dicendum eſt quod ſi in aliquo determinato prædicamento eſt ponendus motus, eſt in prędicamento actionis, quatenus producitur ab agente; & in prædicamento paſſionis, quatenus recipitur in patiente. Prior reſponſio vera fuit de motu prout eſt forma fluens; hæc autem poſterior & ipſa vera eſt, quatenus motus ſumitur pro ipſo fluxu.

- **Corpus ſumitur dupliciter, aliud enim eſt.**
  - Species Quantitatis; & nil aliud eſt, quàm trina dimenſio, longitudo, latitudo, & profunditas non comprehenſo ſubiecto, ideo non eſt ſubſtantia, ſed accidens, quia eſt in ſubiecto.
  - Species ſubſtantiæ; Et eſt ſubſtantia ipſa ſubiecta tribus dimenſionibus, ideo corpus de prædicamento ſubſtantię ſubijcitur corpori de prędicamento Quantitatis.

Quantitatis proprium eſt

Non habere contrarium. De hoc vide infra aliā tabulam.

An hæc duo ſint verè propria Quanti Ariſt. nihil dicit, ſupponit enim nos eſſe memores eorum, quę dicta ſunt in cap. de ſubſtantia, nam ſi ſubſtantiæ quoque competunt, ergo non ſoli quanto, quare non ſunt verè propria Quanti.

Non ſuſcipere magis, & minus.

Quòd omni quanto conueniat, probatur per inductionem; nam neque numerus eſt magis numerus, quàm alius numerus, neque tempus eſt magis tempus, quàm aliud tempus, maius quidem tempus eſſe poteſt, ſed non magis, & ſic de cęteris; igitur nullum quantum ſuſcipit magis, & minus.

Dici ęqualē, & inæqualē.

Quòd omni quantō competat, probatur per inductionem; numerus enim dicitur numero æqualis, & inæqualis, & tempus tempori, & linea lineę, & ſuperficies ſuperficiei, & ſic reliquæ ſpecies quanti, ergo omni quanto competit dici æquale, & inæquale.

Quòd ſoli quanto competat probatur, qualia enim nō dicuntur per ſe æqualia, vel inæqualia, ſed per accidens, & merito quanti, vt album ſi dicatur albo æquale, eſt per accidens, quia propter ſuperficiem, in qua eſt, nam album per ſe ſumptum cum ſit qualitas, dicitur potius ſimile, vel diſſimile, ſic per alia entia diſcurrendo videmus nullum dici per ſe ęquale, vel inæquale, ſed per quantum, ergo ſoli quanto competit.

Eſt igitur verè proprium Quanti quia, & omni, & ſoli competit.

Quātum non habere contrarium.

In quantis definitis, ac determinatis manifeſtum eſt per inductionem, nam linea, & ſuperficies, & bicubitum, & tricubitum, & alia eiuſmodi nullum habent contrarium, ergo omne quantum determinatum caret contrario; dicitur autē quantum definitum, ſeu determinatum, quod per ſe quantitatem ſignificat ſine reſpectu ad aliud.

Bicubitum, & tricubitum non ſunt alię ſpecies quanti pręter nominatas, ſed earū ſpecies, ſiue eædem vt per proprias partes menſuratę, vt tricubitum ſignificat lineam prout per cubitum tanquàm per partem ter ſumptam menſuratur.

Dubium eſt in quantis non determinatis, ſed habentibus reſpectum ad aliud, qualia ſunt magnum, & paruum, multum, & paucum, eſt enim magnum contrarium paruo, & multum pauco.

Soluit hoc dubium Ariſt. duobus modis,

Primo, *

Secundo, ✚

Si qua eſt in Quanto contrarietas, ea eſſe videtur in loco, dicunt enim locum medium in mundo eſſe infimum, circunferentiam autem cœli eſſe locum ſupremū, inter quę videtur maximè propriè eſſe contrarietas, cum inter ſe maximè diſtent, & ex maxima diſtantia ſumatur definitio contrariorum, dicunt enim contraria eſſe illa, quę ſub eodem genere maximè diſtant; atqui diſtantia propriè dicitur de loco, ergo propriè in loco eſt contrarietas.

Non dicit hoc Ariſt. ex propria ſententia, ſed ſecundum alios, loquitur enim in tertia perſona, nec vult in præſentia de hoc diſputare: non eſt autem verum quòd in partibus loci ſit contrarietas, nam ſurſum, & deorſum non opponuntur contrariè, ſed relatiuè; in definitione autem contrariorum ponitur diſtantia non ſecundum locum ſumpta, ſed metaphoricè pro diſtantia ſecundum eſſentiam, & naturam.

Primo ſic: Quæ per ſeipſa non ſunt quanta ſed per reſpectum ad aliud, ea non ſunt in prædicamento Quanti, ſed relationis;
Magnum, & paruum, multum, & paucum non ſunt quanta per ſeipſa, ſed per reſpectum ad aliud,
Ergo non ſunt in prædicamento Quanti, ſed relationis.

Maiorem Ariſt. non probat, quia manifeſta eſt ex ipſa quanti natura, ſi enim quantum per proprias partes menſuratur, non eſt quantum per aliud, ſed per ſeipſum.

Minorem ita probat, ſi magnum diceretur magnum per ſe, & paruũ per ſe paruum, nũquàm diceretur mons paruus, & milium magnum, quum milium ſit minus monte, dicimus tamen montem paruum, & milium magnum, ergo non per ſeipſa ſic appellantur, ſed per reſpectum ad alia ſui generis, dicitur enim mons paruus comparatione aliorum montium, & milium magnum comparatione aliorum miliorum. ſic dicimus in domo centum homines eſſe multos reſpectu aliarum domorum, & in theatro mille homines dicimus eſſe paucos, quia plures in theatro adeſſe ſolent, pauciores tamen ſunt centum, quàm mille.

* Primo per inſtãtiam dicens hæc non eſſe quanta, ſed relatiua, quod etiam probatur duobus argumentis.

Secundo ſic: vera quanta ſignificant certam rei Quantitatem,
At magnum, & paruum, multum, & paucum non ſignificant certam rei quantitatem,
Ergo hæc non ſunt verè quanta.

Maior clara eſſe ſupponitur, Minor probatur, quia ſi quis interroget quanta ſit res, non ſatisfacimus dicendo eam eſſe magnam, ſic enim non reſpondemus certam rei quantitatem, ſed potius relationem; Hæc igitur ſunt potius relatiua, quàm quanta, quæ ad hoc prædicamentum pertineant.

Primo ſic ex natura contrariorum, contrarium exiſtit ſine pendentia à ſuo contrario, vt album ſine pendentia à nigro,
Sed magnum dicitur magnum cum pendentia à paruo, ad quod refertur, qa niſi daretur aliqnod milium paruum, hoc milium non diceretur magnum proinde ſublato paruo etiam magnum auferiur.
Ergo magnum paruo non eſt contrarium.
Idem dicas de multo, & pauco.

✤ Secundo per fiduciariam reprobationẽ dicens, dato, & non cõceſſo quòd ſint quanta, non eſt tamen in quanto contrarietas, quia non ſunt contraria, quod probatur tribus argumentis.

Secundo ſic, ſi magnum, & paruum ſunt contraria, ſequitur quòd duo cõtraria eodem tempore ſimul ſunt in eodem ſubiecto, quod eſt impoſſibile; conſequentia probatur, quia idem reſpectu diuerſorum eſt ſimul magnum, & paruum, ergo ſi magnum eſt contrarium paruo, duo contraria ſimul erunt in eodem ſubiecto, quod eſt impoſſibile, quia ſi quid eſt quod contraria ſuſcipiat, ſicut ſubſtantia, nunquàm tamen eodem tempore ea recipit; ſed diuerſis temporibus: magnum igitur non eſt contrarium paruo, nec multum pauco.

Tertio ſic, ſi magnum, & paruum eſſent contraria, ſequeretur idem eſſe ſibi ipſi contrarium, quod eſt impoſſibile; probatur conſequentia, quia idem homo poteſt reſpectu diuerſorum eſſe ſimul magnus, & paruus, igitur ſi hæc ſunt contraria, idem ſibi contrarius erit, at hoc eſt impoſſibile, ergo illa non ſunt contraria.

Ergo etiam ſi concedamus hæc eſſe Quanta, non eſt propterea in Quanto contrarietas quia non ſunt contraria, ſed ſunt oppoſita relatiuè: reuera enim ſunt in prædicamento relatiuorum.

Relatiua, ſeu ea, quæ ſunt ad aliquid in plurali numero dicuntur, quia duo ſunt, quæ mutuam inter ſe relationem habent, vt pater, & filius; Relatio autem dicitur ille reſpectus medius; ideo relatiua duo ſunt, relatio autem vna. Duorum autem relatiuorum alterum vocatur fundamentum, alterum verò terminus, fundamentum vocatur illud, à quo denominatur relatio, vt ſi reſpectum, qui eſt inter dominum & ſeruum, appellamus dominium, dominus eſt fundamentum huius relationis, ſeruus verò terminus, quòd ſi eundem appellemus ſeruitutem, ſeruus erit fundamentum, dominus autem terminus.

Caput de Relatiuis in duas præcipuas partes diuiditur, in prima loquitur Ariſt. de hoc prædicamento ſecundum opinionem antiquorum, in ſecunda illam opinionem corrigit, & ex propria ſententia loquitur. Vtraque pars ſubdiuiditur in duas, quoniam in vtraque conſyderat prius naturam relatiuorum, deinde proprietates; naturam declarat definiens, ſeu deſcribens ipſa relatiua, & in primis definitionem affert ſecundum antiquos quæ talis eſt,

Ad aliquid dicũtur illa, quæ hoc ipſum, quod ſunt, aliorũ eſſe dicũtur, vel quomodolibet aliter ad aliud.

Aliorum eſſe dicuntur illa, quę in caſu genitiuo referuntur.

Vt pater filii pater, maius minoris maius (Grecè loquendo) ſcientia rei ſcibilis ſcientia, habitus rei habentis habitum habitus eſt, poſitio rei poſitæ poſitio, quare & omnes poſitionis ſpecies ſunt ad aliquid, vt seſſio, ſtatio, & reliquæ.

Aduerſus hęc Ariſt. cum artificio dubium affert, & ſoluit, vt oſtendat ſe non deſyderare impugnationem opinionis aliorum, ſed potius conari, eam defendere quantum poteſt.

Dubium autem tale eſt, Quoniam inter relatiua nominauerat poſitionem. & eius ſpecies, videtur quòd etiam poſitum eſſe, & ſedere, & ſtare ſint relatiua; tamen poſitum eſſe eſt ipſum prædicamentum ſitus, quod diſtinctum eſſe debet à prædicamento relatiuorum. Reſpondet Ariſt. aliud eſſe poſitionem, aliud eſſe poſitum eſſe, hoc enim dicitur denominatiue à poſitione, at denominatiuũ non eſt idem cum illo, à quo denominatur; igitur poſitum eſt prædicamentum ſitus, poſitio verò eſt in prędicamento relatiuorum. Attamen rei veritas eſt, quòd hęc definitio eſt relatiuorum ſecundum dici, non ſecundum eſſe, ideo nimis ampla eſt, ideo Ariſtot. vt oſtendat eius abſurditatem affert cum aſtutie exempla in aliis prędicamentis, vt ſignificet hanc definitionem competere etiã aliis, quæ non ſunt relatiua, nam virtus, habitus, & ſcientia ſunt qualitates, non ſunt propriè relatiua.

Quomodolibet aliter ad aliud dicuntur illa, quæ non in genitiuo casu referuntur sed vel in

- Datiuo; vt imperans ſubiectis imperans eſt.
- Accuſatiuo; vt verberans verberatum verberans eſt.
- Ablatiuo; vt ſenſibile ſenſu ſenſibile; & vapulans à verberante vapulans eſt.
- Nullo caſu; vt magnum dicitur quidem magnum reſpectu parui, ſed in nullo caſu pronuntiatur relatio hæc.

Relatiua, vel referuntur.

- Ad idem nomen; Quando relatio eſt inter res pares, vt frater eſt fratris frater, ſimile eſt ſimili ſimile, æquale æquali æquale.
- Ad nomen diuerſum; Quando relatio eſt inter res diſpares, quarum altera ſuperior, vel prior ſit, altera inferior, vel poſterior, vt pater non eſt patris pater, ſed filij; & dominus non eſt domini dominus, ſed ſerui.

Propriorum eſt relatiuorum.

1. Habere contrarium; vt virtus ſtudioſi virtus eſt, & vitium vitioſi vitium contraria autem ſunt virtus, & vitium.

   Hoc non competit omnibus relatiuis, nam duplum, & dimidium ſunt relatiua, & nullum habent contrarium.

   Ratio huius eſt quia quum relatiua per ſe non ſint, ſed fundetur in alijs prædicamentis, ſequuntur naturam prædicamenti, in quo fundantur; nam ſi relatio in qualitate fuerit, contrarium habent, vt virtus, & vitium. At ſi relatio fuerit in prædicamento non habente contrarium, vt in ſubſtantia, vel in Quanto, ipſa quoq; relatiua contrarium non habent, vt duplum, & dimidium, quia in quantitate fundantur. Non eſt autem intelligendum quòd relatiuum ſit contrarium alteri correlatiuo, vt virtus habenti virtutem, ſed alicui alij rei, vt virtus vitio, ambo enim ſunt relatiua, ſed non ad ſeinuicem.

2. Suſcipere magis, & minus; Vt ſimile, & diſſimile, æquale, & inæquale dicuntur magis, & minus talia.

   Hoc non competit omnibus relatiuis, quia ſi relatio fuerit in prædicamento non habente magis, & minus, vt in quanto, ipſa quoque relatiua non habent magis, & minus.

   Dubitatur quomodo Ariſt. dicat æquale dici magis, & minus æquale, tũ quia eſt in quantitate, tum quia clarum eſt quòd æqualitas conſiſtit in indiuiſibili, citra quod, & vltra quod inæqualitas eſt, quare non dicitur magis, neque minus æquale.

   Reſpondet Porphyrius quòd æquale, & inæquale non ſunt ſpecies Quanti, ſed proprietates, at proprietates non ſunt in eo prædicamento, cuius ſunt proprietates, vt riſibilitas eſt proprietas hominis, nec tamen eſt ſubſtantia, ſed accidens. Ideo æquale, & inæquale poſſunt habere magis, & minus, quia non ſunt quantitates, ſed propria quantitatis.

   Melius reſpondet Ammonius non poſſe reuera æquale dici magis, vel minus æquale, ideo vel delenda eſſe iſta verba Ariſt. vel ſi admittantur, Ariſt. pingui Minerua locutum eſſe, & ſecutum eſſe ipſum loquendi abuſum.

3. Dici ad ea, quæ reciprocantur; de hoc infra.

4. Simul eſſe natura; de hoc infra,

1. In eodem caſu; vt dominus ſerui dominus, & ſeruis domini ſeruus; ſic maius minore maius, & minus maiore minus.

2. Non in eodem caſu; vt ſcientia rei ſcibilis ſcientia, & ſcibile ſcientia ſcibile, ſed non ſcientiæ; ſic ſenſus rei ſenſibilis ſenſus eſt, ſenſibile autem non dicitur ſenſus ſenſibile, ſed ſenſu.

3. Dubium eſt in quibuſdam, quæ non videntur reciprocari, vt ala refertur ad auem, & dicitur eſſe auis ala, & non reciprocatur, quia auis non dicitur alæ, neque ala, neque vllo modo reciprocatur ad alam.

Dici ad ea, quę reciprocantur.

Soluit Ariſt. dicens, iſta non reciprocari, quia non rectè fit aſſignatio correlatiui, ala enim ad alatum refertur, non ad auem, ergo ſi aſſignatio conueniēs fiat, ſemper reciprocantur, ala.n. dicitur alati ala, & alatum dicitur ala alatum. Adhuc aduerſus hoc dubitatur, quia ſæpe contingit vt non habeamus proprium nomen, ad quod relatio fiat, vt temonem ad nauigium referre nō poſſumus, cum aliqua nauigia temonem non habeant, quare non reciprocabitur nauigium ad temonem, nihil tamen adeſt, ad quod melius referatur nomen temonis.

Reſpondet Ariſt. nomina tunc à nobis eſſe fingenda, & dat regulam vt ab eo relatiuo, quod iam habemus, vt à temone, formemus nomen denominatiuum alterius correlatiui, ad quod fiat conueniens relatio, & dicamus temo temonati temo, & temonatum temone temonatum, & caput capitati caput, & capitatum capite capitatum.

Quòd autem, ſi conueniens aſſignatio relatiuorum fiat, ſemper relatio conuertatur, probat Ariſt. duabus rationibus. De quibus in ſequenti △

Prima ſumitur à relatiuis notis, in quibus nullū eſt dubium, nam certum eſt quòd refertur dominus ad ſeruum, & è conuerſo ſeruus ad dominum; attamen ſi in his quoque aliquis non rectam faceret aſſignationem, non fieret reciprocatio, nā ſi diceret, dominus hominis dominus, non reciprocaretur, non enim dici poteſt, homo domini homo, hoc igitur inditio eſt, quòd in his quoque, in quibus dubitatum eſt, contingit, vt reciprocatio non fiat, quia nō recta aſſignatio relatiui facta eſt; hæc itaque ſi recta fiat, ſemper relatio reciprocabitur.

Secunda ratio eſt, illud eſt verum correlatiuum, quo manente etiam ſi alia per intellectum auferantur, relatio manet; illud autem non eſt verum correlatiuum, quo manente, & ablatis alijs relatio non manet, vt idem homo eſt, & homo, & albus, & dominus, ad hominem, & ad album nō fit recta aſſignatio relationis ſerui, ſed ad dominum, quia ablato, quòd ſit homo, & quòd ſit albus, & manente domino relatio ſerui adhuc manet, ſed ablato domino, & manente homine, vel albo, relatio ſerui auſertur, ſolus igitur dominns eſt verum correlatiuū ſerui, ad quem relatio reciprocatur, ſed non ad alia; quare ſi recta aſſignatio fiat, ſemper relatio conuertitur.

An ad reciprocantia dici ſit verum proprium relatiuorū Ariſt. nihil dicit, quia non ex propria ſententia loquitur, ſed ex ſententia antiquorū; nos autē dicere poſſumus nō eſſe verè proprium, quia licèt competat omnibus relatiuis, vt probatum eſt, tamen non cōpetit ſolis, nam homo, & riſibile reciprocātur inter ſe, nec tamen ſunt relatiua, quia nec homo refertur ad riſibile, nec riſibile ad hominem.

Simul

Simul eſſe natura, i. altero poſito alterum poni, & ablato auferri, vt pater definit eſſe pater ablato filio, & ponitur poſito alio, ſimul. n. ponuntur, & ſimul tolluntur. Hoc non videtur competere omnibus relatiuis, quia non competit.

Scientiæ, & ſcibili, q̃ ſunt relatiua, idque oſtenditur duplicitur

Primo ſic: Quicquid eſt ſimul natura cum alio, eſt etiam ſimul tempore cum illo,
Sed ſcibile non eſt ſimul tempore cum ſcientia,
Ergo ſcibile, & ſcientia non ſunt ſimul natura,
Maior clara eſt, minor probatur, quia prius tempore fuerunt res ſcibiles, deinde fuit acquiſita earum ſcientia, ergo ſcibile eſt prius tempore, quàm ſcientia.

Secundo ſic, Illud, quo ablato alia auferuntur, & iis ablatis non aufertur, eſt prius natura, quàm illa,
At ſcibili ablato aufertur ſcientia, & ablata ſcientia non aufertur ſcibile.
Ergo ſcibile eſt prius natura, quàm ſcientia, ergo non ſimul natura,
Maior clara eſt per definitionem prioris natura,
Minor probatur dupliciter ✠

Senſui, & ſenſibili, q̃ ſunt relatiua idque oſtẽditur dupliciter

Primo ſic: Quicquid eſt ſimul natura cum alio, eſt etiam ſimul tempore cum illo,
Sed ſenſibile non eſt ſimul tempore cum ſenſu,
Ergo ſenſibile, & ſenſus non ſunt ſimul natura,
Maior clara eſt, minor probatur, ſenſibile exiſtit antequàm ſentiatur, ergo eſt prius tempore, quàm ſenſus.

Secundo ſic: Illud, quo ablato alia auferuntur, & iis ablatis non aufertur, eſt prius natura, quàm illa,
At ſenſibili ablato aufertur ſenſus, & ablato ſenſu non aufertur ſenſibile,
Ergo ſenſibile eſt prius natura, quàm ſenſus, ergo non ſunt ſimul natura.
Maior clara eſt per definitionem prioris natura,
Minor probatur dupliciter, *

Primo ſic, Multa ſcibilia actu exiſtunt quorum nulla extat ſcientia, vt quadratura circuli, at non datur ſcientia alicuius ſcibilis, quod non extet, ergo ſcibile poteſt eſſe abſque ſcientia, & ſcientia non poteſt eſſe ſine ſcibili.

✠ Secundo ſic, Ablato omni animali aufertur omnis ſcientia, quia non datur aliud ſciens pręter animal, manent tamen aliæ res ſcibiles, ergo ſcientia ablata ſcibile non aufertur, contra verò ablatis omnibus rebus ſcibilibus aufertur etiam animal, quare etiam ſcientia omnis tollitur, ergo ſcibili ablato ſcientia aufertur.

* Primo ſic, Ablato omni ſenſibili aufertur omne corpus, quia omne corpus eſt ſenſibile, ergo ablato ſenſibili aufertur omne animal, quia omne animal eſt corpus, proinde aufertur omnis ſenſus, quia non datur ſenſus niſi animali, ſed ablato omni ſenſu, & omni animali ſentiente manent aliæ res ſenſibiles, Ergo ſenſibili ablato aufertur ſenſus, & ablato ſenſu non aufertur ſenſibile.

Secundo ſic, Senſus ſimul eſt cum ſenſitiuo, hoc eſt cum animali, nam omne ſenſitiuum eſt animal,
Sed ſenſibilia ſunt priora, quàm ſenſitiuum, quia elementa ſunt ſenſibilia, & ſunt priora natura, quàm animal.
Ergo ſimiliter ipſa ſenſibilia ſunt priora natura, quàm ſenſus, & ijs ablatis aufertur ſenſus, ſed non è conuerſo,
Minor probatur, quia animal ex elementis conſtituitur tanquàm ex materia, quare ſunt priora natura animali, & ijs ablatis aufertur animal, ſed non è conuerſo.

Hæ omnes obiectiones, quæ ſumuntur à ſcientia, & ſcibili, & à ſenſu, & ſenſibili, ſolui poſſunt, vt Ammonius notat, nam ſcientia, & ſcibile ſunt ſimul tempore, dummodo vtrunque eodē modo ſumatur, i. vel vtrunque actu, vel vtrunque potentia, ſed non alterum actu, & alterum potentia, vt in obiectionibus ſumebatur; dum enim aliquid actu non eſt cognitum, vt quadratura circuli, non eſt actu eius ſcientia, ſed poteſtate, & ipſa quoque quadratura non eſt actu ſcibilis, ſed poteſtate; ablato autem omni animali aufertur omne ſciens, quare & omnis ſcientia tam actu, quàm poteſtate aufertur, ſic autem etiam ſcibile aufertur, nam res quidem aliæ manent, non tamen vt ſcibiles, ſi nihil manet, à quo ſciantur, quando igitur ſcientia non eſt nec actu, nec potentia, ſimiliter ipſum ſcibile, neque actu eſt, neque potentia. Ariſt. autem hanc ſolutionem omiſit vel quia eam nobis conſyderandam reliquerit; vel quia non eſt eius conſilium in hoc libro exacte de his rebus loqui, ſed craſſa Minerua, præſertim hic, vbi non ſecundùm propriam ſententiam de relatiuis loquitur, ſed ſecundum opinionem aliorum.

In ſecunda parte capitis oſtendere volens Ariſt. non rectè definita eſſe relatiua ab antiquis, & meliorem ipſe definitionem adducere, dubitare incipit aduerſus illam antiquorum definitionem, & inquit videri illam definitionem complecti aliquas ſubſtantias, vnde ſequetur, quòd aliquæ ſubſtantiæ erunt in prædicamento relatiuorum, quod eſt abſurdum, de quibus autem ſubſtantijs hoc dubium oriatur ſequens ſubſtantiarum diſtinctio indicat.

Subſtantia alia eſt
- Prima, i. indiuidua
  - Totalis: vt hic homo: De hac nullum dubium oritur, quia clarum eſt hanc non referri, nec dici eſſe alterius, nam hic homo non dicitur alicuius hic homo.
  - Partialis: vt hæc manus: De hac nullum dubium oritur, quia clarum eſt hanc non referri, nec dici alterius, nam hæc manus non dicitur alicuius hæc manus.
- Secunda, i. vniuerſalis.
  - Totalis vt homo: De hac nullum dubium oritur, quia clarum eſt hanc non referri, nec dici alterius, homo enim non dicitur alicuius homo.
  - Partialis: Vt manus: De hac ſola oritur dubium, quia videtur eſſe relatiua; quia dicitur eſſe alterius, nam manus dicitur alicuius manus, & caput alicuius caput, quare ſi definiamus relatiua per id, qđ eſt dici alterius, non poſſumus euitare quin dicamus partes ſecundarum ſubſtantiarum eſſe in prædicamento relatiuorum, quod eſt abſurdum, quia pars ſubſtantiæ eſt ſubſtantia, nec poteſt eſſe accidens.

Dubium hoc ſolui non poteſt admiſſa definitione relatiuorum ab antiquis tradita; afferamus igitur meliorem definitionem, quam Ariſt. talem affert,

Relatiua ſunt, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliud quodammodo ſe habere.

Quæ definitio ſignificat Relatiua nullam aliam eſſentiam habere, quàm poſitam in relatione ad aliud; ideo diſtinguitur hæc definitio ab illa, quam antiqui attulerunt, quia ipſi definiebant Relatiua per id, quod dicuntur, Ariſtot. autem vult eſſe definienda per id, quod ſunt; quare apud illos Relatiua erant quæcunque dicuntur alterius, etiam ſi ipſa ſecundùm ſe propriam eſſentiam habeant abſolutam, & liberam ab omni reſpectu, quo fit vt multæ ſubſtantiæ, & multę qualitates comprehendantur ſub definitione relatiuorum, quia dicuntur alterius, vt virtus ſecundùm ſe eſt Qualitas, & ens abſolutum, dicitur tamen alicuius virtus; ſic etiam caput dicitur alicuius caput, quum tamen ſit ſubſtantia. At ſecundum Ariſt. hæc non ſunt relatiua, quia quanuis dicantur eſſe alicuius; non tamen totam ſuam eſſentiam habent in hac relatione poſitam, ſed habent eſſentiam abſolutam, imo ſunt primariò entia abſoluta, ſecundariò autem dicuntur eſſe alterius. Vera autem relatiua ſunt vt pater, & filius; quia pater quatenus eſt pater nihil eſt niſi reſpectu filij, & filius nihil eſt niſi reſpectu patris.

Vera igitur relatiua definiuntur ſecundùm eſſe, non ſecundum dici, & ita facilè ſoluitur dubium de partibus ſubſtantiarum, non eſt enim incommodum quòd caput ſit relatiuum ſecundum dici, per hoc enim non ponitur in prædicamento relatiuorum, ſed eſt in prædicamēto ſubſtantiæ, quia eſſentiam habet abſolutam, non in reſpectu poſitam.

Proprium verorum Relatiuorum ſecundum Ariſtot. eſt quòd altero diſtinctè cognito alterum quoque diſtinctè cognoſcitur, vt per inductionem facilè oſtenditur, nam ſi diſtinctè cognoſcam aliquod eſſe duplum, neceſſe eſt vt diſtinctè cognoſcam etiam dimidium, & è conuerſo; ſic ſi diſtinctè cognoſcam aliquem vt patrem, neceſſe eſt vt filium quoque diſtinctè cognoſcam, ſi verò confusè alterum, etiam alterum confusè; idque ſimiliter verum eſſe comperimus in omnibus, quæ ſint Relatiua ſecundum eſſe, eodem enim modo alterum eſt notum, vel ignotum, quo alterum; Relatiuis autem ſecundùm dici hęc proprietas non competit, vnde patet ea non eſſe vera Relatiua, poſſumus enim diſtinctè cognoſcere caput, & ignorare id, cuius eſt caput.

Caput de Qualitate in duas præcipuas partes diuiditur, ſicut alia quoque prædicamenta, in altera Ariſt. docet naturam Qualitatis, in altera eius proprietates inquirit.

Naturam Qualitatis docet eam deſcribens, & poſtea in ſpecies diuidens; ſatis enim Qualitatis naturam cognoſcemus, ſi cognouerimus omnes eius partes, & quomodo totum prædicamentum cum ſuis partibus diſtinguatur ab aliis prædicamentis.

Qualitatem ita deſcribit, Qualitas eſt, ſecundùm quam quales quidem eſſe dicuntur, i. à qua dicimur quales; ſic autem non omnino deſcribit idem per idem, quale nanque ſignificat accidens concretum, qualitas verò abſtractum, at notius eſt concretum abſtracto, ideò declarat ignotius per notius; dicit autem (Quidam) denotans ſubſtantiam particularem, quæ primariò appellatur Qualis à Qualitate, nam dixerat in cap. de ſubſtantia accidentia omnia pręcipuè ineſſe in prima ſubſtantia vt in ſubiecto, in ſecunda verò ſubſtantia ineſſe ſecundariò, & meritò primæ.

Qualitatis quatuor ſunt ſpecies ſubalternæ, ideoque ab Ariſt. modo vocatę ſpecies, modo genera:

1. Diſpoſitio, & habitus.
2. Naturalis potentia, & impotentia.
3. Paſſio, & patibilis Qualitas.
4. Figura, & circa vnumquodque conſiſtens forma.

Di-

2. Diſpoſitio, & habitus, eſt qualitas non naturaliter inexiſtẽs ſed aduentitia, & acqſita, quæ propriè eſt in rebus animatis, & nullum generat affectum in ſenſibus, ad differẽtiam tertiæ ſpeciei.

Non ſunt duæ ſpecies diſtinctæ diſpoſitio, & habitus, ſed vna, & eadem, quæ appellatur

Diſpoſitio ſi leuiter ſit impreſſa

Vt ſcientia debilis, ac facile mobilis; morbus facile ſeparabilis; ſanitas in eo, qui ſit facilis ad ægrotandum; calor aduentitius, vt aquæ calefactæ.

Probatur hoc ex cõſuetudine loquendi, dicimus .n. nos habere habitum Grãmaticæ, quando eam firmiter tenemus; ſi verò non firmiter, ſic dicimus nos eam habere vt diſpoſitionẽ.

Habitus, ſi firmiter inhæreat

Vt ſcientia firma, vel ſaltẽ mediocris; virtus, ſanitas firma; morbus inſeparabilis, aut ægrè ſeparabilis. vt febris illa, quæ dicitur Hectica, i. habitualis.

Hæc ſpẽs Qualitatis in ſubiecto eſt

Anima vt ſcientia, virtus.

Corpore, vt ſanitas, morbus.

3. Naturalis potẽtia & impotẽtia

Ad facilè agere: Vt pugilatores dicũtur à naturali potẽtia pugilãdi; & curſores à naturali potentia currendi; qui verò ad hæc non ſunt naturaliter apti, habent ad ea impotentiam naturalem.

Ad nihil facilè pati: Vt ſalubres à naturali potentia dicuntur, qa ita ſunt naturaliter affecti, vt à multis accidẽtibus, & incommodis non facilè patiantur; inſalubres verò dicuntur illi, qui impotentiã habent, i. debilem vim reſiſtendi, proinde facilè in morbũ incidunt. Sub hac ſpecie locãtur durum, & molle, nam durum habet naturalem potentiam reſiſtẽdi, vt nõ facilè ſecetur; molle autem habet naturalem impotẽtiam, quia non facilè reſiſtit ſed facilè ſecatur.

Nõ ſũt duę ſpecies Qualitatis potẽtia, & impotẽtia, ſed vna, idque ob duas rationes

Prima ratio eſt, quia impotentia eſt veluti priuatio potentiæ, priuatio autem reducitur ad ſpeciem, in qua eſt habitus

Secunda ratio eſt, quia eadem qualitas poteſt diuerſis modis dici tũ potentia, tum impotentia, nam molle hẽt naturalem potentiam, vt ſecetur, & habet naturalem impotẽtiam ad reſiſtendum ſecãti: ſic ſalubre habet naturalẽ potentiam ad ſanitatẽ, & ad reſiſtendum cauſis morborum; & habet impotentiam naturalem ad ægrotandum.

Hæc ſpecies qualitatis eſt ĩ ſubiecto

Anima, vt naturalis potentia, vel impotentia ad diſcendam Grãmaticam, vel artem aliquã

Corpore, vt ſalubritas, & inſalubritas, duritics, & mollicies.

5. Paſſio, & patibilis qualitas non ſunt duæ ſpecies, ſed vna, & eadem, & eſt Qualitas tum naturalis, tum aduentitia, tam in rebus animatis, quàm in inanimatis, appellatur autẽ paſſio, vel patibilis Qualitas, quia non eſt ſine paſſione, id autẽ eſt duobus modis, aut enim

- Paſſionem in ſenſu generat, vt dulcedo, amaritudo, calor, & frigus, non enim ideo vocantur paſſiones, vel patibiles qualitates, quia ſubiectum dum eas recipit, patiatur, vt mel dulcedinem; ſed quia dulcedo paſſionem in ſenſu guſtus generat, & ſic calor, & frigus in ſenſu tactus.
- Non paſſionem in ſenſu generat, ſed ex paſſione innaſcitur, vt colores omnes, nulla enim materiali paſſione ſenſum viſus afficiunt; ſed patibiles Qualitates dicuntur quia ex paſſione innaſcuntur, quòd Ariſt. ita probat, quemadmodum pallor in timente fit ex paſſione in eo facta, quæ eſt timor, ita ille, qui pallorem habet naturalem, ex ſimili interna naturali paſſione eum habet, vterque enim habet ſanguinem remotũ à facie. Sic etiam rubicundi habent eum colorem ex paſſione materiali ſimili illi paſſioni, quà etiam verecundi rubeſcunt, nam vterque ſanguinem habet in facie.
  Alia quoque omnia rubea ex tali, vel ſimili aliqua paſſione interna eum colorem habere veriſimile eſt. Hæc autem accidentia, quæ ex paſſione innaſcuntur, duplicia ſunt, alia enim

Huc refertur ſequens tabula

- Naturaliter, & ab ortu inſũt, ideoq; vel ſũt immobilia, vel magna cũ difficultate mobilia, ſunt autem alia in
  - Anima: vt naturalis amentia, naturalis ira ex aliqua naturali paſſione interna
  - Corpore vt naturalis pallor, naturalis rubedo, vel nigredo
  - Hæc eſt verè in prædicamento Qualitatis ſub ea ſpecie, quæ dicitur paſſio, ſeu patibilis qualitas innata ex paſſione naturali; quòd enim ſit qualitas oſtenditur per definitionem Qualitatis, quia ſubiectum ab hac nominatur Quale, æthiops enim à naturali nigredine dicitur niger.
- Alia enim Non ſunt ab ortu, ſed aduentitia, idq; duob. modis, vel n.
  - Per tẽpus notabile, aut etiam per totam vitam permanent quia ægrè remouentur, ſuntq; tum in
    - Anima: vt amentia, vel ſtoliditas ex morbo concepta
    - Corpore: vt pallor ex diuturno morbo & nigredo ex æſtu.
    - Eſt in prædicamento Qualitatis, & vocatur patibilis qualitas, vel paſſio de genere Qualitatis, quod probatur, quia ſubiectum ab hac nominatur Quale.
  - Facile mobilia ſunt, & breui ſeparantur, ſuntque tum in
    - Anima: vt ira ob aliquod improuiſum accidens
    - Corpore: vt rubedo ex verecundia, pallor ex timore
    - Hæ non ſunt qualitates, ſed ſunt paſſiones de prædicamento Pati, quod probatur per definitionem Qualitatis, quia ſubiectum ab eis non denominatur Quale, non enim dicimus eſſe pallidum, ſed timere, quod eſt pati; ſic non dicimus eſſe rubeum, ſed verecundari; ſic non dicimus eſſe iracundum, ſed iraſci; hæc autem omnia dicendo dicimus pati, non dicimus Qualitatẽ.

Figura,

4. Figura, & circa vnumquodq; conſiſtẽs forma. Hæc ſpecies poteſt vocari terminatio, vel figuratio Quantitati coniungitur, nam quanto continuo, & vocatur

- Figura In rebus inanimatis, vt in mathematicis, ſicuti in ſuperficie, & in corpore; in ſuperficie, vt triangulum, quadrangulum; in corpore autem vt cubicum, pyramidale.
- Forma In rebus animatis, quæ eſt quidem figura quædam, ſed magis elaborata, quàm figura inanimatorum. Ariſt. autem adiecit illa verba (circa vnumquodque conſiſtens) ne intelligeremus formam internam, quæ eſt ſubſtantia, & pars rei intelligit enim eam formam, quæ ſolum in externa, ac ſuperficiali figuratione, ac lineatione conſiſtit.
- Rectitudo, & curuitas In terminis figuratum, vt in linea

Quod hæ omnes ſint Qualitates probantur ex definitione Qualitatis, Ab his enim ſubiecta nominantur Qualia, vt à figura triangulari hæc ſuperficies, nominatur triangulum, & à linea à rectitudine vocatur recta.

Soluit Ariſto. dubium de quatuor infraſcriptis, quę videntur eſſe qualitates, nec tamẽ ſunt, ſed potius ſunt in prædicamento ſitus: quia ſignificant poſitionem partium inter ſe, vt ex eorum definitionibus manifeſtum fit; ſunt autem hæc

- Rarum Cuius partes diſtant ab inuicem
- Denſum Cuius partes inuicem ſunt propinquæ
- Aſperum Cuius partes alia aliam excedit, ac ſupereminet
- Lene Cuius partes omnes ſecundum rectitudinem poſitæ ſunt, ita vt nulla ſuperemineat.

Poſtquam Ariſt. declarauit quid ſit Qualitas, mox etiam declarat quid ſit Quale, & inquit Qualia eſſe illa, quæ à ſupradictis qualitatibus dicuntur denominatiuè aut quomodocunque aliter. Quum enim in principio capitis dixiſſet qualitatem eſſe, à qua nominamur quales, nũc uult docere quot modis quale à qualitatę dicatur, non enim ſemper dicitur denominatiuè, ſed etiam alijs modis, ut in ſequenti tabella uidere eſt.

Quale dicitur à qualitate vel

- Solum à re, ſed non nomine, tum
  - Quando nullum eſt poſitum qualitati nomen, vt euenit in ſecũda ſpecie qualitatis, nam potentia naturalis currendi nullum nomen habet; tamen ipſe qualis habet nomen, & dicitur curſor, non quidem à nomine qualitatis, quum eius nomen non extet, ſed ab ipſa qualitate, quam habet.
  - Quando qualitas habet nomen, ſed non eſt in vſu vt quale denominetur ab eo, vt virtus eſt qualitas primæ ſpeciei, tamen habens virtutem non vocatur virtuoſus, ſed ſtudioſus; qualis igitur ab ipſa re nominatur, nempe à virtute, quam habet, ab ea enim dicitur ſtudioſus; ſed non à nomine virtutis, quum aliunde ſit ſumpta nominatio, videlicet à ſtudio.
- etiam à nomine, idq; vel
  - Denominatiuè: vt à Grammatica Grammaticus, & ab albedine albus.
  - Aequiuocè: vt à Grammatica ſcientia, quæ eſt Qualitas, mulier appellatur Grammatica.

Habere

Proprium qualitatis

Habere contrarium; vt contraria eſt iuſtitia ininſtitiæ, & albedo nigredini, ſimiliter in qualibus, nam contrarium eſt iuſtum iniuſto, & album nigro: Non eſt verè proprium, quia non omni competit. Non competit quartæ ſpeciei, quia figuræ, & triãgulo nihil eſt contrarium; Neq; competit qualitatibus medijs inter extremas, nam colores medij, vt viridis, ac rubeus nullum habent contrarium. Hoc antem craſſa Minerua dicitur, reuera enim etiam in medijs eſt contrarietas, licèt minor, & minus apparens. Tradit autem Ariſt. regulam notatu dignam, ꝙ in quo prædicamento eſt vnum contrarium, in eodem eſt alterum contrarium, vt ſi iuſtitia eſt qualitas, iniuſtitia quoque eſt qualitas, quod patet per omnia diſcurrendo, nullum enim aliud prædicamentum ei aptari poteſt, ergo neceſſario eſt qualitas.

Suſcipere magis, & minus. Huc refertur ſequens tabula.

Secundum eam ſimile, ac diſſimile dici. Competit omni qualitati, & ſoli, ergo eſt verè proprium, probatur per inductionem, per quanlibet enim ſpeciem qualitatis res dicuntur ſimiles, ac diſſimiles. ſi verò cætera prædicamenta conſyderentur, nulli eorum competit vt per ipſum res dicantur ſimiles, vel diſſimiles; nam per conuenientiam in ſubſtantia vocatur idem; per conuenientiam in quantitate vocatur æquale; per conuenientiam in qualitate vocatur ſimile.

Suſcipere magis, & minus, vt album dr̃ magis, & minus album tum alterum altero, tum idẽ ſeipſo ẽ.n. aliqua res nunc magis nũc minus alba: Nõ cõpetit omni qualitati, nam

In prima ſpecie qualitatis dubium eſt, videtur.n. quibuſdam ꝙ iuſtitia non poſſit eſſe magis, & minus iuſtitia, quod quidem in præſentia concedimus, quia hic nõ eſt locus, in quo de hac re diſputemus; dicimus tamen ꝙ licèt iſtæ qualitates non dicantur magis, neque minus; attamen ipſa qualia dicuntur magis, & minus, dicitur enim aliquis magis alio iuſtus, vel iniuſtus, & magis Grammaticus.

In quarta ſpetie qualitatis manifeſtũ eſt nõ eſſe magis, & minus, cuius rõnem affert Ariſ. dans nobis normã, qua cognoſcamus q̃nã recipiãt magis, & minus, & q̃ non recipiant, q̃ talis eſt. vt aliqua dici poſſint magis, vel minus talia, duæ conditiones requirũtur

Prima eſt vt ambò participent definitione illius, vt ſi quid debet dici magis album, quàm alterum, debet vtrunq; participare definitione albi; Propterea non poſſumus dicere triangulum eſſe magis triangulum circulo, quia circulus non participat definitione trianguli.

Secunda eſt vt alterum magis, quàm alterum eam definitionem recipiat, vt definitionem albi magis huic rei competere, quàm illi,

Ideo non poſſumus dicere triangulum eſſe magis figuram quàm circulum, quia licèt ambo participent definitione figuræ, nou tamen alterum magis, alterum minus, ſed æqualiter.

In fine capitis affert Ariſt. dubium hoc, non põt eadem res eſſe, in pluribus prædicamentis, tñ aliàs in c. de relatiuis numerauimus inter relatiua diſpoſitionem, & habitum, & ſcientiam eius ſpeciem; hic verò hæc eadem numerauimus inter qualitates primæ ſpeciei. Soluit duobus modis, primo dicit genera eſſe relatiua, quia habitus dicitur alicuius habitus, & ſcientia dicitur rei ſcibilis ſcientia; ſed horum ſpecies ſpecialiſſimas eſſe qualitates, quia Grammatica non dicitur alicuius Grammatica, nec Rhetorica alicuius Rhetorica. ſed videns hanc reſponſionem veram non eſſe, quia neceſſarium omnino eſt, vt oẽs ſpecies ſint in eodem prædicamento, in quo eſt earum genus, ideo ſecundam affert reſponſionem meliorem dicens non eſſe inconueniens ꝙ vna res diuerſis modis conſyderata in pluribus ſit prædicamentis, quemadmodum enim hic homo quatenus eſt homo eſt ſubſtantia, & quatenus eſt albus eſt qualis, & quatenus eſt pater eſt ad aliquid, ita ſcientia, & eius genus habitus, & alia eiuſmodi propriè ſunt qualitates exiſtentes in anima, ſed conſyderata ſcientia reſpectu ſcibilis, & habitus reſpectu habentis, hæc alterius eſſe dicuntur, proinde hac ratione ſunt in prædicamento relatiuorum modo quodam. Propterea nos ibi diximus hæc non eſſe vera relatiua, quia ſunt relatiua ſolùm ſecundùm dici, nam præter hunc reſpectum habent naturam abſolutam, quæ eſt Qualitas. At vera relatiua ſunt ſecundùm eſſe, & nullam aliam naturam habent præter reſpectum ad aliud; ideo hæc ſunt propriè in prædicamento relatiuorum, illa verò impropriè, & quodammodo, quum propriè ſint in aliquo alio prædicamento.

Reliqua ſex prædicamenta oriuntur ex ſubſtãtia cum alijs tribus, videlicet, Ex ſubſtãtia

- Cum qualitate
  - Agere; vt calefacere
  - Pati; vt calefieri

  Subſtantia enim eſt, quæ agit, & patitur, ſed non calefaceret niſi per calorem, qui eſt qualitas, neque calefieret niſi per calorem; ſequitur autem paſſio actionem, vel non eſt ſine paſſione, quia vbi eſt actio, ibi eſt etiam paſſio; propterea poſt prædicamentum, Agere, ſequitur ſtatim prędicamentum, Pati.
- Cum quantitate
  - Vbi; vt in foro, Ex illa ſpecie quanti, quæ vocatur locus, & ex ipſa ſubſtantia, quæ in loco eſt, oritur prædicamentum vbi, quod ſignificat ipſam locationem ſubſtantiæ corporeæ in loco.
  - Quando; vt heri, Ex illa ſpecie quanti, quæ dicitur tempus, & ex ſubſtantia, quæ in tempore eſt, oritur prædicamentum Quando.
- Cum Relatione,
  - Situm eſſe, vt iacere. Ex reſpectu partium corporis inuicem oritur prędicamentum ſitus, quando enim ita ſunt poſitæ partes corporis, vt caput ſupremum locum habeat, pedes infimum, & aliæ partes rectæ ſint, non inflexæ, tunc corpus dicitur ſtare, quæ eſt ſpecies ſitus; quum verò omnes dictæ partes ita ſunt poſitæ, vt nulla ſit ſuperior, dicitur iacere &c.
  - Habere, vt veſtitum eſſe; Ex reſpectu corporis ad corpus externum, qđ circa ipſum eſt, & ipſum tangit, oritur prædicamentum Habere, vt habere veſtem, habere calceos, habere annulum in digito.

Quamuis hæc ſex prædicamenta originem ducant ex alijs quattuor, nõ propterea ſequitur hęc non eſſe genera generaliſſima, nam licèt alia prædicamenta ſint veluti cauſæ iſtorum, non propterea ſunt genera eorum, nam etiam iſta ſex ſunt genera ſuprema, quæ nullum habent ſupra ſe aliud genus; Quare aliud eſt habere cauſam, vel originem, aliud eſt habere genus; prædicamentum poteſt habere cauſam ex alio prædicamento, ſed non poteſt habere aliud genus.

Hæc uox Habere, eſt æquiuoca, & multas hẽt ſignificationes, q̃ alijs quoque prędicamentis poſſunt accõmodari, Ideo Ariſ. ne credamus omnem ſignificationẽ huius uerbi pertinere ad prædicamentum Habere, diſtinxit ipſum in ſex ſignificationes hoc modo, uidelicet

1. Habere aliquam qualitatem, vt quum dicimus, habere ſcientiam, vel albedinem. Hoc non eſt illud prædicamentum, quod vocatur habere, ſed eſt eſſe quale, & ad prædicamentum Qualitatis pertinet.
2. Habere tantam quantitatem, vt eſſe tricubitum. Hoc non facit prædicamentum Habere, ſed pertinet ad prædicamentum Quanti.
3. Habere illa, quæ circa corpus ſunt, & hoc dupliciter
   - In toto corpore, vt habere veſtem
   - In parte corporis, vt in digito annulũ.

   Hęc ſignificatio facit propriè prędicamentum Habere.
4. Continere, ſicuti vas continens aquam dicitur eam habere. Hoc non facit prædicamentum Habere, ſed potius pertinet ad prædicamentum Vbi.
5. Habere poſſeſſionem, ut diuitias, uel agrum. Hoc non eſt prædicamentum habere, ſed potius pertinet ad prædicamentum Relatiuorum, eſt enim reſpectus domini ad ſeruum, & poſſidentis ad rem poſſeſſam.
6. Habere uxorem. Hic modus eſt valde impropriè dictus, nam etiam è conuerſo dicitur uxor habere uirum, & ſignificat ſimul uiuere. Quare non pertinet ad prædicamentum Habere.

Oppo-

Oppoſitio habet quatuor ſpecies

- Relatiuam: vt duplum, & dimidium opponuntur relatiuè, ſicuti etiam pater, & filius.
- Cõtrariam, quæ vel eſt
  - mediata; vt inter album & nigrum, habent enim alios colores medios: In ſubiectis aptis natis ad hæc ſuſcipienda, non eſt neceſſarium omne corpus eſſe vel album, vel nigrum, quum poſſit eſſe rubeum, vel viride.
  - immediata: vt par, & impar, ſanitas, & ægritudo. Neceſſe eſt vt in ſubiectis ſuſceptiuis horum contrariorum ſemper alterum duorum inſit, nam omne corpus animatum eſt ex neceſſitate vel ſanum, vel ægrum, & omnis numerus eſt par, vel impar.
- Priuatiuam: Inter priuationem, & habitum, vt viſionem, & cæcitatem. Conſyderatur vtrunque in ſubiecto apto nato ad recipiendum, vt in homine, qui verè poteſt dici & videns & cæcus; at lapis non poteſt vocari cæcus, quoniam non eſt aptus ad videndum, vocatur autem cæcum id, quod eſt capax viſus, & aliquando videt.
- Contradictoriam: Inter affirmationem, & negationem. Semper alterum oppoſitorum eſt verum, & alterum falſum, ſi enim affirmatio eſt vera, negatio falſa eſt, ſi negatio vera, affirmatio eſt falſa.

Prius —

- Tempore: vt bellum Troianum prius fuit bello Romano. Et hic eſt maxime proprius modus, ac ſignificatio huius vocis Prius.
- Natura: In quibus non conuertitur exiſtendi conſequentia. Tale autem eſt, qđ ablatum auffert, ſed poſitum non ponit, vt prius eſt animal homine, quia ablato animali auffertur homo, ſed non poſito animali ponitur homo. Hoc modo prior eſt omnis cauſa ſuo effectu, quando cauſa eſt communior, & non conuertitur cum effectu.
- Ordine: vt procemium eſt prius narratione, & in ſcientijs priora ſunt principia concluſionibus.
- Præſtantia, & nobilitate: vt qui in ciuitate honorabilior eſt, vocatur cæteris prior, qua etiam ratione poſſumus inter alia animalia appellare hominem priorem, quia præſtantior eſt. Qui modus eſt improprius, & alienus à ſignificatione Prioris, ſed fortaſſe vulgaris eſt iſte modus loquendi.
- Natura: In quibus conuertitur exiſtendi conſequentia, ſed alterum eſt cauſa alterius. Hic modus eſt in comparatione cauſæ cum effectu conuertibili, cauſa enim ſecundùm naturam eſt prior effectu, vt rationale, & riſibile, nam vtrouis ablato auffertur etiam alterum, vtrouis poſito ponitur etiam alterum, tamen rationale eſt natura prius riſibili, quia eſt eius cauſa. Sic etiam ſi vera eſt oratio mea quòd cęlum mouetur, verum eſt etiam in re ipſa quòd cęlum mouetur, & conuertitur, quia ſi realiter cœlum mouetur, vera eſt oratio mea de illo, quòd moueatur; Conuertitur ergo exiſtendi conſequentia, tamen prior natura eſt motus in cœlo oratione mea de ipſo, quia veritas rei eſt cauſa veritatis, quę eſt in oratione, non autem veritas orationis eſt cauſa veritatis in re; ex eo enim ꝙ res eſt, vel non eſt, oratio dicitur vera, vel falſa eſſe.

Simul
- **Tempore**: Quorum generatio in eodem tempore eſt, vt ſimul tempore in homine ſunt rationale, & riſibile. Hic eſt proprius modus, & propria ſignificatio huius aduerbij, Simul.
- **Natura.**
  - Quæ conuertuntur ſecundùm exiſtendi conſequentiam, ſed neutrum eſt cauſa alterius, vt relatiua, dicuntur enim ſimul eſſe natura duplum & dimidium.
  - Quæ ex eodem genere prodeuntia è diuerſo inuicem diuiduntur, vt oppoſitæ differentiæ diuidentes aliquod genus, vt corporeum, & incorporeum ſunt ſimul natura; ſimiliter omnes ſpecies ſub aliquo genere contentæ, & æqualiter ab eo diſtantes, vt homo, & equus: Si enim cõparatio fieret non inter æqualia, ſed inter ſuperius, & inferius, nõ ſunt ſimul natura, nam ſuperius eſt prius natura inferiore.

Motus ſpecies ſunt ſex
- in ſubſtantia
  - Generatio — Motus de non eſſe ad eſſe, vt generatur homo, qui prius nõ fuit.
  - Corruptio — Motus de eſſe ad non eſſe, vt quum moritur homo, non eſt amplius homo, qui prius erat homo.
- in quantitate
  - Auctio — Motus de minore quantitate ad maiorem.
  - Diminutio — Motus de maiore quantitate ad minorem.
- Alteratio, in qualitate; Vt calefactio aquæ, eſt enim motus de frigido in calidum aqua eadem manente.
- Secundùm locum mutatio, in Vbi; Motus de loco ad locum, vt de domo ad forum.

Motui in genere, & vniuerſaliter ſumpto eſt contraria quies, quare omnes etiam ſpecies motus habent ſingulæ propriam quietem contrariam illi motui.

Habent etiam ſingulæ ſpecies motus proprium contrarium, nam generatio habet contrariam corruptionem Auctio habet contrariam diminutionem.

Alteratio verò habet contrariam mutationem in oppoſitam qualitatem, vt frigefactio eſt contraria calefactioni, ſed latet hæc contrarietas, quia vterq; contrarius motus adeptus eſt idem nomen, vocatur enim vterque alteratio; non autem ſicuti in ſubſtantia alter generatio, alter corruptio vocabatur.

Motus ſecundùm locum habet contrarium motum, qui eſt in oppoſitum locum, vt aſcenſus eſt contrarius deſcenſui.

IACOBI ZABARELLÆ NOBILIS PATAVINI TABVLAE

In Lib. de interpretatione.

Interpretatio eſt vox articulata ex humano arbitrio facta ad ſignificandu cõceptũ rei, qui eſt in animo, & eſt alia

- Simplex, quia ſignificat conceptũ ſimplicem, & eſt vel
  - Nomen, quod rem ſignificat ſine conſignificatione temporis.
  - Verbum, cuius tres ſunt vires
    - Significare rem, per hanc conditionem verbum non differt à nomine, nam etiam (curro) eſt nomen rei, ſignificat enim curſum. Excipitur verbum (eſt) quãdo eſt tertium adiacens, nullam.n. rem ſignificat, vt quum dico, homo eſt albus
    - Significare tempus, per hanc diſtinguitur verbum à nomine, ſed non à participio, quod ſimiliter rem ſignificat cum conſignificatione temporis. Aliud autem eſt ſignificare tempus, aliud eſt ſignificare cum tempore, nam hora ſignificat tempus tanquam rem quandam, ſed non cum tempore, verbum verò non ſignificat tempus, ſed eſt nomen rei, quam ſignificat cum tempore.
    - Habere vim copulatiuam prædicati cum ſubiecto. Hanc neque nomen habet, neq; participium, ſed ſolum verbum; quum enim dico, Petrus currit, verbum hoc & curſum ſignificat, & cum tempore præſenti, & connectit curſum cum Petro, quod non facerem ſi dicerem, Petrus curſus; hinc fit vt verbum ſit ſemper prædicatum, vel prædicato iũctum, quãdo enim ſumitur, vt ſubiectum, non eſt verbum, quia fungitur tunc officio nominis, vt ſi dicam currere eſt moueri.
      - Has duas vires ſolas habet verbum (eſt) quãdo eſt tertium adiacens, vt quum dico, homo eſt albus, ſignificat enim copulationẽ, qua albũ coniungitur cũ homine & conſignificat tẽpus præſens.
      - Sed has omnes tres vires hẽt verbũ (eſt) quãdo prędicatur vt ſecũdùm adiacens, vt quũ dico, homo eſt, ſignificat .n. exiſtentiã tàn quàm rẽ quandam, & tempus præſens, & copulam, qđ patet reſolutionẽ in participium dicendo, hõ ẽ ens, hæc enim eundẽ ſenſum habet, ſed in hac ſeparãtur vires verbi (eſt) ſecundi adiacentis, res.n. ſignificata manet in illo participio. ens, tempus autem & copula manent in verbo (eſt) medio; ideo rectè dicitur quòd verbum (eſt) quando eſt tertium adiacens non eſt prædicatum, ſed copula prædicati cum ſubiecto. In omnibus autem alijs uerbis hæ omnes tres uires inſunt ut patet ſimiliter per reſolutionem in participium, & copulam, homo currit, homo eſt currens, ut de uerbo (eſt) ſecundo adiacente dictum eſt.
- Complexa, quia ſignat conceptũ cõpoſitum, q̃ dicitur oratio,

Oratio alia eſt —
- Perfecta, q̄ ſententiam complet, & hæc vel
  - Significat verum, vel falſum, quam ſolam conſyderat logicus, — quæ dicitur Enuntiatio, & eſt vel
    - Affirmatio; quæ etiam dicitur compoſitio, quia prædicatum cum ſubiecto componit, vt homo eſt albus.
    - Negatio; quæ etiam dicitur diuiſio, quia ſeparat prædicatum à ſubiecto, vt homo non eſt equus.
  - non ſignificant verum, neque falſum, quæ ad Logici conſyderationem non pertinet; eſt autem vel
    - Vocatiua, vt O bone Socrates
    - Interrogatiua, vt quid me vis facere?
    - Imperatiua, vt vade in forum
    - Precatiua, vt adiuua me.
    - Optatiua, vt vtinam eſſe Romæ.
- Imperfecta, quæ ſententiam non complet, vt ſi ego eſſem Romæ.

Enun-

Enunciatio, uel eſt de ſubiecto.

- uniuerſali, ut hoïe
  - Vniuerſaliter ſumpto, & dicitur VNIVERSALIS
    - Affirmatio, ut omnis homo eſt iuſtus
    - Negatio, ut nullus homo eſt iuſtus
    - Non ſunt contradictoriæ, quia hæc non eſt negatio huius affirmationis, quia negat aliquid preter id, quod fuit affirmatum; ſed ſunt inter ſe contrariȩ, quia nunquàm ſunt ſimul uerȩ, ſed in materia contingente ſunt ſimul falſæ, in neceſſaria uerò una eſt uera & altera falſa.
  - Particulariter ſū pto, & dicit PARTICVLARIS
    - Negatio, ut aliquis homo nō eſt iuſtus, ſeu nō omnis homo eſt iuſtus, nam hæ duæ idem ſignificant
    - Affirmatio, ut aliquis homo eſt iuſtus
    - Hȩc eſt negatio huius affirmationis, ideo ſunt oppoſitȩ contradictoriè, quia ſemper una eſt uera, & altera falſa.
    - Hȩc eſt negatio huius affirmationis, ideo ſunt oppoſitȩ contradictoriè, quia ſemper una eſt uera, altera falſa.
    - Nullam inter ſe habent poſitionem, quia poſſunt eſſe ſimul uerȩ, ut in materia contingente; ſed ſolent uocari ſubcontrariæ.
  - Abſque ulla nota q̃titatis, & dicitur INDEFINITA
    - Affirmatio, ut homo eſt iuſtus
    - Negatio, ut homo non eſt iuſtus
    - Nullam reuera inter ſe habent oppoſitionem ſecundum rem, quia nim habent particularium, & poſſunt eſſe ſimul uerȩ, ut in materia contingente; ſed ſecundum uocem habent apparentem contradictionem, ideo Ariſt. eas uocat contradictorias, quia huius affirmationis nulla eſt alia negatio.
- Singulari, ut de Socrate — & dicitur SINGVLARIS
  - Affirmatio, ut Socrates eſt iuſtus
  - Negatio, ut Socrates non eſt iuſtus
  - Opponuntur contradictoriè, quia huius affirmationis hȩc eſt negatio, ideo ſemper una eſt uera, & altera falſa.

Parti-

Particula negatiua NON

- extra enuntiationem appoſita nomini facit nomen infinitum, vt Non homo; & appoſita verbo facit verbum infinitium, vt non currit.
- in enuntiatione ſi apponatur
  - Nomini ſubiecto, non facit negationem, ſed affirmationem de ſubiecto infinito, vt non homo eſt, cuius eſt negatio, non homo non eſt
    - Idem dicendum eſt ſi ſubiectum ſit aliquod verbum acceptum inſtar nominis, vt non moueri eſt quieſcere
  - Nomini prædicato, non facit negationem, ſed affirmationem de prædicato infinito, vt homo eſt non iuſtus, cuius eſt negatio homo non eſt non iuſtus
    - Idem dicendum eſt ſi prędicatum ſit aliquod verbum acceptum inſtar nominis, vt moueri eſt non quieſcere
  - Verbo fungenti officio verbi, facit negationem, vt homo non currit, homo non eſt albus.
    - Hinc fit vt in enuntiatione non poſſit eſſe verbum infinitum fugens officio verbi; quod euenit propter vim copulatiuam, quam verbum habet, dum.n. nomen verbo apponitur, vt verbo infinito (non currit) ſi apponatur homo, negatiua aufert copulationem cum homine ſubiecto, quæ eſt negatio, ideo non eſt amplius verbum infinitum, ſed negatum.
  - Notæ quantitatis, facit negationem, vt non omnis homo eſt albus, quæ eſt negatio particularis; ſic etiam dicitur, nullus homo eſt equus, quaſi non vllus, i. non aliquis, & eſt negatio affirmationis particularis.
    - Ratio huius eſt, quia licèt nota quantitatis non apponatur niſi ſubiecto, tamen eius ſignificatio reſpicit totam compoſitionem, ſignificat enim ſubiectum illud vt ſubiacens illi prædicato; quoniam igitur ad faciendam negationem eſt apponenda negatiua dictioni notanti compoſitionem prędicati cum ſubiecto, ideo ſicut verbo appoſita, facit negationem, ita etiam appoſita notæ quantitatis facit negationem.
  - Modo in enuntiatione modali facit negationem, vt, non poſſibile eſt hominem volare, perinde enim eſt ac ſi dicatur, non eſt poſſibile hominem volare, ſed de his loco dicetur.

Nume-

Numerus omnium enuntiationum de ſecundo adiacente, & de verbo adiectiuo temporis præſentis, poſſunt autem totidem aliæ fieri præteriti temporis, & totidem futuri.

Enuntiatio alia eſt

- De ineſſe, quod ſimpliciter enuntiat prædicatum ineſſe ſubiecto, & eſt vel
  - De ſecundo adiacēte, in qua ſolum verbum (eſt) prædicatū, vt Homo eſt
  - De verbo adiectiuo in qua nō ponitū verbum (eſt) ſed aliqđ aliud verbum, vt Hō ambulat
  - His duabus eadem præcepta aptantur, nā vtraque eſt reſolubilis in participium, & verbum (eſt) tertium adiacens, vt, homo ē ens, homo ē ambulans, & vtraq; poteſt fieri de ſubiecto infinito, & neutra poteſt fieri de prædicato infinito; hæc igitur, vel eſt
    - De ſubiecto finito
      - indefinita: affirmatio homo eſt. / negatio homo non eſt
      - vniuerſalis: affirmatio omnis homo eſt / negatio nullus homo eſt
      - particularis: affirmatio aliquis homo eſt / negatio aliquis homo non eſt
      - ſingularis: affirmatio Socrates eſt / negatio Socrates non eſt
      - Harū oppoſitiōes ex iis, quæ ſupra de enūtiatione generaliter dicta ſunt, petātur, nam ea omnia ad vnguē his accōmodant.
    - De ſubiecto infinito
      - indefinita: affirmatio non homo eſt / negatio nō homo non eſt
      - vniuerſalis: affirmatio omnis nō hō eſt / negatio nullus non homo eſt
      - particularis: affirmatio aliquis nō hō eſt / negatio aliquis nō hō non eſt
      - Harū oppoſitiōes ex iis, quæ de enuntiatione generaliter dicta ſunt, ad vnguē petantur.
      - ſingularis: affirmatio non Socrates eſt / negatio nō Socrates non eſt
      - Nō eſt inter has reuera illa contradictoria oppoſitio, quę eſt inter ſingulares finitas imò hæ nullam prorſus habent oppoſitionem, quum ſenſum habeant indefinitum, & poſſint eſſe ſimul veræ; ratio autem huius eſt, quia non datur reuera enuntiatio ſingularis de ſubiecto infinito, nam ſingulare eſt Indiuiduum ſignatum, quod non poteſt ſignificari per nomen infinitum, non Socrates enim ſignificat indiſtinctè quicquid eſt præter Socratem, ſed vocatur ſingularis hæc enuntiatio ſecundum apparentiam quandam, & ratione termini finiti, vt Socratis, qui eſt ſingularis.
- Modalis, quæ modū quoq; adiecit, quo ꝑdicatū ineſt ſubiecto vt Hoīem ambulare poſſibile ē.
- De tertio adiacente in qua verbum (eſt) copulat nomen ꝑdicatum cum nomine ſubiecto, vt Homo eſt iuſtus

E Nu-

Numerus omnium enuntiationum de tertio adiacente tempõris præſentis, poſſunt autem totidem aliæ fieri præteriti temporis, & totidem aliæ futuri.

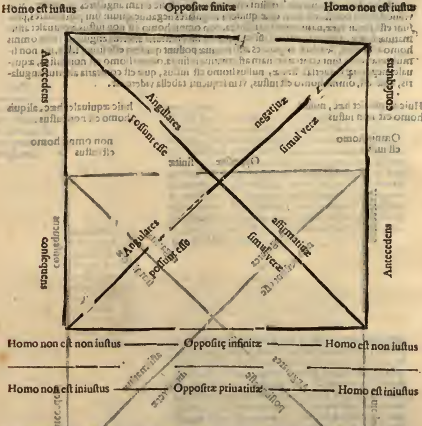
- Enuntiatio de tertio adiacente vel eſt
  - De ſubiecto finito, quę vel eſt
    - De prædicato finito
      - Indefinita
        - affirmatio, homo eſt iuſtus
        - negatio, homo non eſt iuſtus
      - vniuerſalis
        - affirmatio, omnis homo eſt iuſtus
        - negatio, nullus homo eſt iuſtus
      - particularis
        - affirmatio, aliquis homo eſt iuſtus
        - negatio, aliquis homo non eſt iuſtus
      - ſingularis
        - affirmatio, Socrates eſt iuſtus
        - negatio, Socrates non eſt iuſtus
    - De prædicato infinito
      - indefinita
        - affirmatio, homo eſt non iuſtus
        - negatio, homo non eſt non iuſtus
      - vniuerſalis
        - affirmatio, omnis hõ eſt non iuſtus
        - negatio, nullus homo eſt non iuſtus
      - particularis
        - affirmatio, aliquis hõ eſt non iuſtus
        - negatio, aliquis hõ non eſt nõ iuſtus
      - ſingularis
        - affirmatio, Socrates eſt non iuſtus
        - negatio, Socrates non eſt non iuſtus
  - De ſubiecto infinito quæ vel eſt
    - De prædicato finito
      - indefinita
        - affirmatio, non homo eſt iuſtus
        - negatio, non homo non eſt iuſtus
      - vniuerſalis
        - affirmatio, omnis homo eſt iuſtus
        - negatio, nullus non homo eſt iuſtus
      - particularis
        - aliquis non homo eſt iuſtus
        - aliquis non homo non eſt iuſtus
      - ſingularis
        - affirmatio, non Socrates eſt iuſtus
        - negatio, non Socrates non eſt iuſtus
    - De prædicato infinito
      - indefinita
        - affirmatio, non homo eſt non iuſtus
        - negatio, non homo non eſt nõ iuſtus
      - vniuerſalis
        - affirmatio, oĩs non hõ eſt non iuſtus
        - negatio, nullus non hõ eſt non iuſtus
      - particularis
        - affirmatio, aliquis nõ hõ eſt nõ iuſtus
        - negatio, aliqs no hõ nõ eſt nõ iuſtus
      - ſingularis
        - affirmatio, non Socrates eſt nõ iuſtus
        - negatio, nõ Socrates nõ eſt nõ iuſtus

De harum omniũ oppoſitionib. idẽ dicẽdum eſt, q̃d dictum eſt antea de enuntiationib. de ſecũdo adiacẽte.

Enuntiatio de tertio adiacente poteſt fieri infinita tum ratione ſubiecti infiniti, tum ratione prædicati; cum hoc tamen diſcrimine quòd enuntiatio de prædicato finito affinitatem aliquam habet cum enuntiatione de prædicato infinito, quia ex aliqua finita poteſt inferri aliqua infinita, & ex aliqua infinita poteſt inferri aliqua finita; ſed illæ, quæ ſubiectum habent finitum, cum illis, quæ habent ſubiectum infinitum, nullam prorſus affinitatem habent, ex nulla enim finita poteſt inferri aliqua infinita, & ex nulla infinita aliqua finita. Cuius diſcriminis ratio eſt quia in enuntiatione ſubiectum habet locum materiæ, prædicatum verò formæ, ideo ſicut in rebus nulla datur tranſmutatio, & nullus tranſitus inter illa, quæ non habent eandem materiam, ſed ſolum inter illa, quę materiam habent eandem, formas verò contrarias; ita in enuntiationibus euenire neceſſe eſt, illæ nanque, in quibus finitum ſubiectum ſumitur, vt Homo, & illæ, in quibus ſumitur infinitum, vt non Homo, nullam inter ſe conſequentiam habent; at ſubiecto eodem conſtituto ſiue finito, ſiue infinito, conſequentia datur inter illas, in quib. prædicatum eſt finitum, vt iuſtus, & illas in quibus eſt infinitum, vt non iuſtus; ideo docet Ariſt, ꝙ vno ſubiecto propoſito, quodcunque illud ſit, de illo duæ oriuntur oppoſitiones inter quatuor enuntiationes, duas finitas, & duas infinitas,

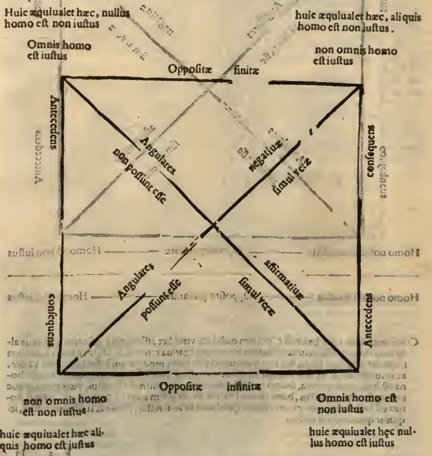
nam

nam ſi ſubiectum ſtatuatur homo, oriuntur hæ quatuor, homo eſt iuſtus, homo non eſt iuſtus, homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus; ſi verò ſubiectum ſtatuatur omnis homo, de eo aliæ quatuor oriuntur, ſimiliter ſi ſubiectum ſit non homo, vel omnis non homo, & ſic de cæteris: Quomodo igitur hæ quatuor inter ſe conſequentiam habeant docet Ariſt. tum in indefinitis, tum in vniuerſalibus, & prius quidem in indefinitis, vt in hac tabella ſubſcripta videre eſt.

Conſequentiam inter has vult eſſe talem quòd ex vtralibet affirmatiua inferatur negatiua alterius, videlicet affirmatiuam finitam ſequatur negatiua infinita, & affirmatiuam infinitam ſequatur negatiua finita, ſed non è conuerſo vult enim prędicatum infinitum idem valere, ac priuatiuum, & ſic non iuſtum ſignificare iniuſtum, ideo ſi de puero loquamur, non bona eſt hæc conſequentia, homo non eſt non iuſtus, ergo homo eſt iuſtus, puer enim neque iuſtus eſt, neque iniuſtus, bona tamen ſemper eſt ab affirmatiua ad negatiuam, nam ſi homo eſt iuſtus, ſequitur ex neceſſitate quòd non ſit non iuſtus, ſimiliter ſi eſt non iuſtus, ſequitur quod non ſit iuſtus.

in vniuerſalibus autem, & earum oppoſitis eodem modo ſe habent conſequentiæ, quo in indefinitis, ſed non ſimiliter ſe habent in veritate angularium vniuerſales, & indefinitæ, nam in vniuerſalibus affirmatiuam vnius ſequitur negatiua alterius, & negatiuam non ſequitur affirmatiua, idq; multo clarius eſt, quàm in indefinitis, quia negatiuæ ſunt particulares contradictoriæ vniuerſalium affirmatiuarum, ideo clarum eſt quod vniuerſalem ſequitur particularis, & particularem non ſequitur vniuerſalis, nam ſi omnis homo eſt iuſtus, ſequitur ex neceſſitate quòd non omnis homo eſt non iuſtus, ſed ſi non omnis homo eſt non iuſtus, non ſequitur quòd omnis homo ſit iuſtus. De angularibus verò dictum eſt in indefinitis, quòd angulares affirmatiuæ poſſunt eſſe ſimul veræ, & ſic etiam angulares negatiuæ; at in vniuerſalibus non ſic eſt, nam duæ quidem angulares negatiuę, quum ſint particulares, poſſunt eſſe ſimul veræ, nam negatiua infinita, non omnis homo eſt non iuſtus, æquiualet affirmatiuæ finitæ, aliquis homo eſt iuſtus, quæ eſt ſubcontraria alterius angularis, non omnis homo eſt iuſtus. Sed duæ angulares affirmatiuæ poſſunt quidem eſſe ſimul falſæ, ſed non ſimul veræ, quia ſunt contrariæ, nam affirmatiua infinita, omnis homo eſt non iuſtus, æquiualet negatiuæ vniuerſali finitæ, nullus homo eſt iuſtus, quæ eſt contraria alterius angularis, quæ eſt, omnis homo eſt iuſtus, vt in ſequenti tabella videre eſt.

- Neceſſe eſſe contradictionis alteram partem eſſe verã; & alteram falſam poteſt intelligi, vel
  - Diſtinctè, id eſt determinatè hanc veram, & illam falſam; quę neceſſitas poteſt eſſe, vel
    - Simpliciter dicta —— Et hæc non habet locum in omni contradictione, ſed in ea tantum, quæ ſit in materia neceſſaria, in hac enim altera pars determinatè ſumpta vera, ac neceſſaria eſt, etiam de tempore futuro, vt ſi dicamus, neceſſe eſt cras vel ſolem oriri, vel non oriri, partem affirmatiuam ex neceſſitate veram eſſe manifeſtum eſt, & partem negatiuam falſam ex neceſſitate ſimpliciter dicta. In materia verò contingente neutra pars eſt vera neceſſario tali neceſſitate, etiam ſi iam euenerit, poterat enim non euenire, quia contingenter euenit.
    - Ex ſuppoſitione, Et hæc locum habet in contradictionibus in materia contingente, non tamen in omnibus, ſed in ijs tantum modò, quæ ſunt de præterito tempore, vel de præſenti; quoniam enim altera pars determinatè ſumpta iam contigit, & ſi potuit non contingere, facta eſt neceſſaria ex ſuppoſitione, nam ſupponendo quòd iam euenerit pars affirmatiua, neceſſarium eſt affirmatiuam eſſe veram, & negatiuam falſam. In contingentibus autem ſingularibus futuri temporis neceſſitas hæc locum non habet, quum enim neutra pars adhuc euenerit, neutra eſt neceſſaria neque ſimpliciter, neque ex ſuppoſitione.
  - Indiſtinctè, id eſt neque determinatè hãc, neque determinatè illam, ſed alteram duarũ veram eſſe neceſſarium eſt, ſiue hanc, ſiue illam, & alteram falſum —— Hæc neceſſitas locum habet in omni contradictione, etiam ſingularium futuri temporis in materia contingẽte, neceſſe eſt enim vel fore cras nauale bellum, vel non fore; neutra tamen pars eſt ſimpliciter neceſſaria, quia vtraque eſt contingens, & æquè poteſt eſſe, & non eſſe; neutra etiam eſt neceſſaria ex ſuppoſitione, quia neutra adhuc contigit; ſed ſolum dicimus neceſſarium eſſe vt altera pars ſit vera, non magis hęc, quàm illa, nec magis illa, quàm hæc, ſed altera duarum indiſtinctè; Hæc eſt propria neceſſitas principij contradictionis, ex qua nõ põt inferri neceſſitas alterius partis

determinatè ſumptæ, quare nec arbitrij noſtri libertatem, nec rerum contingentiam de medio tollit. Quando igitur dicimus neceſſarium eſſe alteram contradictionis partem veram eſſe, & alteram falſam, talem neceſſitatem intelligere debemus, hæc enim omnes contradictiones complectitur; neceſſitas verò alterius partis determinatè ſumptæ non eſt communis omnibus contradictionibus, vt dictum eſt.

An ex prædicatis diſiunctis liceat inferre coniunctum

Quando duo prędicata, vel plura de codē ſubiecto ſeparatim prędicātur, ea coniunctim, vt prędicatum vnum de illo enunciare

licet, ſi alterum de altero prædicetur per ſe, i. non per aliud, hoc autem eſt quando vnum habet locum materiæ, ſeu determinati, & alterum formę, ſeu determinantis, idq; eſt duobus modis vel enim

Alterum eſt differentia eſſentialis, & ſpecifica, quæ cum altero facit vnum per ſe

vt de homine prædicatur ſeparatim animal, & ſeparatim rationale, & ex his duobus fit vnum per ſe, fit enim definitio hominis, ideo poſſumus coniunctim hęc duo de homine enuntiare tanquàm prędicatum vnum dicendo, hō eſt animal rationale.

Alterum non eſt differentia ſpecifica, ſed accidens, & alterum eſt per ſe ſubiectum illius accidentis, quare ex ijs fit vnum, licèt non vnum per ſe, ſed vnum per accidens:

vt de Socrate prędicantur ſeparatim & homo, & album, poſſuntque de illo coniunctim prędicari tanquam prædicatum vnum, quia licèr album non inſit homini per ſe, i. eſſentialiter, ſed vt differentia accidentalis, tamen ineſt per ſe in alio ſenſu, quia non per aliud, homo enim per ſeipſum eſt ſubiectum albedinis, & locum habet materiæ recipientis, & albedo habet locum formę receptę, ideo ex his duobus prędicatis fit ſufficienter vnum, vt inferri poſſit, ergo Socrates eſt homo albus, tanquàm prędicatum vnum.

non licet *

* Non licet

Si alterum inſit alteri per accidens, i. per aliud, non per ſeipſum, ex his. n. nullo modo fit vnū, nec per ſe, nec per accidens; vt de aliquo homine prędicantur ſeparatim coriarius, & bonus, quę duo prędicata non ſe habent inuicem, vt recipiens, & receptum, non. n. alterum alteri ineſt; ſed prędicatur alterum de altero per accidens, i. ratione ſubiecti tertij, quatenus. n. vtrunque in eodem homine ineſt, eatenus alterum de altero prædicatur, & neutrum eſt ſubiectum alterius per ſeipſum. Non licet igitur inferre coniunctim quòd ille ſit coriarius bonus, quia ſi ſumatur bonitas

pro bonitate ſimpliciter dicta, quę eſt bonitas morum, ſicut in prędicatione diuiſa prius ſumpta fuerat, ex hac, & arte coriaria nullo modo fit vnum, vt prædictum eſt; ideo non poſſumus inferre ergo ille eſt coriarius bonus tanq̃ prædicatū vnum. Similiter de eodem homine prędicantur diuiſim muſicus, & albus, ex quibus non poteſt vllo modo fieri vnum, quia alterum nō ſe habet ad alterum vt determinans ad determinatum, & vt actus ad potentiam, ſed ſunt duo actus, ex quibus non fit unum.

pro bonitate dicta ſecundum quid. i. pro ea, quę eſt bonitas artis coriarię, fit quidem vnum ex coriario, & bono tanquam ex determinato, & determināte, & dicere poſſumus aliquem eſſe coriarium bonum, tanquàm prędicatum vnum: attamen hęc non eſt illa bonitas, quę accepta fuerat in prędicatione diuiſa, quando enim dicebamus Socrates eſt coriarius, Socrates eſt bonus, non ſumebamus bonitatem artis coriariæ, ſed bonitatem ſimpliciter dictam, quæ ad mores pertinet, ex qua, & arte coriaria non fit vnum, vt prædiximus.

Si alterum in altero contineatur actu

vel expreſsè, vt ſi dicamus, Socrates eſt homo albus, Socrates eſt albus, non licet inferre, ergo Socrates eſt homo albus albus, quia in Socrate albo iam continetur albus, quare nugatio fieret dum idem bis prædicaretur.

vel implicitè, vt ſi dicamus, Socrates eſt homo, Socrates eſt rationalis, non licet inferre, ergo Socrates eſt homo rationalis, fieret enim ſimiliter nugatio dum idem bis prædicaretur, quia iam in homine continetur rationale.

An ex prædicato coniuncto liceat inferre diuiſa.

non licet

ſi in adiecto inſit oppoſito, cui iuncta ſit contradictio, vt ſi dicamus, Socrates eſt homo mortuus, non licet inferre, ergo Socrates eſt homo, quia inter hominem ſeorſum acceptum, & mortuum eſt oppoſitio priuatiua, quam conſequitur oppoſitio contradictoria, nam homo eſt corpus viuens, mortuus autem ſignificat priuatum vita, cum quo eſt coniunctum contradictorium viuentis, quod eſt non viuens: Homo igitur ſimpliciter prolatus habet ſuam naturalem ſignificationem, qua ſignificat rem viuentem, in hac autem enuntiatione, Socrates eſt homo mortuus, non retinet ſuam naturalem ſignificationem, hæc enim interimitur ab illo adiecto mortuus, ſed ſtat ſub determinatione ipſius adiecti, quare non licet ſimpliciter inferre, ergo Socrates eſt homo, quia tunc reuertitur ad ſuam naturalem ſignificationem, cui opponitur prædicatum adiectum, mortuus.

Quando plura ſimul iuncta conſtituũt prædicatum, quod de aliquo ſubiecto enunciatur vt vnum, illa eadem ſeparatim accepta de eodem enũtiare

Si alterum prædicatum de illo ſubiecto prædicetur per accidẽs, i. per alterum, cui appoſitum eſt, non per ſeipſum, vt ſi quis dicat, Homerus eſt poeta, non licet ſeparatim inferre, ergo Homerus eſt, quia verbum (eſt) non prædicabatur de Homero per ſeipſum, & ratione ſui, ſed per poetam, non enim dicebatur Homerus eſſe, ſed eſſe poeta. Ad hoc autem declarandum pertinent ea, quæ in principio diximus de verbo (eſt) nam quando ponitur vt tertium adiacens, nullam rem ſignificat, ſed eſt ſolum copula, vt quando dicimus, Homerus eſt poeta, per verbum (eſt) non ſignificamus vllam rem, quæ de Homero prædicetur, ſed ſolam copulationem poetæ cum Homero; ſic igitur prædicatur verbum (eſt) de Homero non per ſe, ſed per accidens, i. per poetam, quare non licet inferre ergo Homerus eſt, quia tũc verbum hoc recipit alium ſenſum, quem prius non habebat; ſignificat. n. exiſtentiam tanquam rem quandam, & illa prædicatur per ſe, non amplius per accidens. ſic etiam ſi quis dicat, ille eſt coriarius bonus, non licet inferre, ergo eſt bonus, quia in illo coniuncto bonus non prædicabatur per ſe de illo homine, ſed per coriarium, i. vt determinatio coriarij, non enim ineſt in illo homine bonitas, ſed in arte coriaria, quam ille habet.

Licet — Si tum in adiecto non ſit contradictio, tum ambo illa prædicata per ſe prædicentur de illo ſubiecto, vt quando dicimus, Petrus eſt homo albus, licet vtrunque inferre ſeparatim, quia album ineſt quidem homini, cuius determinatio quædam eſt, attamen de Petro prædicatur non ſolùm per hominem, cui adiectum eſt, ſed etiam per ſeipſum, quum Petrus ſit per ſe ſubiectum illiuſmet albedinis.

De

De Enuntiationibus Modalibus.

Enuntiatio Modalis duas partes habet, videlicet enuntiationem de ineſſe, quę vocatur dictum, & modum ei adiectum; ſumpta enim hac enuntiatione de ineſſe, homo eſt albus; & mutato verbo in infinitiuum apponimus ei modum dicentes, hominem eſſe album poſſibile eſt, in qua enuntiatione totum dictum habet locum ſubiecti, modus autem habet locum prædicati, ſiue anteponatur dicto, ſiue poſtponatur, vt in hac tabella videre eſt.

Enunciatio modalis conſtat ex
- dicto, quod in ea eſt ſubiectum —— vt, hominem eſſe album —— hominem eſſe animal
- modo, qui in ea eſt prædicatum —— vt poſſibile eſt —— neceſſarium eſt.

Modus in enũtiatione, ſignificat qualitatem, vel
- Prædicati, vt in hac enuntiatione Petrus currit velociter, aduerbium (velociter) ſignificat qualitatem prædicati tantum
- Subiecti, vt in hac enuntiatione, bonus philoſophus eſt honorandus, bonus ſignificat qualitatem ſubiecti tãtum

  Hi modi ſunt plurimi, & innumerabiles, & ab his non vocatur Enuntiatio Modalis.

- compoſitionis prædicati cũ ſubiecto, vt in hac enuntiatione, hominem eſſe album poſſibile eſt, poſſibile ſignificat qualitatem cõpoſitionis albi cum homine, non enim dicimus poſſibilem hominem, neque poſſibile album, ſed compoſitionem albi cum homine. Ab huiuſmodi modo dicitur hic enuntiatio modalis; ſunt autem hi modi ad ſummum quatuor
  - poſſibile, vt poſſibile eſt hominem eſſe album
  - contingens, vt contingit hominem currere
  - neceſſarium, vt neceſſarium eſt hominem eſſe animal
  - impoſſibile, vt impoſſibile eſt hominem volare.

Negatio in modalibus fit per appoſitionem particulæ negatiuæ ad modum, non ad dictum, huius enim affirmationis, poſſibile eſt hominem ambulare, non eſt negatio hæc, poſſibile eſt hominem non ambulare, ſed hæc, non poſſibile eſt hominem ambulare, ideo hæc eſt illi contradictoriè oppoſita. Ratio huius eſt quia ſicuti in Enuntiatione de ineſſe negatio apponitur verbo tanquàm notanti compoſitionem, ita in enuntiatione modali negatio eſt apponenda modo tanquàm notanti qualitatem compoſitionis, hanc enim negare oportet, ſi debeat eſſe oppoſitio contradictoria; ideo nihil refert an negatio apponatur ipſimet modo an verbo modi, quia non poſſibile eſt, & non eſt poſſibile, eundem prorſus ſenſum habent; quòd ſi verbo dicti apponatur particula negatiua, vt dicendo, poſſibile eſt hominem non ambulare, non fit negatio, ſed affirmatio de dicto negato, quam Auerroes vocat affirmationem infinitam, cui opponitur contradictoriè hęc negatio, non poſſibile eſt hominem non ambulare, quam ſimiliter vocat negationem infinitam, quia ſimilitudine quadam reſpondet illi enuntiationi de ineſſe, quæ habet ſubiectum infinitum, vt non homo currit.

Sunt

Sunt autem omnes Enuntiationes Modales ad ſummum xvj. nempe octo finitæ, & octo infinitæ, & inter has omnes ad ſummum octo oppoſitiones contradictoriæ, vt hic ſubſcriptum eſt.

Affirmationes finitę	poſſibile eſt rẽ eſſe	contingit rem eſſe	Quatuor oppoſitiones finitarum.
Negationes finitæ	nõ poſſibile eſt rem eſſe	non contingit rem eſſe	
Affirmationes finitę	neceſſarium eſt rem eſſe	impoſſibile eſt rem eſſe	
Negationes finitæ	non neceſſarium eſt rem eſſe	non impoſſibile eſt rem eſſe	
Affirmationes infinitæ	poſſibile eſt rem non eſſe	cõtingit rem non eſſe	Quatuor oppoſitiones infinitarum
Negationes infinitæ	non poſſibile eſt rẽ non eſſe	non contingit rem non eſſe	
Affirmationes infinitæ	neceſſariũ eſt rem non eſſe	impoſſibile eſt rem non eſſe	
Negationes infinitæ	nõ neceſſarium eſt rem non eſſe	nõ impoſſibile eſt rem non eſſe	

Non eſt ignorandum ꝙ omnis Enuntiatio modalis eſt ſingularis, & nunquàm eſt vniuerſalis, etiam ſi dicamus, omnem hominem ambulare poſſibile eſt, nam ſi ſubiectum eſſet homo, vtique hæc eſſet vniuerſalis, at non eſt homo ſubiectum, ſed tota hęc enuntiatio vna, & indiuidua, omnem hominem ambulare, de toto nanque hoc dicto tanquàm de ſubiecto quodam ſingulari prædicamus, quòd eſt poſſibile: poteſt igitur Enuntiatio Modalis habere ſubiectum Dicti vniuerſale, nec propterea ipſa dicetur vniuerſalis, ſed erit ſingularis.

Alio tamen modo poteſt in modalibus conſyderari vniuerſalitas, & particularitas, non quidẽ ratione alicuius, quòd prędicetur de pluribus, vel non de pluribus, ſed ratione temporis ſignificati, nam illę, quæ totum tempus ponunt, vim habent affirmatiuarum vniuerſalium, & ſi ipſa Enuntiationis forma ſit negatiua, vt hæc, non eſt poſſibile cœlum non moueri, negatiua eſt habita ratione formæ, ſed habita ratione temporis ſignificati eſt inſtar affirmatiuę vniuerſalis, quia ponit cœlum omni tempore moueri, & æquiualet huic, neceſſe eſt cęlum moueri. Quæ verò vniuerſum tempus tollunt, ideſt per totum tempus rem negant, ſunt veluti negatiuæ vniuerſales, etiam ſi forma enuntiationis ſit affirmatiua, vt hæc, impoſſibile eſt hominem eſſe equum, eſt enim formaliter affirmatiua, ſed ratione temporis eſt inſtar negatiuę vniuerſalis, quia ęquiualet huic, non eſt poſſibile hominem eſſe equum; ob id iſtę, quę totum tempus tollunt, ſunt contrarię oppoſitę illis, quę totum tempus ponunt, quemadmodum in Enuntiationibus de ineſſe duę vniuerſales erant inter ſe contrarię. Hoc modo ſunt vniuerſales omnes affirmatiuę de neceſſario, & de impoſſibili, & omnes negatiuę de poſſibili, & de contingente. Illę verò, quę per aliquòd tantum tempus rem ponunt, ſunt inſtar affirmatiuarum particularium; & illę, quę per aliquod tantum tempus rem tollunt, ſunt inſtar negatiuarum particularium, & ſunt inter ſe ſubcontrarię per ſimilitudinẽ Enuntiationum de ineſſe. Hoc modo particulares ſunt omnes negatiuę de neceſſario, & de impoſſibili, quia omnes negant vniuerſitatem temporis, & omnes affirmatiuę de poſſibili, & de contingente. Quę omnia in tabella ſequente diſtinctè deſcripta ſunt.

F Con-

Contrariæ	nō poſſibile eſt rem eſſe	non contingit rem eſſe	impoſſibile eſt rem eſſe	neceſſe eſt rem non eſſe	Hæ quatuor æquiualent, & ſunt tanquā vniuerſales negatiuæ
	nō poſſibile eſt rem non eſſe	non contingit rem non eſſe	impoſſibile eſt rem non eſſe	neceſſe eſt rem eſſe	Hæ quatuor æquiualent; & ſunt tanquàm vniuerſales affirmatiuæ

Non poſſunt eſſe ſimul veræ, ſed poſſunt eſſe ſimul falſæ

vt neceſſe eſt Petrum ambulare, neceſſe eſt Petrum non ambulare } ſunt ſimul falſæ, quemadmodum etiam in Enuntiationibus de ineſſe duæ vniuerſales ſunt ſimul falſæ in materia contingente.

Subcōtrariæ	poſſibile eſt rē eſſe	contingit rem eſse	non impoſſibile eſt rē eſſe	non neceſse eſt rem non eſſe	Hæ quatuor æquiualent; & ſunt tanq̄ particulares affirmatiuæ
	poſſibile eſt rē non eſſe	contingit rem non eſse	nō impoſſibile eſt rē nō eſſe	non neceſse eſt rem eſse	Hæ quatuor æquiualent, & ſunt tanq̄ particulares negatiuæ.

Poſsunt eſse ſimul veræ, vt

poſſibile eſt Petrum ambulare, poſſibile eſt Petrum non ambulare } ſunt ſimul veræ, quemadmodum etiam in Enuntiationibus de ineſse duæ particulares ſubcontrariæ ſunt ſimul veræ in materia contingente.

Ex his manifeſtum eſt, quòd in modalibus ſicut oppoſitio contradictoria fit per appoſitionem negationis ipſi modo, ita oppoſitio contraria fit per appoſitionem negationis verbo dicti, hæ nanque ſunt contrariæ, neceſse eſt rem eſse, neceſse eſt rem non eſse: ideo diſcrimen eſt inter contrarietatem Enuntiationum de ineſse, & contrarietatem modalium, in illis enim contrarietas ſemper eſt inter affirmatiuam, & negatiuam, vt omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus; in modalibus verò contrarietas ſemper eſt inter affirmatiuam, & negatiuam, vt omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus; in modalibus verò contrarietas eſt inter vtranque affirmatiuam, vel vtranque negatiuam; ſemper tamen inter finitam, & infinitam. Hoc idem de ſubcontrarijs dicimus.

Poſtquàm dictum eſt de oppoſitionibus modalium, dicendum eſt de earum conſequentijs, nempe quomodo ex poſſibilibus ſequantur impoſſibiles, & quomodo neceſſariæ ex impoſſibilibus, & quomodo ex poſſibilibus neceſſariæ; contingentes enim breuitatis gratia omittemus, quia poſſibiles, & contingentes ſe mutuò conſequuntur conformiter, nam ſi poſſibile eſt eſſe, contingit eſſe, & è conuerſo, ſic ſi non poſſibile eſt eſſe, non contingit eſſe, & è conuerſo; ſic etiam de reliquis, quia poſſibile, & contingens non differunt in materia, vt hic ſubſcriptum eſt.

Id, quod non eſt			Id, quod eſt		
ſi eſſe poteſt		ſi eſſe non poteſt	ſi poteſt non eſſe		ſi non põt non eſſe
vocatur poſſibile	oppoſita	vocatur impoſſibile	vocatur contingens	oppoſita	vocatur Neceſſarium

Tres igitur ſunt ordines materierum, nam aliquæ ſemper ſunt, & dicuntur neceſſariæ, aliquæ nunquàm ſunt, & vocantur impoſſibiles, aliquæ verò quandoque ſunt, quandoq; non ſunt, & vocantur tum poſſibiles, tum contingentes, propriè quidem loquendi vocantur poſſibiles quando non ſunt, poſſunt enim eſſe; contingentes autem, quando ſunt, poſſunt enim non eſſe; quoniam igitur propriæ horum ſignificationes diſtinctæ ſunt, ideo Ariſtot. hos duos modos diſtinctè nominauit, licèt eos etiam confundat, quia rem eandem ſignificant, præſertim quia ampliſſimè hic ſumit poſſibile, & contingens, vt poſtea dicemus. Quoniam igitur in his conſequentijs conſyderandis eadem præcepta poſſibilibus, & contingentibus aptantur, ideò omiſſis contingentibus ſolas poſſibiles conſyderabimus, quia quæ de his dicentur, de contingentibus quoque dicta intelligentur.

Conſequentiæ impoſſibilium ex poſſibilibus.

Poſſibile, & impoſſibile habent inter ſe oppoſitionem contradictoriam ratione ſignificati, ſi vtrunque ſumatur affirmatum, vel vtrunque negatum, nam poſſibile eſt eſſe, & impoſſibile eſt eſſe, ſenſum habent contradictorium, & ſi non ſint oppoſita ſecundum formam, quia vtraque eſt affirmatio; quoniam igitur oppoſitio contradictoria fit per appoſitionem negationis ad modum manente eodem dicto, neceſſe eſt vt contradictorium poſſibilis æquiualeat impoſſibili, & contradictorium impoſſibilis æquiualeat poſſibili nulla facta mutatione in dicto, hoc ſignificauit Ariſt. dicens poſſibile, & impoſſibile ſe conſequi contradictoriè conuerſim, i. vt negatio vnius ſequatur affirmationem alterius, & affirmatio negationem ſeruato eodem dicto, vt hic ſubſcriptum eſt.

poſſibile eſt rem eſſe	non poſſibile eſt rem eſſe
ergo non impoſſibile eſt rem eſſe	ergo impoſſibile eſt rem eſſe
poſſibile eſt rem non eſſe	non poſſibile eſt rem non eſſe
ergo non impoſſibile eſt rem non eſſe	ergo impoſſibile eſt rem non eſſe

Conſequentiæ neceſſariarum ex impoſſibilibus

Impoſſibile,& neceſſarium habent inter ſe oppoſitionem contrariam ratione ſignificati,nam quandoque ſunt ſimul falſa, ſed nunquam ſimul vera,vt hæ duæ enunriationes,neceſſarium eſt me ambulare,impoſſibile eſt me ambulare,ſunt ſimul falſæ,ſenſum igitur habent cōtrarium,licèt vtraq; ſit affirmatiua. Quoniam igitur oppoſitio contraria fit per appoſitionem negationis ad verbum dicti,non ad modum,manifeſtum eſt quòd, ſi impoſſibile,& neceſſarium vniformiter ſumpta habent ſenſum contrarium, contrarium vnius æquiualebit alteri, & ita earum conſequentia conſiſtet in cōtrarietate dicti, vt in altera dictum ſit affirmatum, in altera ſit negatum,manente vniformitate modi, qui ſit vel in vtraque affirmatus, vel in vtraque negatus. Hoc ſignificauit Ariſt.dicens, impoſſibile, & neceſſarium ſe conſequuntur non contradictoriè, ſed contrariè; vt in ſequenti tabella videre eſt.

impoſſibile eſt eſſe	non impoſſibile eſt eſſe	impoſſibile eſt non eſſe	non impoſſibile eſt non eſſe
neceſſarium eſt nō eſſe	non neceſſarium eſt nō eſſe	neceſſarium eſt eſſe	non neceſſarium eſt eſſe

Conſequentiæ neceſſarium ex poſſibilibus

Quum impoſſibile ex poſſibili ſequatur contradictoriè, i. cum oppoſitione in modo, & conuenientia in dicto;neceſſarium autem ex impoſſibili ſequatur contrariè,i.cum oppoſitione in dicto,& conuenientia in modo,manifeſtum eſt à primo ad vltimum quòd neceſſarium ſequitur ex poſſibili cum oppoſitione in vtriſque ſimul,vt ſi in altera modus eſt affirmatus, in altera ſit negatus, & ſimiliter ſi dictum in altera ſit affirmatum, in altera ſit negatum, vt infra legere eſt.

poſſibile eſt eſſe	non poſſibile eſt eſſe	poſſibile eſt non eſſe	non poſſibile eſt nō eſſe
non neceſſarium eſt non eſſe	neceſſarium eſt non eſſe	non neceſſarium eſt eſſe	neceſſarium eſt eſſe

Omnium igitur modalium conſequentiæ ſimul collectæ hoc modo ſe habent

poſſibile eſt eſſe	poſſibile eſt non eſſe	non impoſſibile eſt eſſe	non poſſibile eſt non eſſe
non impoſſibile eſt eſſe	non impoſſibile eſt non eſſe	impoſſibile eſt eſſe	impoſſibile eſt nō eſſe
non neceſſarium eſt non eſſe	non neceſſarium eſt eſſe	neceſſarium eſt non eſſe	neceſſarium eſt eſſe
Antiqui errauerunt qui loco huius de neceſſario poſuerunt hanc Nō neceſſarium eſt eſſe	Antiqui errauerunt,qui loco huius de neceſſario poſuerunt hanc Nō neceſſarium eſt non eſſe		

Et ita ex affirmatione poſſibilis tam finita, quàm infinita putabant ſequi negationes impoſſibilis,& neceſſarij omnino inter ſe conformes & in modo, & in dicto, quod nullo pacto dicēdum eſt,quum enim impoſſibile, & neceſſarium habeant inter ſe contrarios ſenſus, non poſſunt ſe mutuò conſequi cum conuenientia in omnibus. Præterea ex hac, neceſſarium eſt eſſe,poteſt inferri, ergo poſſibile eſt eſſe, ſed ex hac ſequitur ſecundum antiquos hæc, nòn neceſſarium eſt eſſe, ergo à primo ad vltimum ſi neceſſarium eſt eſſe, non neceſſarium eſt eſſe,& ſic contradictorium ſequetur ex ſuo contradictorio, quod eſt abſurdum.

Dubi-

Dubitatur an verum ſit id, quod aduerſus antiquos argumentando ſumptum eſt, ex hac, neceſſarium eſt eſſe, ſequi hanc, poſſibile eſt eſſe, nam ex vtraque parte eſt ratio; primum quidē videtur ꝙ hoc rectè inferatur, quia ſi hæc non ſequitur, ergo ſequetur eius contradictoria, quę eſt, non poſſibile eſt eſſe, hoc autem eſt manifeſtè abſurdum ꝙ id, quod eſt neceſſarium eſſe, non ſit poſſibile eſſe, ergo ſi hæc non ſequitur, ſequitur altera, & ita bona eſt conſequentia, neceſſarium eſt eſſe, ergo poſſibile eſt eſſe; ſed ex altera parte non videtur eſſe recta, quia poſſibile dicitur id, quod poteſt eſſe, & non eſſe, ergo ſi rectè dicimus, neceſſarium eſt eſſe, ergo poſſibile eſt eſſe, ſequitur quòd neceſſarium poteſt eſſe, & non eſſe, quod eſt abſurdū, quare non poteſt prædicari poſſibile de neceſſario. vt hoc dubium ſoluatur diſtinguenda eſt potentia, vt inde colligamus diſtinctionem poſſibilis.

Potentia alia eſt	rationalis, qualem habet homo		& hæc eſt oppoſitorum	hō enim poteſt legere, & non legere
	irrationalis	actiua	& hæc non eſt oppoſitorum	vt ignis habet potentiā calefaciendi, & non poteſt non calefacere
		paſſiua	& hæc eſt oppoſitornm	vt veſtis poteſt incidi, & poteſt non incidi.

Poſsibile dupliciter ſumitur, quandoq; enim dicitur poſſibile	id, quod actu eſt, & eſt vel	neceſſariū ſimpliciter	qđ in rebus tantùm æternis locum habet	vt poſsibile eſt Deum eſſe, quia iā Deus eſt, & eſt neceſſarium Deum eſſe.
		neceſſariū ex ſuppoſitione	quod habet locum in rebus caducis, poſſunt enim eſſe, & non eſſe, ſed ſuppoſito, ꝙ actu ſint neceſſarium eſt eas eſſe	vt poſsibile eſt me legere dum actu lego, & eſt neceſsarium me legere dum lego, quæ dicitur neceſſitas ex ſuppoſitione.
	id, quod non eſt actu, eſſe tamen poteſt		Hæc eſt propria acceptio ipſius poſsibilis, ſient vox ipſa indicat	vt ſi me nō legente dicam poſsibile eſse me legerē.

Per hanc diſtinctionem ſolnitur dubium propoſitum, quum enim quæritur an ex neceſſario ſequatur poſsibile, necne, dicendum eſt non ſequi, dum ſumitur poſsibile propriè, pro eo, quod poteſt eſse, & non eſse ſic enim ſequeretur ꝙ neceſſarium poſſet eſse, & non eſse, vt antea dicebatur; ad illud verò, quod obijciebatur. ſi hanc, neceſsarium eſt eſse, non ſequitur hęc, poſsibile eſt eſse, ſequetur oppoſita, non poſsibile eſt eſse, concedimus totum, dum in eadem poſsibilis acceptione perſiſtimus; quum enim dicimus, neceſsarium eſt cęlum moueri, ergo non eſt poſsibile cęlum moueri, hac negatione non negamus motum in cœlo, ſed modum tantùm, negamus enim motum cęli ita eſse poſsibilem, vt poſſit eſse, & nō eſse. Ex neceſsario igitur ſequitur poſsibile ſumptū altero modo pro illo quod actu eſt; & quia ſpetiem ſequitur genus, nam ſi aliquid eſt homo, id ex neceſsitate eſt animal, ideo ſi ex neceſſario ſequitur illud poſsibile quod actu eſt, cogimur confiteri quòd ex neceſsario ſequitur nomen poſsibilis latiſsimè ſumptum prout amplectitur tam id, quod eſt actu, quàm id, quod non eſt actu. Ideo rectè illi ſentiunt, qui dicunt Ariſt. in his modalibus intellexiſse poſſibile altum, i. communne, & amplum, quod omnes dictas ſignificationes amplectatur.

In fine capitis notat Ariſt. quòd licèt conſequentiæ modalium prædictæ veræ ſint, tamen melius eſse videtur ſi primo loco ponamus neceſsarium, deinde ſecundo loco poſsibile, & cōtingens, poſtremo autem loco impoſsibile, in nullo prædictum ordinem uariando, prætorquam ſumendo in ſingula ſerie enuntiationem de neceſsario, quæ in vltimo loco erat, & eam omnium ſupremam conſtituendo in hunc, qui ſequitur, modum

Neceſ-

Neceſsarium eſt rem eſse	nō neceſsarium eſt rem eſse	neceſsariū eſt rem non eſse	nō neceſsarium eſt rem non eſse
non poſsibile eſt rē non eſse	poſsibile eſt rem non eſse	non poſsibile eſt rē eſse	poſsibile eſt rem eſse
non contingit rem non eſse	contingit rem non eſse	non contingit rem eſse	contingit rem eſſe
impoſsibile eſt rē non eſse	nō impoſsibile eſt rem non eſse	impoſsibile eſt rem eſse	non impoſsibile eſt rem eſse

Vnde manifeſtum eſt mentem Ariſtot. in hac parte eſſe non ſolum conſequentias modalium conſyderare, ſed etiam æquiualentias, vt quocunque ordine diſponantur, recta ſit conſequentia, quia reuera reciprocantur, & æquiualent; quare non reprehendit priores illas conſequentias quia falſæ ſint, ſunt enim veræ, ſed ſolum dicit has poſteriores eſſe magis conſonas rationi, & conſentaneas ordini rerum, quæ in vniuerſo ſunt, nam res ſempiternæ ſunt cauſæ rerum corruptibilium, quæ poſſunt eſſe, & non eſſe, quare neceſſarium videtur eſſe tanquàm principium aliorum; proinde in primo potius loco ponendum vt alios præcedens, quàm in poſtremo vt conſequens; clara autem ſunt hęc omnia in tabella, quæ ſubſcripta eſt.

Tres ſunt rerum gradus.

Primus	Secundus	Tertius
eſt ſubſtantiarū æternarum, quæ ſemper actu ſūt, à quibus tanquā à cauſis, & principijs omnes aliæ res pendent	eſt rerum corruptibilium, quę quandoque ſunt, quandoque non ſunt, & à rebus ſempiternis pendent tanquàm à principijs & cauſis	eſt earum, quæ ſemper ſunt in potentia, & nunquàm ad perfectum actum ducuntur, vt diuiſio continui, & auctio numeri, vtraque enim procedit in infinitum
His reſpondet	His reſpondent	His reſpondet
Neceſſarium, cui primus locus conuenit	poſſibile, & contingens, quibus conuenit ſecundus locus	impoſſibile, quatenus ea nunquàm poſſunt perfectū actum conſequi, quum ſemper ſint in potentia. Præterea illis quoq; reſpōdet impoſſibile, quæ prorſus impoſſibilia ſunt, & nullum actum, nullamque potentiam habent, vt hominem volare; ſed hæc in nullo rerum gradu numerari poſſunt, quum ſint omnino extra ea, quæ ſunt, igitur impoſſibili tertius locus conueniens eſt.

IACOBI ZABARELLÆ NOBILIS PATAVINI

TABVLAE

Libri Priorum.

Propoſitio in ſyllogiſmo dicitur illa, quæ ſimpliciter vt non reſpicit ſyllogiſmum vocatur Enuntiatio, & diuiditur

Secundum Qualitatem in affirmatiuam, negatiuam

Secundum Quantitatem in vniuerſalem, Particularem, ad quam reducitur & ſingularis, & indefinita.

Conuertere propoſitionem eſt ex ſubiecto facere prædicatum, & ex prædicato ſubiectum, ita vt conuerſa conuertentem neceſſariò ſequatur.
Vnde fit vt in conuerſione ſemper ſeruetur eadem Qualitas propoſitionis, ſemper enim affirmatiua in affirmatiuam conuertitur, & negatiua in negatiuam, ſed non ſemper ſeruatur eadem Quantitas.

Simpliciter conuerti, ſeu in ſeipſam, ſeu in terminis propoſitio dicitur, quando eadem quoq; quantitas, ſeruetur, ſcilicet quando vniuerſalis in vniuerſalem conuertitur, & particularis in particularem.

Vniuerſalis affirmatiua conuertitur in particularem affirmatiuam, nam ſi omnis homo eſt animal, neceſſe eſt aliquod animal eſſe hominem.
Vniuerſalis negatiua conuertitur ſimpliciter, nam ſi nullus homo eſt lapis, ſequitur neceſſariò quòd nullus lapis eſt homo.
Particularis affirmatiua conuertitur ſimpliciter, nam ſi aliquis homo eſt albus, ſequitur neceſſariò quod aliquod album eſt homo.
Particularis negatiua nullam habet neceſſariam conuerſionem, ex hac enim propoſitione aliquod animal non eſt homo, non infertur quòd aliquis homo non ſit animal, neque quòd nullus homo ſit animal.

Quòd ſi aliter, quàm prædictum ſit, conuerti aliqua propoſitio videatur, id non fit ex neceſſitate formæ, ſed propter materiam, vt quandoque videtur vniuerſalis affirmatiua ſimpliciter conuerti, nam omnis homo eſt riſibilis, & omne riſibile eſt homo, quia termini ſunt æquales, & conuertibiles. Sed non propter formam, nam ſi propter formam id fieret, in omnibus fieret, quod tamen verum non eſt, plurimæ namque vniuerſales affirmatiuæ non conuertuntur in vniuerſales, vt omnis homo eſt animal, non tamen omne animal eſt homo. Sic etiam particularis negatiua quandoque videtur conuerti, vt aliquis homo non eſt albus, & aliquod album non eſt homo, ſed id ſimiliter propter materiam euenit, non propter formam, quum non in omnibus ita ſit,

Syllogiſmus vel eſt
- Categoricus, i. prædicatiuus, in quo tota illationis neceſſitas conſiſtit, & ad quem alia omnia inſtrumenta logica reducuntur, qui vel eſt
  - perfectus, qui non ſolum neceſſitatem illationis habet, ſed etiã euidentiam neceſſitatis —— talis eſt ille, qui in prima figura fit
  - imperfectus, qui neceſſitatem quidem illationis habet, non tamen euidentem —— tales ſunt illi õmnes, qui fiunt in ſecunda & tertia figura; ideo egent reductione ad primam, vt fiant euidentes.
- Hypotheticus, ſiue conditionalis, qui nullam habet vim, niſi reducatur ad categoricum
  - Coniunctus
  - Diſiunctus

  De quibus poſtea ſermo fiet.

Dici de omni ſignificat quòd quando aliquid prædicatur vniuerſaliter de aliquo toto, prædicatur etiam de qualibet eius parte ſubiecta.

Dici de nullo ſignificat ꝙ quando aliquid negatur vniuerſaliter ab aliquo toto, negatur etiam à qualibet eius parte ſubiecta.

Totum autem, & partem intelligimus ratione prędicationis, vt quicquid de aliquo prędicatur affirmatiuè, id totum dicatur, id verò, de quo prædicatur, vocetur pars eius, vt in hac propoſitione, omnis homo eſt animal, animal eſt totum, homo verò pars; in hac autem, aliquod animal eſt homo, animal locum habet partis, homo verò totius.

Dictum de omni, & dictum de nullo ſunt radices naturales, vnde euidentiam ſumunt omnes ſyllogiſmi primæ figuræ, & ſunt tanquàm ſyllogiſmi naturales omnibus hominibus euidentiſſimi, quod ita declaratur.

De omni aliquo toto prædicatũ dicitur —— quando accepta parte qualibet eius totius —— de eadem dicitur illud prædicatum

Ecce propoſitionem maiorem, vt omne animal eſt corpus | Ecce propoſitionem minorem, vt omnis homo eſt animal | Ecce cõcluſionem, ergo omnis homo eſt corpus

Nam ſi de omni animali, quod eſt totum, prædicatur corpus, prędicatur neceſſario de homine, qui eſt pars animalis, ſ. de qua animal prędicatur.

De nullo aliquo toto prædicatũ dicitur —— quando accepta parte qualibet eius totius —— ab eadem negatur prędicatum illud.

Ecce propoſitionem, maiorem, vt nullum animal eſt lapis | Ecce propoſitionem minorem, vt omnis homo eſt animal | Ecce concluſionem nullus homo eſt lapis.

Nam ſi de nullo animali, quod eſt totum, prædicatur lapis, negatur neceſſariò ab homine, qui eſt animalis pars, ſ. de qua prædicatur animal.

Pręcepta ad omnes figuras communiter attinentia.

Omnis ſyllogiſmus conſtat ex duabus propoſitionibus, quæ dicuntur materia ſyllogiſmi, quibus concluſio tertia ſuperuenit tanquàm forma materiam perficiens.

Conſtant duæ propoſitiones ex tribus terminis, quorum duo in concluſione colliguntur, tertius autem nunquàm concluſionem ingreditur, ſed ingreditur vtranque propoſitionem, & vocatur terminus medius: aliorum autem duorum, qui concluſionem ingrediuntur, ille, qui in concluſione prędicatur, dicitur maius extremum; alter verò, qui in concluſione ſubijcitur, vocatur minus extremum. Duarum autem propoſitionum illa, quæ habet medium terminum cum maiore extremo, vocatur propoſitio maior; altera verò, quæ habet medium cum minore extremo, vocatur propoſitio minor, etiam ſi quandoque inueniatur maiori antepoſita.

Conditio eſt vniuerſalis omnium ſyllogiſmorum vt ex duabus propoſitionibus negatiuis nihil inferri poſſit, ſimiliter neque ex duabus particularibus; ſed ſemper opus ſit in propoſitionibus eſſe aliquid affirmatiuum, & aliquid vniuerſale.

Duæ propoſitiones, & concluſio in omni figura hoc diſcrimen habent quòd earum vna eſt ligata in quantitate, & libera in qualitate; alia verò ligata in qualitate, & libera in quantitate; alia demum eſt libera in vtriſque.

Omnes trium figurarum modi ſignificantur per quaſdam voces triſyllabas, quarum prima ſyllaba ſignificat propoſitionem maiorem, ſecunda minorem, tertia concluſionem.
Vocales autem in eis ſyllabis poſitæ ſignificant quantitatem, & qualitatem propoſitionis illi ſyllabæ reſpondentis, videlicet.

A. ſignificat vniuerſalem affirmatiuam
E. ſignificat vniuerſalem negatiuam
I. ſignificat Particularem affirmatiuam
O. ſignificat Particularem negatiuam.

Concluſio tum in quantitate, tum in qualitate imitatur ſemper propoſitionem ignobiliorem; nam ſi altera propoſitio ſit particularis, neceſſe eſt concluſionem eſſe particularem; ſi altera propoſitio ſit negatiua, neceſſe eſt concluſionem eſſe negatiuam.

Figurarum numerus colligitur ex diuerſo ſitu medij termini reſpectu extremorum hoc pacto:

Medius terminus vel eſt
- poſitus inter extrema, i. vni extremorum ſubiectus, & de altero prædicatus — quę eſt prima figura, in qua medium in propoſitione maiore ſubiicitur, & in minore prędicatur.
- Poſitus extra extrema, &
  - prædicatus de vtroq; — quæ eſt ſecunda figura, in qua medium in vtraque propoſitione prædicatur.
  - ſubiectus vtrique — quæ eſt tertia figura, in qua medium in vtraque propoſitione ſubijcitur.

De prima figura.

Quum prima figura habeat medium terminum inter duos extremos poſitum, habet actu dictum de omni, vel de nullo, nam medius terminus eſt id, quod vocabatur totum, ſub quo accepta pars eſt minus extremum, id verò, quod de toto prædicatur, vel omni, vel nullo, eſt maius extremum, quare dictum de omni, & dictum de nullo requirunt medium inter extrema locatum; propterea Ariſt. nulla alia ratione oſtendit efficaciam ſyllogiſmorum primæ figuræ, quàm per dictum de omni, vel de nullo, quod in eis euidenter inſpicitur.

Maior propoſitio in prima figura eſt libera in Qualitate, poteſt enim eſſe tum affirmatiua, tum negatiua, ſed eſt ligata in quantitate, quia non poteſt eſſe niſi vniuerſalis, etenim dici de omni, & dici de nullo hoc ſignificant.

Minor propoſitio in prima figura eſt libera in Quantitate, poteſt enim eſſe tum vniuerſalis, tum particularis, ſed eſt ligata in qualitate, quia non poteſt eſſe niſi affirmatiua, quod manifeſtum eſt per dictum de omni, & per dictum de nullo, pars enim ſub toto accipitur in propoſitione minore, at non eſſet pars, niſi de ea totum prędicaretur affirmatiuè.

Si altera harum conditionum deſit, non fit ſyllogiſmus, nam ex maiore particulari, vel ex minore negatiua in prima figura nihil concluditur, quia tunc non adeſt dictum de omni, vel de nullo.

Concluſio in prima figurá eſt omnifariam libera, vnde colligit Ariſt. perfectionem, & pręſtantiam primæ figuræ, quia poteſt omnia problematum genera concludere, & vniuerſale, & particulare, & affirmatiuum, & negatiuum; nam propoſitio minor eſt ſemper affirmatiua, ideo ſi maior quoque ſit affirmatiua, neceſſe eſt concluſionem eſſe affirmatiuam; ſi verò maior ſit negatiua, neceſſe eſt concluſionem eſſe négatiuam; prolata autem propoſitione maiore, vt omne animal eſt corpus, poteſt in afferenda minore ſumi pars ſub toto vel vniuerſaliter, vt dicendo, omnis homo eſt animal, vel particulariter, vt dicendo, aliquis homo eſt animal, quare concluſio colligitur modò vniuerſalis, modo particularis.

Ex dictis patet non dari in prima figura alios modos vtiles, niſi quatuor, & præter hos cæteros omnes eſſe inutiles, & nihil concludere, quod tali diuiſione facile oſtendimus.

Maior propoſitio in prima figura ſemper eſt vniuerſalis, vel	affirmatiua cum minore affirmatiua	vniuerſali vnde concluſio ſeqtur vniuerſalis affirmatiua	& fit ille modus, qui dicitur BARBARA
		Particulari vnde cōcluſio ſequitur particularis affirmatiua	& fit ille modus, qui dicitur DARII
	negatiua cū minore affirmatiua	vniuerſali vnde concluſio ſequitur vniuerſalis negatiua	& fit ille modus, qui dicitur CELARENT
		Particulari, vnde cōcluſio ſequitur particularis negatiua	& fit ille modus, qui dicitur FERIO.

Declaratio omnium modorum primæ figuræ.

In omnibus figuris ſumit Ariſt. literas loco terminorum, vt ſint termini formales, qui omnibus materiebus aptari poſſint; ne fortè, ſi terminos materiales accepiſſet, aliquis ſuſpicatus eſſet ſyllogiſmum concludere ratione materiæ, non ratione formæ, proinde non ita concludere in omnibus materiebus. Sumit igitur in prima figura A.B.C. vt A. ſit maius extremū, quod vocat poſitione primum, quia prædicatione ſupremum omnium eſt; & C. ſit minus extremum, quod vocat poſitione vltimum, quia prædicatione infimum eſt, quum alijs duobus ſubijciatur; B. verò ſit medius terminus, qui poſitione medius eſt, vt antea dictum eſt. Nos autem faciliotis doctrinæ gratia terminis materialibus vtemur.

Maior.	Bar	omne animal eſt corpus	Concludit euidenter per dictum de oī nam medius terminus, animal, eſt totum, & omnis homo minus extremum eſt eius pars, qui duo termini faciūt propoſitionem minorem; igitur ſi maius extremum corpus prędicatur de omni ipſo toto, i. de omni animali, quæ eſt propoſitio maior, neceſſe eſt vt prædicetur etiam de omni homine, qui eſt pars animalis, quæ eſt concluſio.
Minor	ba	omnis homo eſt animal	
cōcluſio	ra	ergo omnis homo eſt corpus	

Maior

Maior —— Ce —— nullum animal eſt lapis
Minor —— la —— omnis homo eſt animal
cõcluſio —— rẽt —— ergo nullus homo eſt lapis

Concludit per dictum de nullo, nam animal medius terminus eſt totũ, & omnis homo minus extremum eſt eius pars, qui duo termini faciunt propoſitionem minorem; igitur ſi maius extremum lapis de nullo animali dicitur, quæ eſt propoſitio maior, neceſſe eſt vt ſimiliter de nullo homine dicatur, quæ eſt concluſio.

Maior —— Da —— omne animal eſt corpus
Minor —— ri —— aliquis homo eſt animal
cõcluſio —— i —— ergo aliquis hõ eſt corpus

Concludit per dictum de omni, ſicuti Barbara, nam medius terminus, animal, eſt totam, & aliquis homo minus extremum eſt eius pars, qui duo termini minorem propoſitionem conſtituunt; igitur ſi maius extremum corpus prædicatur de omni animali, qđ eſt totum, quæ eſt propoſitio maior, neceſſe eſt, vt prædicetur etiam de aliquo homine, qui eſt pars animalis, quæ eſt concluſio.

Maior —— Fe —— nullum animal eſt lapis
Minor —— ri —— aliquis homo eſt animal
cõcluſio —— o —— ergo aliquis homo non eſt lapis

Concludit per dictum de nullo, ſicuti Celarent, nam medius terminus, animal, eſt totum, & aliquis homo minus extremum eſt eius pars, qui duo termini faciunt minorem propoſitionem; igitur ſi maius extremum, lapis, de nullo animali dicitur, quæ eſt propoſitio maior, neceſſe eſt vt ſimiliter negetur de aliquo homine, qui eſt pars animalis, quæ eſt concluſio.

De ſecunda figura.

Secunda figura, quum habeat medium terminum prædicatum de vtroque extremo, non habet actu dictum de omni, vel de nullo; ideo per hæc confirmari non poteſt, ſed eget reductione ad primam figuram, vt per eam ſuſcipiat illationis euidentiam ſuſcipiendo actu dictum de omni, vel de nullo: fit autem hæc reductio per conuerſionem propoſitionum; vbi verò conuerſione vti non poſſumus, fit perductionem ad impoſſibile. idem dicimus de tertia figura, in qua medium eſt ſubiectum vtrique extremo.

Maior propoſitio in ſecunda figura eſt ligata in quantitate, quia non poteſt eſſe niſi vniuerſalis, ſed eſt libera in qualitate, quia poteſt eſſe tum affirmatiua, tum negatiua.

Minor propoſitio eſt omnifariam libera, quia poteſt eſſe & vniuerſalis, & particularis, & affirmatiua, & negatiua.

Concluſio eſt libera in quantitate, quia poteſt eſſe & vniuerſalis, & particularis, ſed in qualitate eſt ligata ad partem ignobiliorem, quia non poteſt eſſe niſi negatiua; vbi apparet imperfectio ſecundæ figuræ, quæ non poteſt oſtendere concluſionem affirmatiuam.

Et quia concluſione exiſtente negatiua neceſſe eſt alteram quoque propoſitionem eſſe negatiuam, ideo hæc quoque huius figuræ conditio eſt vt alteram propoſitionem habeat negatiuam, eamque interdum maiorem, interdum minorem, alteram verò affirmatiuam. Ideo in hac figura ex duabus propoſitionibus affirmatiuis nihil concluditur; ſic neque ex maiore particulari.

His duabus conditionibus ſeruatis vtiles ſyllogiſmi fiunt, quorum non poſſunt eſſe niſi quatuor modi, vt hac diuiſione oſtenditur.

Maior propoſitio in ſecunda figura ſemper eſt vniuerſalis, vel
- affirmatiua cũ minore negatiua.
  - vniuerſali, vnde concluſio infertur vniuerſalis negatiua —— Et fit ille modus, qui dicitur **CAMESTRES**
  - Particulari, vnde concluſio infertur particularis negatiua —— Et fit ille modus, qui vocatur **BAROCO**
- negatiua cum minore affirmatiua
  - Vniuerſali, vnde concluſio infertur vniuerſalis negatiua —— Et fit ille modus, qui dicitur **CESARE**
  - Particulari, vnde concluſio ſequitur particularis negatiua —— Et fit ille modus, qui dicitur **FESTINO.**

In his vocibus ſignificantibus quatuor modos vtiles ſecundæ figurę, necnon etiam in ijs, quę ſignificant modos vtiles tertię figuræ, conſonantes quoque ſignificationem habent, videlicet, conſonans in principio vocis poſita ſignificat modum primæ figuræ, ad quem eſt facienda reductio, B. ad Barbara, C. ad celarent, D. ad Darij, F. ad Ferio.

Poſt initium autẽ vocis litera S, ſignificat illam propoſitionem eſſe conuertendam ſimpliciter,

Litera P. ſignificat eam propoſitionem conuertendam eſſe in particularem.

Litera M. ſignificat faciendam eſſe tranſpoſitionem propoſitionum, ſ. ex maiore minorem, & ex minore maiorem.

Litera C, in medio vocis ſignificat non poſſe alio modo reduci ſyllogiſmum ad primam figuram, quàm per ductionem ad impoſſibile.

Declaratio omnium modorum ſecundę figurę.

In ſecunda figura literas M.N.X. loco terminorum accipit Ariſt. nempe M. pro medio termino, quem vocat poſitione primum, quia prędicatione ſupremum omnium eſt, quum de alijs duobus prędicetur, N. verò pro maiore extremo, & X. pro minore; nos autem reales terminos ſumemus, quia notiores ſunt.

Ceſare reducitur ad Celarent per conuerſionem maioris ſimpliciter.

maior	Ceſ	nullus lapis eſt animal	Nullum animal eſt lapis	ce
minor	a	omnis homo eſt animal	omnis homo eſt animal	la
cõcluſio	re	ergo nullus homo eſt lapis	ergo nullus hõ eſt lapis	rent

Cameſtres reducitur ad Celarent per conuerſionem duarum ſimpliciter, nempe minoris, & concluſionis, & tranſpoſitionem propoſitionum.

maior	Ca	omnis homo eſt animal	nullum aĩal eſt lapis	ce
minor	meſ	nullus lapis eſt animal	òĩs homo eſt animal	la
concluſio	tres	ergo nullus lapis eſt hõ	ergo nullus hõ ẽ lapis	rent

Feſtino

677

Feſlino reducitur ad Ferio per conuerſionem maioris ſimpliciter

maior	Fe	Nullus lapis eſt animal	Nullum animal eſt lapis	Fe
minor	ſti	aliquod album eſt animal	aliquod album eſt animal	ri
cõcluſio	no	ergo aliqđ albũ nõ eſt lapis	ergo aliqđ albũ nõ eſt lapis	o

Baroco nõ poteſt ad primam figuram reduci per conuerſionem propoſitionum, quia minor particularis negatiua non conuertitur; maior verò vniuerſalis affirmatiua conuertitur quidem, ſed in particularem, ex duabus autem particularibus nihil ſequitur; ideo reducitur ad Barbara perductionem ad impoſſibile

Maior —Ba—omnis homo eſt animal
Minor —ro—aliquod albũ non eſt aĩal
concluſio—co—ergo aliqđ albũ nõ eſt hõ
ſi quis neget hanc concluſionem ex ea propoſitionum complicatione ſemper ſequi, cogitur dicere, ꝙ ſequitur eius contradictoria, quæ eſt

oĩs hõ eſt animal—Bar
oẽ albũ eſt homo—ba
ergo oẽ albũ ẽ aĩal—ra

ſed hæc eſt contradictoria minoris ipſius Baroco iam conceſſę ab aduerſario, duo autẽ contradictoria non poſſunt eſſe ſimul vera, ergo ſi illa minor vera fuit, hæc concluſio falſa eſt, ſyllogiſmus autem eſt concludens, quia eſt in Barbara, ergo neceſſe eſt falſam eſſe alteram duarum propoſitionum, atqui non eſt falſa maior, quia eadem fuit maior etiam in Baroco conceſſa ab aduerſario, remanet ergo vt ſit falſa minor, quæ eſt, omne album eſt homo, ergo vera eſt eius contradictoria, quæ fuit concluſio ipſius Baroco. Sic igitur confirmata eſt concluſionis illatio in Baroco ex prima figura, (ſupponitur enim aduerſarius concedere duas propoſitiones, ſed negare illationem concluſionis, quæ ſemper; & in omni materia confirmabitur prædicto modo per Barbara.

Poſſunt autem alij quoque prædicti modi reduci ad primam figuram ſimiliter perductionem ad impoſſibile, ſed quia in illis vti poſſumus via faciliore, quæ eſt cõuerſio propoſitionum, ideo ad ductionem ad impoſſibile confugere non indigemus.

De tertia figura

Tertia figura quum habeat medium vtrique extremo ſubiectum, non habet actu dictum de omni, proinde nec illationis euidentiam, hanc igitur vt recipiat, reducitur ad primam figuram, quemadmodum etiam de ſecunda figura dictum eſt.

Maior in tertia figura eſt omnino libera, nam poteſt eſſe & vniuerſalis, & particularis, & affirmatiua, & negatiua.

Minor eſt libera in quantitate, poteſt enim eſſe tum vniuerſalis, tum particularis, ſed eſt ligata in qualitate, quia non poteſt eſſe niſi affirmatiua.

Concluſio eſt libera in Qualitate, quia eſſe poteſt tum affirmatiua, tum negatiua, ſed in quantitate eſt ligata ad partem ignobiliorem, quia non poteſt eſſe niſi particularis; ob id hæc figura eſt omnium figurarum imperfectiſſima, quum oſtendere non poſſit concluſionem vniuerſalem.

Modi huius figuræ vtiles ad ſummum ſex ſunt, vt tali diuiſione oſtenditur.

Minor in tertia figura ſemper eſt affirmatiua, vel

- vniuerſalis cũ maiore
  - vniuerſali
    - affirmatiua, vnde ſequitur concluſio particularis affirmatiua — Et fit ille modus, qui vocatur DARAPTI
    - negatiua, vnde ſequitur concluſio particularis negatiua — Et fit ille modus, qui dicitur FELAPTON
  - Particulari
    - affirmatiua, vnde ſequitur concluſio particularis affirmatiua — Et fit ille modus, qui vocatur DISAMIS
    - negatiua, vnde ſequitur concluſio particularis negatiua — Et fit ille modus, qui vocatur BROCARDO
- Particularis cũ maiore — vniuerſali
  - affirmatiua, vnde ſequitur concluſio particularis affirmatiua — Et fit ille modus, qui dicitur DATISI
  - negatiua, vnde ſequitur concluſio particularis negatiua — Et fit ille modus, qui vocatur FERISON.

Conſonantium ſignificatio in prædictis vocibus eadem eſt, quæ etiam in vocibus denotantibus modos ſecundæ figuræ.

Vtitur Ariſt. ſimiliter in hac figura literis loco terminorum, nempè. P.R S. ſumens. P. pro maiore extremo, R. autem pro minore, & S. pro medio termino, quem dicit eſſe poſitione vltimum, quia prædicatione infimus omnium eſt, cum alijs ſubijciatur.

Mutat autem in ſingulis figuris literas propter varios medij termini ſitus in tribus figuris, ad vitandam confuſionem, ne eam literam in aliqua figura ſumere ad ſignificandum mediũ quam in alia figura ſumpſit ad ſignificandum alterum extremorum.

Declaratio omnium modorum tertiæ figuræ

Darapti reducitur ad Darij per conuerſionem minoris in particularem.

maior	Da	omnis homo eſt riſibilis	omnis homo eſt riſibilis	Da
minor	rap	omnis homo eſt animal.	aliquod animal eſt homo	ri
cõcluſio	ti	ergo aliqđ aĩal eſt riſibile	ergo aliqđ animal ē riſibile	i

Felapton reducitur ad Ferio per conuerſionem minoris in particularem.

maior	Fe	nullus homo eſt lapis	nullus homo eſt lapis	Fe
minor	lap	omnis homo eſt bipes	aliquod bipes eſt homo	ri
cõcluſio	ton	ergo aliqđ bipes non eſt lapis	ergo aliqđ bipes nõ eſt lapis	o

Diſamis reducitur ad Darij per conuerſionem duarum ſimpliciter, ſ. maioris, & concluſionis, & tranſpoſitionem propoſitionum.

maior	Diſ	aliquis homo eſt albus	omnis homo eſt animal	Da
minor	am	omnis homo eſt animal	aliquod album eſt homo	ri
cõcluſio	is	ergo aliqđ animal eſt albũ	ergo aliqđ album eſt aĩal	i

Datiſi reducitur ad Darij per conuerſionem minoris ſimpliciter A

maior	—Da —omnis homo eſt animal	—omnis homo eſt animal	—Da
minor	—tiſ —aliquis homo eſt albus	—aliquod album eſt homo	—ri
cõcluſio	—i —ergo aliquod album eſt aĩ al	—ergo aliquod album eſt aĩal	—i

Brocardo non poteſt reduci per conuerſionem propoſitionum ob eandem rationẽ, ob quam etiam Baroco in ſecũda figura, reducitur autem perductionem ad impoſſibile ad Barbara.

maior —Bro— aliquis homo eſt albus		oẽ aĩal eſt albũ —Bar
minor —car — omnis homo eſt animal		oĩs hõ eſt aĩal —ba
concluſio —do — ergo aliqđ aĩal nõ ẽ albũ		ergo oĩs hõ ẽ al—ra bus

ſi quis neget ſequi hanc concluſionem, fateri cogitur ſequi eius contradictoriam, quæ eſt

Sed hæc eſt contradictoria maioris ipſius Brocardo iam conceſſæ ab aduerſario, duo autem contradictoria non poſſunt eſſe ſimul vera, quare ſi illa maior vera fuit, hæc concluſio falſa eſt, ergo neceſſe eſt falſam eſſe etiam alteram propoſitionem ſyllogiſmi facti in Barbara, atqui non eſt falſa minor, quia fuit etiam minor in Brocardo ſimiliter conceſſa ab aduerſario, remanet igitur vt ſit falſa maior, q̃ eſt, omne animal eſt album, ergo eſt vera eius cõtradictoria, quę fuit concluſio in Brocardo.

Feriſon reducitur ad Ferio per conuerſionem minoris ſimpliciter

maior	—Fe—nullus lapis eſt animal.	—nullus lapis eſt animal	—Fe
minor	—riſ—aliquis lapis eſt albus	—aliquod album eſt lapis	—ri
concluſio	—on—ergo aliqđ album nõ eſt aĩal	—ergo aliqđ albũ non eſt aĩal	—o

De ſyllogiſmis obliquè concludentibus

Ariſt. in c. 8. primi lib. priorum duos alios modos ponit ſyllogiſmorum in prima figura concludentium quidem, ſed indirectè, quia quod videtur eſſe maius extremum, reuera eſt minus extremum, & quod videtur eſſe minus extremum, eſt maius extremum; quia loco propoſitionum directè concludentium acceptæ ſunt earum conuerſæ, & earum ordo tranſpoſitus eſt, vnde fit vt habeant minorem negatiuam; ideo fiunt directi per reductionem ad Ferio in prima figura, nam tranſpoſitione propoſitionum, & earum conuerſione ſuam rectitudinem adipiſcuntur.

Hos modos Latini vocant Fapeſmo, & Friſeſomorum, eosque in prima figura cum alijs locant; ſed rectius fecit Ariſt. eos non connumerans aliis modis primæ figuræ, quum ſint obliqui, ſed eorum mentionem faciens extra figuras

Fap—omnis homo eſt animal	nullus ho homo eſt lapis	—Fe
eſ —nullus lapis eſt homo	aliquod animal eſt homo	—ri
mo—ergo aliquod animal non eſt lapis	ergo aliqđ animal non eſt lapis	—o

Friſ—aliquis homo eſt animal	nullus homo eſt lapis	—Fe
eſ —nullus lapis eſt homo	aliquod animal eſt homo	—ri
om —ergo aliquod animal nõ eſt lapis	ergo aliquod aĩal non eſt lapis	— o

Alius

Alius quoque obliquos modos Latini excogitarunt, quos in prima figura poſuerunt, videlicet Baralipton, Celantes, Dabitis, quos Ariſt. in figuris non poſuit, nec tamen eos ignorauit, nam in ſecundo libro priorum docuit eſſe multos ſyllogiſmos in figuris, qui plures concluſiones colligunt, ſed vnam primariò, & immediatè, alias verò ſecundariò, & per illam: nam omnis ſyllogiſmus inferens concluſionem vniuerſalem affirmatiuam, vt, omnis homo eſt corpus, infert mediante hac duas particulares affirmatiuas, vnam ei ſubiectam, & alteram eius conuerſam, nam ſi oſtenſum eſt omnem hominem eſſe corpus, ſimul oſtenſum eſt aliquem hominem eſſe corpus, & aliquod corpus eſſe hominem, non eſt tamen alius modus ſyllogiſmi, ſed idem obliquè concludens.

Bar	omne animal eſt corpus	omne animal eſt corpus	Ba
ba	omnis homo eſt animal	omnis homo eſt animal	ra
ra	ergo omnis homo eſt corpus	ergo aliquid corpus eſt hō	lip

Hic igiẽ non eſt alius modus diuerſus à Barbara, ſed idem vt ſecundariò colligens cōuerſam concluſionis primariæ, vt indicat litera P q̃ ſignificat vniuerſalẽ eſſe cōuerſam ĩ particularẽ

Similiter omnis ſyllogiſmus colligens vniuerſalem negatiuam, colligit ſimul etiam vniuerſalem negatiuam conuerſam, & duas quoque particulares negatiuas eis ſubiectas, ſed has tres ſecundariò, & vnicam primariò,

Ce	Nullum animal eſt lapis	nullum animal eſt lapis	Ce
la	omnis homo eſt animal	omnis homo eſt animal	lan
rent	ergo nullus homo eſt lapis	ergo nullus lapis eſt homo	tes

Hic igiẽ non ẽ nouus modus diuerſus à celarẽt, ſed idem vt ſecũdariò colligens conuerſam concluſionis primariæ, vt indicat litera S.

Similiter ſyllogiſmus colligens particularem affirmatiuam, ſimul colligit alteram particularem affirmatiuam conuerſam, ſed ſecundariò.

Da	omnis homo eſt animal	omnis homo eſt animal	Da
ri	aliquod album eſt homo	aliquod album eſt homo	bi
i	ergo aliquod album eſt aĩal	ergo aliquod aĩal eſt album	tis

Hic igiẽ non eſt alius modus diuerſus à Darij, ſed idẽ vt ſecundariò colligens conuerſam concluſionis primariæ.

Vnde patet non in prima tantum figura, ſed in alijs quoque poſſe excogitari plurimos ſimiles modos obliquos, qui colligant conuerſam concluſionis primariæ, vel particularem ſubiectam vniuerſali: qui tamen non erunt appellandi alij noui modi, vt de prima figura diximus.

De ſyllogiſmo hypothetico coniuncto conſtructiuo

Syllogiſmus hypotheticꝰ an valeat, necne, cognoſcit per eius reductionem ad categoricū, eſt autem vel

- Coniunctus, qui cōſtat ex antecedente & conſequēte cōiunctis per dictionē (ſi) vel aliam ſimilem, & eſt vel
  - Cōſtructiuꝰ, qui habet hypotheſin cōſtruentem vt ſi eſt homo, eſt animal, & fit quattuor modis
    - 1. à poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis, vt — Valet, qa reducitur ad primam figuram in Barbara, vel in Darij hoc modo
      - ſi eſt homo, eſt animal — omnis homo eſt animal
      - ſed eſt homo — hic eſt homo
      - ergo eſt animal — ergo hic eſt animal
    - 2. à poſitione conſequentis ad poſitionem antecedentis, vt — Non valet, quia reducitur ad ſecnndam figurā ex duabus affirmatiuis hoc modo
      - ſi eſt homo, eſt animal — omnis homo eſt animal
      - ſed eſt animal — hic eſt animal
      - ergo eſt homo — ergo hic eſt homo
  - deſtructiuus qui habet hypotheſin deſtruentē, vt, ſi non eſt animal non eſt homo, & fit quatuor modis. de hoc īfra vbi D.
    - 3. à deſtructione antecedentis ad deſtructionē conſequentis, vt — Non valet, quia reducitur ad primam figuram ex minore negatiua hoc modo
      - ſi eſt homo, eſt animal — omnis homo eſt animal
      - ſed non eſt homo, — hic non eſt homo
      - ergo non eſt animal — ergo hic non eſt animal
    - 4. à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis, vt — Valet, quia reducitur ad ſecudā figuram in Cameſtres, aut Baroco hoc pacto
      - ſi eſt homo, eſt animal — omnis homo eſt animal
      - ſed non eſt animal — hoc non eſt animal
      - ergo non eſt homo — ergo hoc non eſt homo
- diſiūctus, de quo poſtea vbi F.

Omnes prædictæ reductiones in hoc ſunt conſtitutæ, ꝙ hęc hypotheſis, ſi eſt homo, eſt aīal, æquiualet huic vniuerſali affirmatiuæ, omnis homo eſt animal, nam vtriuſq; idem eſt ſenſus.

De ſyllogiſmo hypotetico coniuncto deſtructiuo.

D. Syllogiſmus hypotheticus cōiunctus deſtructiuus fit quatuor modis

1. à poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis vt — Non valet, quia reducitur ad ſecundam figuram, ex duabus affirmatiuis hoc modo
   - ſi non eſt animal, nō eſt homo — omnis homo eſt animal
   - at eſt animal — hic eſt animal
   - ergo eſt homo — ergo hic eſt homo
2. à poſitione cōſequentis ad poſitionem antecedentis vt — Valet, quia reducitur ad primam figuram in Barbara, vel in Darij, hoc modo
   - ſi non eſt animal, nō eſt homo — omnis homo eſt animal
   - at eſt homo — hic eſt homo
   - ergo eſt animal — ergo hic eſt animal
3. à deſtructione antecedentis ad deſtructionem conſequentis, vt — Valet, quia reducitur ad ſecundam figuram in Cameſtres, vel in Baroco hoc modo
   - ſi non eſt animal, nō eſt homo — omnis homo eſt animal
   - at non eſt animal, — hoc non eſt animal
   - ergo non eſt homo — ergo hoc non eſt homo

4.
à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis, vt —— Non valet, quia reducitur ad primam figuram ex minore negatiua, hoc pacto

ſi non eſt aĩal, nõ eſt homo —— omnis homo eſt animal
ſed non eſt homo —— hoc non eſt homo
ergo non eſt animal —— ergo hoc non eſt animal

Omnes prædictæ reductiones in hoc conſtitutæ ſunt, quòd hęc hypotheſis, ſi non eſt animal, non eſt homo, æquiualet huic vniuerſali affirmatiuæ, omnis homo eſt animal, eundem .n. ſenſum habent.

F. Syllogiſmus hypotheticus diſiunctus conſtat ex duobus membris inter ſe oppoſitis, vel ex pluribus reducibilibus ad duo, quę diſiunguntur per dictionem, (aut) & fit quatuor modis, qui omnes ſunt validi, vt patet per eorum reductionẽ ad categoricos.

De ſyllogiſmo hypotetico diſiuncto

1.
à poſitione primi ad deſtructionem ſecundi, vt —— Reducuntur omnes ad primam figuram ſic

Aut eſt dies, aut eſt nox —— Quando eſt dies, non eſt nox
at eſt dies, —— nunc eſt dies
ergo non eſt nox —— ergo nunc non eſt nox

2.
à poſitione ſecundi, ad deſtructionem primi, vt

Aut eſt dies, aut eſt nox —— Quando eſt nox, non eſt dies
at eſt nox —— nunc eſt nox
ergo non eſt dies —— ergo nunc eſt dies

3.
à deſtructione primi, ad poſitionem ſecundi, vt

Aut eſt dies, aut eſt nox —— Quando non eſt dies, eſt nox
at non eſt dies —— nunc non eſt dies
ergo eſt nox —— ergo nunc eſt nox

4.
à deſtructione ſecundi, ad poſitionem primi, vt

Aut eſt dies, aut eſt nox —— Quando non eſt nox, eſt dies
at non eſt nox —— nunc non eſt nox
ergo eſt dies —— ergo nunc eſt dies

Omnes prædictę reductiones in hoc conſtitutæ ſunt, ꝙ hypotheſis duo habet membra habentia vim contradictionis, ideo vtrolibet poſito alterum aufertur, & vtrolibet ablato alterum ponitur. Duorum autem poſteriorum modorum minores propoſitiones videntur quidem eſſe negatiuæ, tamen, ſi benè conſyderes, ſunt affirmatiuę, quemadmodum etiam maiores ſunt affirmatiuæ, licèt eandem negationem habeant.

De Syllogiſmus ducente ad impoſſibile

Syllogiſmus ad impoſſibile ducens ex duobus conſtat, alter eſt hypotheticus diſiunctus, alter vero categoricus, quem docet Ariſ. eſſe poſſe in qualibet trium figurarum: docet etiam quòd idem problema, quod monſtratur ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile, poteſt etiam monſtrari ſyllogiſmo oſtenſiuo per idem medium, & per eaſdem propoſitiones, quo fit ut omnis ſyllogiſmus ad impoſſibile poſſit mutari in oſtenſiuum, & omnis oſtenſiuus in ducentem ad impoſſibile, non erunt tamen in eadem figura, ſed in diuerſis; nam ſi categori-

cus

cus ducens ad impoſſibile ſit in prima figura, alter categoricus oſtenſiuus erit in ſecunda ſi fuerit negatiuus, in tertia verò ſi affirmatiuus: ſi verò categoricus ducens ad impoſſibile ſit in ſecunda figura, oſtenſiuus erit in prima: quòd ſi ducens ad impoſſibile ſit in tertia figura, oſtenſiuus erit in prima ſi affirmatiuus fuerit, in ſecunda verò, ſi negatiuus. Quę omnia in vno modo primæ figurę diffusè declarare ſatis erit, eadem enim quilibet alijs omnibus aptare poterit, eos enim in pręſentia breuiter exponemus.

De Syllogiſmo ducente ad impoſſibile in prima figura.

Proponitur demonſtranda ſyllogiſmo in prima figura ducente ad impoſſibile.
Concluſio vniuerſalis negatiua —— Nullum C. eſt A.

Ante omnia fit ſyllogiſmus hypoteticus diſiunctus hunc in modum

Aut eſt vera hæc, quam probare volo —— Nullum C. eſt A.
Aut eſt vera eius contradictoria, quæ eſt —— aliquod C. eſt A.
Sed per te (ò aduerſari) non eſt vera illa —— Nullum C. eſt A.
Ergo erit vera per te hæc contradictoria —— aliquod C. eſt A.

Sumendo igitur ex aduerſario hanc poſitionem contradictoriæ, & ei apponendo maiorem propoſitionem manifeſtè veram, vel conceſſam ab aduerſario, vel à nobis confirmatam, ſi opus fuerit, ex eis duabus colligemus in prima figura concluſionem manifeſte falſam, ideſt oppoſitam alteri cuidam manifeſtè veræ, vel conceſſæ, vel, ſi opus fuerit, probatæ, & fiet ſyllogiſmus talis

Da —— Omne A. eſt B. —— manifeſtè vera
ri —— aliquod C. eſt A. —— poſitio contradictoriæ
i —— ergo aliquod C. eſt B. —— manifeſtè falſa, quia eſt oppoſita huic manifeſtè verę, Nullum. C. eſt B. quare aduerſarius confiteri cogitur falſam eſſe alteram duarum præmiſſarum; atqui non eſt falſa maior, nam ſupponitur vera, ergo eſt falſa minor, ergo vera eſt eius contradictoria, quæ eſt, Nullum C. eſt A. quæ erat concluſio principalis demonſtranda per ductionem ad impoſſibile.

Reductio categorici ad impoſſibile ad categoricum oſtenſiuum ſecundæ figuræ.

Ex his patet quòd non poſſumus argumentari ad impoſſibile, niſi vtamur duabus propoſitiònibus manifeſtè veris, vel ſuppoſitis, abſque his enim nihil poſſumus demonſtrare; vtimur autem eis ſic, alteram ſumimus vt propoſitionem maiorem, vel minorem in ſyllogiſmo categorico ducente ad impoſſibile; alteram verò non ſumimus vt præmiſſam, ſed concludimus eius contradictoriam manifeſtè falſam, quam non poſſumus dicere falſam, niſi ſit notum, vel ſuppoſitum quòd eius oppoſita vera ſit. Igitur ſi eaſdem duas propoſitiones manifeſtè veras ſimul iungamus, videlicet maiorem categorici ad impoſſibile ducentis, & oppoſitam concluſionis eius, ex ijs duabus demonſtrabimus ſyllogiſmo oſtenſiuo concluſionem principalem ab initio propoſitam, non tamen amplius in prima figura, ſed in ſecunda hunc in modum.

Ca —— omne A. eſt B. } Duæ manifeſtè veræ,
meſ —— nullum C. eſt B. } vel ſuppoſitæ.
tres —— ergo nullum C. eſt A. —— Concluſio principalis ad demonſtrandum propoſita.

Sic igitur variis modis per eaſdem propoſitiones ſuppoſitas mōſtramus idem problema tum oſtenſiuè, tum per ductionem ad impoſſibile, idq; cum hoc diſcrimine quòd ſyllogiſmus oſtenſiuus recto tramite à propoſitionibus ſuppoſitis ad conclusionem propoſitam progreditur; ſyllogiſmus autem ducens ad impoſſibile videtur è conuerſo à concluſione ad propoſitionem ire, quia à contradictoria concluſionis propoſitę procedit ad colligendam contradictoriam alterius propoſitionis ſuppoſitæ. Ideò dicitur ſyllogiſmus ad impoſſibile procedere à poſteriori ad prius.

Proponitur demonſtranda ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile in prima figura

Concluſio particularis negatiua ——— aliquod C.non eſt A.

Bar—Omne A.eſt B. —manifeſtè vera
ba —omne C. eſt A. —poſitio contradictoriæ concluſionis propoſitæ
ra —ergo omne C.eſt B.—manifeſtè falſa quia oppoſita huic manifeſtè veræ, aliquod C non eſt B. ergo falſa minor, ergo eius contradictoria eſt vera, quæ eſt, Aliquod C.non eſt A.

Reductio ad oſtenſiuum in ſecunda figura.

Ba —omne A. eſt B. }
ro —aliquod C.nō eſt B. } Duæ manifeſtè veræ, vel ſuppoſitæ
co —aliquod C.non eſt A. —concluſiō ad demonſtrandum propoſita

Idem monſtrabitur ſi maior propoſitio A.B. quę ſupponitur, ſumatur negatiua, fiet enim ſyllogiſmus ad impoſſibile in celarent, ſed oſtenſiuus prodibit in Feſtino hunc in modum

Syllogiſmus ad impoſſibilę

Ce —Nullum A.eſt B —manifeſtè vera
la —omne C.eſt A. —poſitio contradictoriæ
rent—nullum C.eſt B —manifeſtè falſa, quia oppoſita huic manifeſtè vera aliquod C. eſt B.

Reductio ad oſtenſiuum in ſecunda figura

Feſ—Nullum A.eſt B. }
ti —aliquod C.eſt B. } Duæ manifeſtè verę, vel ſuppoſitę
no —ergo aliquod C.non eſt A. —concluſio propoſita ad demonſtrandum.

Si verò in ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile minor ſumatur manifeſtè vera, maior verò pro poſitio ſit acceptio contradictorię concluſionis probandæ, tunc ſyllogiſmus oſtenſiuus prodibit in tertia figura hoc modo.

Syllogiſmus ad impoſſibile

Bar—omne C.eſt A —poſitio contradictoriæ
ba —omne B.eſt C —manifeſtæ vera
ra —ergo omne B.eſt A —manifeſtè falſa, quia oppoſita huic manifeſtè veræ, Aliquod B. non eſt A.

Reductio ad oſtenſiuum in tertia figura

Bro—aliquod B.non eſt A }
car —omne B.eſt C. } Duæ Manifeſtè veræ, vel ſuppoſitæ
do —ergo aliquod C.non eſt A.—concluſio principalis demonſtranda

Pro-

Proponitur demonſtranda in prima figura ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile Concluſio particularis affirmatiua, aliquod C. eſt A.

Ce —nullum C. eſt A —poſitio contradictoriæ
la —omne B. eſt C. —manifeſtè vera
rent—ergo nullum B. eſt A.—manifeſtè falſa, quia oppoſita huic manifeſtè verę, aliquod B. eſt A.

Reductio ad oſtenſiuum in tertia figura

Di —aliquod B. eſt A. } Duæ manifeſtè veræ, vel ſuppoſitę
ſa —omne B. eſt C.
mis —ergo aliquod C. eſt A, —concluſio principalis ad demonſtrandum propoſita.

Si verò in ſyllogiſmo ad impoſſibile minor manifeſtè vera ſumatur affirmatiua particularis ſyllogiſmus oſtenſiuus prodibit in Datiſi, eadem tamen concluſio monſtrabitur.

Syllogiſmus ad impoſſibile

Fe—nullum C. eſt A. —poſitio contradictoriæ
ri —aliquod B. eſt C. —manifeſtè vera
o —ergo aliquod B. non eſt A. —manifeſtè falſa, quia ſupponitur eius oppoſita manifeſtè vera, omne B. eſt A.

Reductio ad oſtenſiuum in tertia figura

Da—omne B. eſt A. } Duę manifeſtè verę, vel ſuppoſitę
ti —aliquod B eſt C.
ſi —ergo aliquod C. eſt A.—concluſio principalis propoſita ad demonſtrandum.

Vniuerſalis affirmatiua non poteſt in prima figura monſtrari per ductionem ad impoſſibile, oportet enim ſumere eius contradictoriam particularem negatiuam vt propoſitionem maiorem, vel vt minorem; at particularis negatiua in prima figura neque poteſt eſſe propoſitio maior, neque minor.

De ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile in ſecunda figura

Proponitur monſtranda ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile in ſecunda figura Concluſio vniuerſalis affirmatiua—omne C. eſt A.

Syllogiſmus ad impoſſibile

Ba —omne B. eſt A. —manifeſtè vera
ro —aliquod C. non eſt A. —poſitio contradictoriæ
co—ergo aliquod C. non eſt B. —manifeſtè falſa, quia oppoſita huic manifeſtè veræ, omne C. eſt B.

Reductio ad oſtenſiuum in prima figura

Bar —omne B. eſt A. } Duæ manifeſtè veræ, vel ſuppoſitæ
ba —omne C. eſt B.
ra —ergo omne C. eſt A. — concluſio principalis ad demonſtrandum propoſita

Pro-

Proponitur demonſtranda ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile in ſecunda figura
Concluſio particularis affirmatiua, aliquod C. eſt A.

Syllogiſmus ad impoſſibile.

Ca ——omne B. eſt A. ——manifeſtè vera
mes ——nullum C. eſt A. ——poſitio contradictoriæ
tres ——ergo nullum C. eſt B. ——manifeſtè falſa, quia oppoſita huic manifeſtè veræ, aliquod C. eſt B.

Reductio ad oſtenſiuum in prima figura.

Da ——omne B. eſt A.
ri ——aliquod C. eſt B. } Duæ manifeſtè veræ, vel ſuppoſitæ
i ——ergo aliquod C. eſt A. ——concluſio principalis ad demonſtrandum propoſita.

Proponitur demonſtranda ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile in ſecunda figura
Concluſio vniuerſalis negatiua, nullum C. eſt A.

Syllogiſmus ad impoſſibile

Feſ ——Nullum B. eſt A ——manifeſtè vera
ti ——aliquod C. eſt A ——poſitio contradictoriæ
no ——ergo aliquod C. nõ eſt B. ——manifeſte falſa, quia oppoſita huic manifeſtè veræ, omne C. eſt B.

Reductio ad oſtenſiuum in prima figura

Ce ——Nullum B. eſt A.
la ——omne C. eſt B. } Duæ manifeſtè veræ, vel ſuppoſitæ
rent ——ergo nullum C. eſt A. ——concluſio principalis ad demonſtrandum propoſita.

Proponitur demonſtranda ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile in ſecunda figura
Concluſio particularis negatiua, aliquod C. non eſt A.

Syllogiſmus ad impoſſibile

Ce ——Nullum B. eſt A ——manifeſtè vera
ſa ——omne C. eſt A. ——poſitio contradictoriæ
re ——ergo nullum C. eſt B. ——manifeſtè falſa, quia oppoſita huic manifeſtè veræ, aliquod C. eſt B.

Reductio ad oſtenſiuum in prima figura

Fe ——Nullum B eſt A.
ri ——aliquod C. eſt B. } Duæ manifeſtè veræ, vel ſuppoſitæ
o ——ergo aliquod C. non eſt A. ——concluſio principalis ad demonſtrandum propoſita.

De ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile in tertia figura

Proponitur demonſtranda in tertia figura ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile
Concluſio vniuerſalis affirmatiua ——omne C. eſt A.

Syl-

Syllogiſmus ad impoſſibile

Bro ——aliquod C. non eſt A. ——poſitio contradictoriæ
car ——omne C. eſt B. ——manifeſtè vera
do ——ergo aliquod B. non eſt A.——manifeſtè falſa, quia oppoſita huic manifeſtè veræ, omne B. eſt A.

Reductio ad oſtenſiuum in prima figura

Bar——omne B. eſt A. } Duę manifeſtè verę,
ba ——aliquod C eſt B. } vel ſuppoſitę
ra ——ergo omne C. eſt A. —— concluſio principalis ad demonſtrandum propſita

Proponitur demonſtranda ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile in tertia figura Concluſio particularis affirmatiua, aliquod C. eſt A.

Syllogiſmus ad impoſſibile

Fe ——nullum C. eſt A. ——poſitio contradictoriæ
ri ——aliquod C eſt B. ——manifeſtæ vera
ſon——ergo aliquod B. non eſt A. ——manifeſtè falſa, quia oppoſita huic manifeſtè veræ, omne B. eſt A.

Reductio ad oſtenſiuum in prima figura

Da ——omne B. eſt A. } Duæ manifeſtè veræ,
ri ——aliquod C. eſt B. } vel ſuppoſitę
i ——ergo aliquod C. eſt A. ——concluſio principalis ad demonſtrandum propoſita.

Proponitur demonſtranda ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile in tertia figura Concluſio vniuerſalis negatiua, Nullum C. eſt A.

Syllogiſmus ad impoſſibile

Da ——omne C. eſt B. ——manifeſtè vera
ti ——aliquod C. eſt A. ——poſitio contradictoriæ
ſi ——ergo aliquod C. eſt A.——manifeſtè falſa, quia oppoſita huic manifeſtè verę, nullum A. eſt B.

Reductio ad oſtenſiuum in ſecunda figura

Ce ——nullum A. eſt B. } Duæ manifeſtè veræ,
ſa ——omne C. eſt B. } vel ſuppoſitæ
re ——ergo nullum C. eſt A. —— concluſio principalis ad demonſtrandum propoſita

Quòd ſi in ſyllogiſmo ad impoſſibile tranſponatur propoſitiones, ſyllogiſmus oſtenſiuus prodibit in prima figura hoc pacto.

Syllogiſmus ad impoſſibile

Di ——aliquod C. eſt A. ——poſitio contradictoriæ
ſa ——omne C. eſt B. ——manifeſtè vera
mis——ergo aliquod B. eſt A. ——manifeſtè falſa

Reductio ad oſtenſiuum in prima figura

Ce ——Nullum B. eſt A. } Duæ manifeſtè veræ,
la ——omne C. eſt B. } vel ſuppoſitæ
rent ——nullum C. eſt A.——concluſio principalis

Proponitur demonſtranda ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile in tertia figura
Concluſio particularis negatiua, aliquod C. non eſt A.

Syllogiſmus ad impoſſibile

Di ——aliquod C. eſt B. ——manifeſtè vera
ſa ——omne C. eſt A. ——poſitio contradictoriæ
mis ——ergo aliquod A. eſt B.——manifeſtè falſa, quia oppoſita huic manifeſtè veræ, nullum A. eſt B.

Reductio ad oſtenſiuum in ſecunda figura.

Feſ——nullum A. eſt B. } Duæ manifeſtè veræ,
ti ——aliquod C. eſt B. } vel ſuppoſitæ
no ——ergo aliqd C. nõ eſt A.——concluſio principalis ad demonſtrandum propoſita

Quòd ſi in ſyllogiſmo ad impoſſibile tranſponantur propoſitiones, ſyllogiſmus oſtenſiuus prodibit in prima figura hoc pacto.

Syllogiſmus ad impoſſibile

Da ——omne C. eſt A. ——poſitio contradictoriæ
ti ——aliquod C. eſt B. ——manifeſtè vera
ſi ——ergo aliquod B. eſt A. ——manifeſte falſa

Syllogiſmus oſtenſiuus in prima figura

Fe ——nullum B. eſt A. } Duæ manifeſtè veræ,
ri ——aliquod C. eſt B. } vel ſuppoſitæ.
o ——ergo aliquod C. non eſt A.——Concluſio principalis ad demonſtrandum propoſita.

De Syllogiſmo circulari in prima figura.

Syllogiſmus circularis tunc fieri dicitur, quando facto ſyllogiſmo cõcluſionem accipimus vt propoſitionem, & ei adiecta altera propoſitione ſimpliciter conuerſa concludimus ex ijs duabus reliquam propoſitionem; perfectus autem circulus eſt, quando ſic vtranq; propoſitionem oſtendimus per alteram conuerſam, & concluſionem; ideo non habet locum circulus, niſi vbi termini ſint pares, & conuertibiles, oportet enim propoſitionem vniuerſalem affirmatiuam conuertere in vniuerſalem affirmatiuam, quod quidem rarò facere licet, quia huiuſmodi propoſitio talem conuerſionem non patitur, niſi per accidens ratione materiæ. Vocatur autem circulus per ſimilitudinem figuræ mathematicæ, in qua notato puncto fit ab eo tranſitus per circumferentiam donec ad idem punctum reditus fiat; ſic enim etiam in ſyllogiſmo à propoſitionibus ad concluſionem, & ab eadem concluſione ad eaſdẽ propoſitiones tranſitus fit. Non datur autem ſimiliter circulus in omnibus figuris, & in omnibus earum modis, nam aliqui modi perfectum circulum recipiunt, aliqui imperfectum tantummodò, aliqui verò nullum, quia neutra propoſitio poteſt oſtendi circulo. Suppoſita igitur materia conuertibili conſyderemus ſingillatim omnes figurarum modos, vt videamus quomodo circulum admittant, vel non admittant.

Perfectus

Perfectus circulus reuera non datur, niſi in ſolo primo modo primæ figurę, qui dicitur BARBARA, in quo docet Ariſt. fieri ſex ad ſummum ſyllogiſmos ex eiſdem tribus terminis, abſolutiſſimum circulum facientes; facto enim primo ſyllogiſmo tres enuntiationes proponuntur, i. concluſio, & duæ propoſitiones, & aliæ tres harum trium conuerſæ; quæ omnes per ſex ſyllogiſmos demonſtrantur hunc in modum.

Bar—oē rationale eſt riſibile
ba—oīs homo eſt rationalis
ra—ergo omnis homo eſt riſibilis

omnis hō eſt riſibilis
oē rationale eſt homo
ergo omne rationale eſt riſibile

oē riſibile eſt homo
oē rationale eſt riſibile
ergo omne rationale eſt homo

oē rōnale ē hō
oē riſibile eſt rationale
ergo oē riſibile eſt hō

oīs homo eſt rōnalis
omne riſibile ē homo
ergo omne riſibile eſt rationale

oē riſibile eſt rationale
omnis hō eſt riſibilis
ergo omnis homo eſt rationalis

In CELARENT poteſt oſtendi maior negatiua ex concluſione negatiua, & minore affirmatiua conuerſa ſimpliciter hoc pacto

Ce—Nullum riſibile eſt lapis
la—omnis homo eſt riſibilis
rent—ergo nullus homo eſt lapis

nullus homo eſt lapis
omne riſibile eſt homo
ergo nullum riſibile eſt lapis

Maiorem verò affirmatiuam ex concluſione, & maiore negatiuis colligere non poſſumus, quia ex duabus negatiuis nihil ſequitur, nedum concluſio affirmatiua. Ariſt. tamen excogitauit modum, quo id fiat, commutando propoſitionem negatiuam in affirmatiuam hoc modo, nullum riſibile eſt lapis .i. omne id, cui nulli riſibile ineſt, eſt lapis; hæc autem commutatio rariſſimè fieri poteſt ratione materię, nam ſi termini habeant inter ſe oppoſitionem contradictoriam, vel æquiualentem contradictoriæ, vera eſt hæc tranſmutatio, ſin minus, non eſt vera; nam in terminis iam memoratis falſa eſt, verum enim eſt quod nullum riſibile eſt lapis, falſum tamen quòd omne id, cui nulli ineſt riſibile, ſit lapis, ſi quidem equus non eſt lapis; at ſi dicamus, nullus numerus par eſt impar, poſſumus hanc tranſmutare in vniuerſalem affirmatiuam veram, omnis numerus, cui nulli ineſt par, eſt impar, & huius quoque conuerſam ſumere, quæ eſt, omnis numerus, cui nulli ineſt impar, eſt par. Hoc autem ſupponere perinde eſt ac ſupponere vniuerſalem affirmatiuam conuerti ſimpliciter, quia nec hoc, nec illud verum eſt, niſi aliquando ratione materiæ. Hoc autem facere voluit Ariſt. ne aliquem modum intactum omitteret, quo ſyllogiſtica forma circularem oſtenſionem admittat. Hoc igitur fundamento conſtituto minor affirmatiua in CELARENT oſtendetur circulo per concluſionem, & maiorem conuerſam, ac mutatam in affirmatiuam hoc modo.

Ce—Nullum par eſt impar
la—Omnis numerus in duo æqualia diuiſibilis eſt par
rent—ergo nullus numerus in duo æqualia diuiſibilis eſt impar

omnis numerus, cui nulli ineſt impar, eſt par
nulli numero in duo ęqualia diuiſibili ineſt impar
ergo omnis numerus in duo ęqualia diuiſibilis eſt par

Huius aūt ſyllogiſmi minor habet vim huius affirmatiuæ, oīs numerus in duo æqualia diuiſibilis eſt id, cui nulli ineſt īpar.

De hac tranſmutatione propoſitionis negatiuæ in affirmatiuam mentionem facit Ariſtot. etiam in alijs modis negatiuis figurarum, ſed nobis ſatis ſit ſemel eam declaraſſe, quia reuera hic eſt valde impropriè dictus circulus, quia non eſt idem negatiua, & affirmatiua, in quam mutatur, tum quoniam non eſt idem earum ſenſus, vt patet quum in aliqua materia vna ſint vera, altera falſa; tum etiam quoniam etiam

I ſi omnino

ſi omnino æquiualerent, differunt tamen in forma, quia vna eſt affirmatiua, altera negatiua, quare non fit reuerſio ab eadem concluſione, quæ oſtenſa fuerat; neque ignorauit hoc Ariſt. ſed adducere voluit omnem excogitabilem modum, quo fieri dicatur circularis oſtenſio, ſiue propriè dictum, ſiue impropriè, quemadmodum diximus; ideo in hoc modo prędictę figurę non datur reuera perfectus circulus.

In DARII non poteſt fieri circulus perfectus, quia ex concluſione, & minore particularibus non poteſt colligi maior vniuerſalis; ſed ex concluſione, & maiore conuerſa ſimpliciter poteſt colligi minor hunc in modum

Da —— omnis homo eſt riſibilis	omne riſibile eſt homo
ri —— aliquod album eſt homo	aliquod album eſt riſibile
i —— ergo aliquid album eſt riſibile	ergo aliquod album eſt homo

In FERIO circulus nullo modo datur, quia ex concluſione, & minore particularibus non poteſt colligi maior vniuerſalis; neque ex concluſione, & maiore negatiuis poteſt colligi minor affirmatiua; niſi ad commutationem negatiuæ in affirmatiuam confugiamus, vt fecimus in Celarent.

De circulari ſyllogiſmo in ſecunda figura

In CESARE circulus reuera non datur, quia ex concluſione, & maiore negatiuis oſtendi non poteſt minor affirmatiua; ex concluſione autem, & minore affirmatiua conuerſa colligi quidem poteſt maior negatiua, ſyllogiſmus tamen non erit amplius in ſecunda figura, ſed in prima, neque concludetur immediatè ipſa met maior, ſed eius conuerſa, quam ipſa ex neceſſitate inſequitur; hic autem non eſt propriè dictus circulus, quia verus circulus eſt quando ipſammet propoſitionem oſtendimus, non eius conuerſam; quare in hoc modo non datur reuera vllus circulus.

Ce —— Nullus lapis eſt riſibilis	Ce —— nullus homo eſt lapis
ſa —— omnis homo eſt riſibilis	la —— omne riſibile eſt homo
re —— ergo nullus homo eſt lapis	rent —— ergo nullũ riſibile eſt lapis, ergo nullus lapis eſt riſibilis.

In CAMESTRES datur circulus, ſed non perfectus, nam ex concluſione, & minore negatiuis maior affirmatiua oſtendi non poteſt; ſed ex concluſione, & maiore conuerſa colligitur minor negatiua, & erit alter quoque ſyllogiſmus in Cameſtres; hoc pacto

Ca —— omnis homo eſt riſibilis	omne riſibile eſt homo
meſ —— nullus lapis eſt riſibilis	nullus lapis eſt homo
tres —— ergo nullus lapis eſt homo	ergo nullus lapis eſt riſibilis

In FESTINO nullus datur circulus ob eaſdem cauſas, ob quas dictum eſt in Ferio primæ figuræ non dari circulum.

In BAROCO non datur circulus perfectus, quia ex concluſione, & minore negatiuis particularibus non poteſt oſtendi maior vniuerſalis affirmatiua, ſed ex maiore conuerſa, & concluſione colligitur minor, & eſt ſyllogiſmus ſimiliter in Baroco, hunc in modum,

Ba —— omnis homo eſt riſibilis	omne riſibile eſt homo
ro —— aliquod album non eſt riſibile	aliquod album non eſt homo
co —— ergo aliquod album non eſt hõ	ergo aliquod album non eſt riſibile

De Syllogiſmo circulari in tertia figura

In DARAPTI & in FELAPTON nullus circulus datur, quum enim vtraque propoſitio ſit vniuerſalis, neutra ex concluſione particulari oſtendi poteſt.

In DISAMIS datur circulus, ſed non perfectus, quia ex concluſione, & maiore particularibus minor vniuerſalis oſtendi non poteſt, ſed ex concluſione, & minore vniuerſali conuerſa oſtenditur maior, & ſeruatur idem modus,

Di-

Di——aliquod animal eſt album — aliquod ſenſitiuum eſt album
ſa ——omne animal eſt ſenſitiuum — omne ſenſitiuum eſt animal,
mis——ergo aliqđ ſenſitiuum eſt album — ergo aliquod animal eſt album

In DATISI non datur reuera circulus, quia ex concluſione, & minore particnlatibus non poteſt colligi maior vniuerſalis, ex concluſione autem, & maiore colligitur quidem conuerſa minoris, ſed non ipſamet minor, licèt hęc illam ex neceſſitate inſequatur; neq; etiam ſeruatur eadem figura, quia ſecundus ſyllogiſmus eſt in figura prima.

Da ——omnis homo eſt animal — Da ——omne animal eſt homo
ti ——aliquis homo eſt albns — ri ——aliquod album eſt animal
ſi ——ergo aliquod album eſt animal — i ——ergo aliquod album eſt homo, ergo aliquis homo eſt albus.

In BROCARDO datur circulus, ſed non perfectus, quia ex concluſione, & maiore particnlaribus negatiuis oſtendi non poteſt minor vninerſalis affirmatiua; ſed ex concluſione, & minore conuerſa poteſt colligi maior; ſeruata eadem figura, & eodem modo, vt

Bro ——aliqnis homo non eſt albus — aliquod animal non eſt album
car ——omnis homo eſt animal — omne animal eſt homo,
do ——ergo aliquod animal non eſt album — ergo aliquis homo non eſt albus

In FERISON nullus datur circulus, ſicuti, neqne in Ferio, neque in Feſtino, & propter eaſdem cauſas.

De Enthymemate.

Enthymema eſt ſyllogiſmus imperfectus conſtans ex veriſimilibus, vel ex ſignificatione actus eſt quia deeſt ei altera propoſitio vel maior, vel minor, quæ vt nota omittitur, vnde & dictum eſt enthymema quaſi en thymo, i. in animo, quia propoſitio, quæ omittitur, in animo manet. Altera verò propoſitio, quæ exprimitur, vocatur veriſimile, vel ſignum, in vſu enim eſt enthymema apud oratorem, qui ex veriſimilibus, & ex ſignis argumentatur. Diſcrimen verò inter veriſimile, & ſignum in hoc conſiſtit, quòd veriſimile dicitur illud, quod ſciunt homines ita vt plurimum euenire, non tamen ſemper, ideo profertur vt propoſitio non neceſſaria, ſed probabilis. ſignum verò profertur vt propoſitio neceſſaria, & demonſtratiua, licèt non ſemper ſit neceſſaria, ſed quandoque etiam probabilis.

Enthymema
- ex veriſimili, vt——qui odio habetnr, viciſſim odio habet——veriſimile
  ergo hic illum odio habebat
  fit ſyllogiſmus perfectus, ſi hæc minor addatur
  hic ab ilo odio habebatur
- ex ſigno
  - inſolubili, & demonſtratiuo——quando fit In prima figura, vt
    Hæc mulier habet lac —— ſignum
    ergo hæc mulier concepit
    fit ſyllogiſmus perfectus adiecta maiore nota
    quæcunque mulier habet lac, concepit
  - ſolubili, quod fit
    - in ſecunda figura, vt
      Hæc mulier eſt pallida——ſignum
      ergo hæc mulier peperit
      omiſſa eſt hæc maior nota
      quæcunque peperit, eſt pallida
    - in tertia figura, vt
      Pittacus eſt bonus————ſignum
      ergo omnis ſapiens eſt bonus
      omiſſa eſt hæc minor nota
      Pittacus eſt ſapiens

Signum in prima figura dicitur inſolubile, ac demonſtratiuum propter formam, eſt enim in prima figura, quare ſi vtriuſque propoſitionis veritas nota ſit, & omni difficultate careat, ratio ſit inſolubilis. Quæ verò in alijs figuris fiunt, dicuntur ſigna ſolubilia propter inualiditatem formę, ita enim ſunt in ſecunda figura, vel in tertia, vt non poſſint reduci ad primā, quia forma praua eſt, vt in prædictis exemplis patuit, nam ſecundum ſignum reducitur ad modum inutilem ſecundæ figuræ ex duabus affirmatiuis, ideo conceſſa etiam propoſitionum veritate ratio ſolui poteſt, quia non concludit. ſimiliter tertium ſignum colligit concluſionem vniuerſalem in tertia figura, quod in illa figura fieri non poteſt, ideo ſimiliter ſolui poteſt, etiam ſi veritas propoſitionum manifeſta ſit.

De Inductione.

Nemo eſt, qui ignoret inductionem eſſe logicum inſtrumentum, quo ex particularibus notioribus oſtenditur vniuerſale ignotius, eamque duplicem eſſe.

Perfectam, quæ neceſſario concludit, quia ſumit omnia particularia, vt ſi ſupponamus non dari alium indiuiduum hominem præter hos tres, Petrum, Socratem, & Platonem, hæc erit inductio perfecta

Imperfectam, quę non neceſſario cōcludit, quia non ſumit omnia particularia, vt ſi ſupponamus dari alios ſingulares homines præter Petrum, Socratem, & Platonem, hęc erit inductio imperfecta

Petrus, Socrates, & Plato ſunt bipedes
ergo omnis homo eſt bipes

Sed cum Ariſt. profundius inductionis naturam, & vim conſyderando dicimus inductionem oſtendere primum ineſſe medio per tertium, & inductionem quidem perfectam ad rectam ſyllogiſmi formam, & vtilem primæ figuræ modum redigi, imperfectam verò ad modum inutilem, & non concludentem; quia (vt hic ait Ariſt.) neceſſe eſt omne logicum inſtrumentum, quod ex noto alicuius ignoti fidem faciat, redigi ad prædictas ſyllogiſmorum figuras. Hæc autem omnia vt clariora fiant, ſumamus prædictum exemplum, & ſupponamus non dari alium hominem ſingularem pręter illos tres iam memoratos, in hac inductio ne tres termini in conſyderationem cadunt ita naturaliter diſpoſiti.

A. Bipes——————Primum, ideſt maius extremum
B. Homo ——————Medium, i. qđ ſecundùm naturam deberet eſſe medium
C. Petrus, Socrates, & Plato ——Tertium, i. minus extremum ſecundùm naturam.

Certum eſt quòd bipes, & omne aliud prædicatum, quod vniuerſaliter dicatur de homine, prius ſecundum naturam ineſt homini ſpeciei, deinde per hominem ineſt indiuiduis hominibus: ideò ſi ſecundùm rerum naturam ratiocinari velimus, oſtendendum eſt C. eſſe A. per medium B. i. indiuiduos homines eſſe bipedes per hominem medium, & hæc reuera eſt ſyllogiſmi natura, & eius præcipuus ſcopus, dirigitur enim ad res naturaliter ignotas, ignotæ autem dicuntur ſecundùm naturam illæ quæ habent medium, per quod innoteſcant, quum per ſeipſas non ſint cognoſcibiles. Inductio autem, quamuis ad ſyllogiſmi formam reducatur, in hoc tamen deuiat quodammodo à natura ſyllogiſmi, quòd ex poſterioribus probat priora, tāquàm ex notioribus nobis ignotiora, probat enim maius extremum ineſſe medio, i. illi, quod ſecundùm naturam deberet eſſe medium, & pro medio ad hoc probandum ſumit illud, quod ſecundùm naturam eſt tertium, i. minus extremum, quemadmodum pro minore extremo accipit illud, quod naturaliter eſt medium, probat enim hominem eſſe bipedem per indiuiduos homines. At ſyllogiſmus naturaliter procedens, & ſeruans rectum ordinem prædicationis terminorum, probaret indiuiduos homines eſſe bipedes

pedes per hominem medium. Vnde colligit Ariſt. quòd inductio eſt inſtrumentum, quo declarantur prima principia, & propoſitiones immediatæ, quum enim nullum medium habeant, per quod oſtendatur prædicatum ineſſe ſubiecto, ſumuntur indiuidua poſteriora ſecundum naturam, & loco medij ponuntur ad probandam propoſitionem vniuerſalem. Quæ omnia ſic facilè declarabuntur non recedendo ab exemplo antea memorato.

Syllogiſmus itaque ſecundùm naturam terminorum ita formabitur — omnis homo eſt bipes
Petrus, Socrates, & Plato ſunt homines
ergo Petrus, Socrates, & Plato ſunt bipedes.

Inductio autem naturalem ordinem non ſeruans, ſed ordinem noſtræ cognitionis, ita formabitur — Petrus, & Socrates, & Plato ſunt bipedes,
ergo omnis homo eſt bipes

Hanc inductionem ad formam ſyllogiſmi redigimus addendo hanc minorem notam — ſupponitur enim hos ſub homine contineri — Petrus, & Socrates, & Plato ſunt bipedes
Petrus, & Socrates, & Plato ſunt homines
ergo omnis homo eſt bipes

Sed hic ſyllogiſmus, quum ſit in tertia figura, non poteſt ratione ſuę formæ habere vim concludendi vniuerſalem concluſionem, quia in tertia figura non poteſt concluſio eſſe vniuerſalis; tamen concludit ratione materiæ, quia minorem habet conuertibilem ſimpliciter, qua facta conuerſione ſyllogiſmus eſt in prima figura concludens; ſupponimus enim non dari alium hominem præter illos tres, proinde ſumpta eſſe omnia indiuidua, atqui indiuidua omnia ſimul ſumpta æqualia ſunt ſpeciei, & cum ea reciprocantur; quemadmodum etiam ſpecies omnes ſimul ſumptæ æquales ſunt ſuo generi; ſyllogiſmus igitur in prima figura concludens ita formabitur

Petrus, Socrates, & Plato ſunt bipedes,
omnis homo eſt Petrus, Socrates, & Plato
ergo omnis homo eſt bipes

Hinc ſumitur ratio cur inductio perfecta concludat neceſſario, imperfecta verò non neceſſario concludat; perfecta enim ſumit omnia indiuidua, ideo in ſyllogiſmo tertię figuræ minor conuertibilis eſt, vnde ratio fit in prima figura; ſed in inductione imperfecta non ſumuntur omnia indiuidua ſpeciei propoſitæ, ſed aliqua, ſic autem non ſunt æqualia ſuæ ſpeciei, quum ſpecies latius pateat, quàm aliqua ſua indiuidua, minor igitur non poteſt amplius conuerti, proinde ratio manet in tertia figura non concludens, quia eſt in modo inutili, qui ad primam figuram redigi non poteſt.

Fit autem duobus modis Inductio perfecta

Quandoque nominantur ſingillatim, & expreſsè omnia indiuidua, vt ſi omnium hominum, qui nunc extant, nomina exprimamus, & poſtea colligamus omnem hominem eſſe bipedem

Quandoq; non nominantur omnia expreſsè, ſed aliqua tantum exprimuntur, reliqua verò implicitè denotamus breuitatis gratia per dictionem aliquam diſtributiuam, vt dicendo, Petrus eſt bipes, & Socrates eſt bipes, & quilibet alius, ſeu ſingulus alius homo eſt bipes, ergo omnis homo eſt bipes. Talis eſt inductio Ariſt. in principio primi libri poſteriorum, ſcientiæ mathematicę fiunt ex pręcedente cognitione, & ſic vnaquęque aliarum ſcientiarum, ergo omnis ſcientia acquiritur ex pręcedente cognitione.

DE

DE EXEMPLO.

Exemplum dicitur quando oſtendimus particulare ignotum per aliud particulare ſimile notum, vel per plura, vt ſi dicamus — Thebanis contra finitimos bellum gerere fuit malum
ergo Athenienſibus contra finitimos bellum gerere malum erit

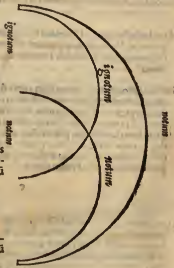
Ariſt. autem diligenter vim Exempli conſyderans ita ipſum definiuit, Exemplum eſt inductio imperfecta oſtendens primum ineſſe medio per ſimile tertio; ad cuius intelligentiam hi quatuor termini ſtatuendi ſunt.

Primum, i. maius extremum — A — Malum

Medium — B — contra finitimos bellum gerere

Tertiũ, quod eſt ſingulare, de quo probandum eſt ꝙ ſit malum — C — Athenienſes contra Thebanos bellũ gerere

Alterum indiuiduum ſimile tertio, & iam notum ꝙ fuit malum — D — Thebanos contra phocenſes bellũ gerere

Probandum eſt quòd C. eſt A, i. quòd Athenienſibus contra Thebanos bellum gerere malum erit, per hoc quòd D. eſt A. quia Thebanis contra Phocenſes bellum gerere malum fuit, probatio autem ex duabus partibus conſtat, vna eſt inductio imperfecta, quæ præcedit, altera eſt ſyllogiſmus particularis in prima figura, qui ſubſequitur; nam ante omnia inductione probamus hanc propoſitionem vniuerſalem, omne B. eſt A. i. contra finitimos bellum gerere eſt malum, hoc pacto — Thebanis contra Phocenſes bellum gerere malum fuit,
ergo vniuerſaliter contra finitimos bellum gerere eſt malum.

Quæ inductio reducitur ad ſyllogiſmum tertiæ figuræ per additionem minoris hunc in modum,

Thebanis contra Phocenſes bellum gerere malum fuit,
Thebanos contra Phocenſes bellum gerere fuit contra finitimos belum gerere
ergo vniuerſaliter contra finitimos bellum gerere eſt malum.

Hæc

Hæc igitur eſt inductio, per quam dicit Ariſt. oſtendi primum de medio per ſimile tertio, i. A. de B. per D. & eſt imperfecta, quia non ſumit omnia particularia, i. omnia bella contra finitimos, ſed vel vnum, vel plura, iam enim ſupponitur vnum indiuiduum dubium, & controuerſum, quod eſt bellum ab Athenienſibus inferendum Thebanis ideo ſyllogiſmus ex inductione formatus debilis eſt, & non neceſſariò concludens, quia tertia figura non poteſt inferre concluſionem vniuerſalem, & eius reductio ad primam figuram fieri non poteſt, quum minor propoſitio non ſit conuertibilis, quod ſupra in cap. de inductione diximus in omni imperfecta inductione euenire.

Poſtquàm autem hac inductione oſtẽdimus hanc vniuerſalem propoſitionem omne B. eſt A. eam ſumimus, vt maiorem, cui minorem particularem addendo colligimus concluſionem particularem, quæ totius exempli ſcopus eſt, & in prima figura ita argumentamur.

Da ——Vniuerſaliter contra finitimos bellum gerere eſt malum
rI ——Athenienſes contra Thebanos bellum gerere eſt contra finitimos bellum gerere
i ——ergo Athenienſibus contra Thebanos bellum gerere erit malum

Quare à primo ad vltimum probamus tertium per ſimile tertio, ex vno enim particulari ſimili, & noto, probauimus aliud ignotum, videlicet

C. eſt A. ergo D. eſt A. i.—— ——Thebanis contra Phocenſes bellum gerere malum fuit, ergo etiam Athenienſibus contra Thebanos bellum gerere malum erit.

Hoc enim dicitur ab omnibus exemplum; ſed Ariſt. conſyderauit nõn poſſe fieri tranſitum à ſingulari ad ſingulare, niſi per medium vniuerſale, in quo hæc ſingularia continentur; ideo dixit prius fieri aſcenſum à ſingulari ignoto ad vniuerſale dubium per inductionem imperfectam, deinde fieri deſcenſum ab vniuerſali ita oſtenſo ad aliud ſimile ſingulare ignotum, quod probandum proponebatur.

Sed dignum conſyderatione eſt quòd ſi priorem exempli partem ſpectemus, quæ eſt inductio imperfecta, per eam probamus primum ineſſe medio per ſimile tertio. i. A. de B. per D. ſi verò poſteriorem, quæ eſt ſyllogiſmus in prima figura, per eam probamus primum ineſſe tertio per medium, i. A. de C. per B. At ſi reſpicimus quidnam à primo ad vltimum oſtendatur, oſtenditur primum ineſſe tertio per ſimile tertio, i. A. de C. per D. Cur igitur Ariſt. in definitione exempli ſpretis alijs duabus conſyderationibus primam ſolam reſpexit? per ſolam enim priorem partem definiuit exemplum dicens eſſe inductionem perfectam, quæ oſtendit primum ineſſe medio per ſimile tertio.

Ratio fuit quia poſterior exempli pars, quæ eſt ſyllogiſmus, nullam fidem facit, niſi ex ſuppoſitione propoſitionis maioris vniuerſalis, quæ tamen tota dubia eſt, ideo tota vis exempli in ea parte conſiſtit, per quam probatur illa maior, hæc autem probatur per inductionem imperfectam, igitur exemplum non habet aliam vim, quàm inductionis imperfectæ, Ariſt. igitur non dixit exemplum eſſe ſyllogiſmum, ſed dixit eſſe inductionem imperfectam: exprimere autem in definitione id, quod à primo ad vltimum oſtenditur eſt inartificioſum, quia nemo id ignorat, ideo Ariſt. voluit per eam definitionem profundè exprimere totam exempli naturam, quæ eſt natura inductionis imperfectæ; alteram verò partem ſatis habuit implicitè ſignificare, dicens enim oſtendi primum ineſſe medio per ſimile tertio, denotauit præter hos tres terminos quartum quoque adeſſe, quod eſt ipſum tertium, cuius mentio in inductione non fit, ſed in ſyllogiſmo, vt dictum eſt. Conſyderantibus autem patet diſtinguí definitionem exempli à definitione inductionis, nam inductio oſtendit primum ineſſe medio per tertium; at exemplum oſtendit primũ ineſſe medio per ſimile tertio, ideo eſt quidem inductio, ſed diſtracta à proprio fine, i. à cognitione vniuerſalis, & aptata ad cognitionem ſingularis ignoti.

Ex his omnibus, quæ de inductione, ac de exemplo dicta ſunt colligere poſſumus diſcrimen inter inductionem, & exemplum, vt ſubſcripta tabella declarat.

A ſingularibus notis ad vniuerſale ignotum procedẽdo, vel procedimus
- ab omnibus — & dicitur inductio perfecta
- ab vno, vel à pluribus
  - vt in ipſius vniuerſalis cognitione quieſcamus — & dicitur inductio imperfecta, finis enim inductionis eſt cognoſcere vniuerſale, ideo eo oſtenſo gradum ſiſtit, nec progreditur vlterius
  - vt cognito vniuerſali ab eo deſcendamus ad oſtẽdendum aliud ſingulare ignotum ſimile primo, vel primis — Et dicitur exemplum, nam finis exempli non eſt cognoſcere vniuerſale, ſed ſigulare ignotum, ad quod dirigit ipſam cognitionem vniuerſalis; ideo in eo inuento gradum non ſiſtit, ſed ab eo ad aliud ſingulare deſcendit, quod Ariſt. vocat aptare ſyllogiſmum ad extremum, ideſt ad minus extremum ſingulare.

Ex his, quæ de exemplo dicta ſunt, diſcas cur Ariſt. in primo contextu primi libri Poſteriorum dicat Exemplum eſſe inductionem.

FINIS.